

Rodna gruda

Slovenija

JELOVICA

PROGRAM OKEN S TROJNIM STEKLOM

TERMOton PLUS

- odlična toplotna izolacija
 $k = 1,85 \text{ W/m}^2\text{K}$
- odlična zvočna izolacija 32 dB
- površinska zaščita z dvakratnim potapljanjem v lazurno sredstvo
- odlična nepropustnost za vodo in zrak
- kvalitetno steklo pittsburgh debeline 4 mm
- z vmesno žaluzijo Jelovica izboljšate toplotno izolacijo
- zastekleno s kvalitetnim trajno elastičnim kitom
- kvalitetno enoročno skrito okovje

II 130327

Rodna gruda

Slovenija

Revija za Slovence po svetu
Magazine for Slovenes abroad
Revista para los Eslovenos
por el mundo

Izdaja

Slovenska izseljenska matica
Ljubljana, telefon 061/210-732

Naslov

61000 Ljubljana Cankarjeva 1/II, p. p. 169
Slovenija, Jugoslavija
Telefon uredništva 061/210-716
Telefon uprave 061/210-757

Glavni in odgovorni urednik

Jože Prešeren

Urednica

Jagoda Vigele

Oblikovanje

Janez Reher, Franc Valetič

Oblikovanje naslovne strani:

Irena Majcen

Uredniški odbor

Marko Kern, Zvone Kržišnik, Tadej Labernik,
Marko Pogačnik, Jože Prešeren, Ina Slokan,
Mila Šenk, Jagoda Vigele, Matjaž Vizjak,
Janez Zrnec

Izdajateljski svet

Mitja Vošnjak (predsednik), dr. Vladimir
Klemenčič, Anna Krasna, Mira Mihelič,
Ernest Petrin, Milan Pogačnik, Drago Seliger,
Lenart Šetinc, Ciril Šter, Ciril Zlobec

Prevajalci

Alberto Gregorič (španščina),
Milena Milojevič-Sheppard (angleščina)
Revija izhaja vsak mesec,
8. in 9. številka izideta skupno.

Letna naročnina

**Jugoslavija 330 din, Avstrija 170 Asch,
Avstralija 10 aus. \$, Anglija 6 Lstg., Belgija
420 Bfr, Danska 80 Dkr, Finska 48 FM,
Francija 60 FF, Nizozemska 27 Hfl, Italija
13.000 Lit, Kanada 13 can \$, ZR Nemčija
25 DM, Norveška 65 Nkr, Švedska 60 Skr,
Švica 20 Sfr, ZDA – U. S. A. 11 US \$,
Južnoameriške države 11 US \$.**

Avionska naročnina

Severna Amerika 20 US \$ ali 24 can \$, Južna
Amerika 22 US \$, Avstralija 20 aus \$

Plačilo naročnine

Dinarski tekoči račun: 50100-678-45356
Devizni račun:

50100-620-107-257300-2818/5

pri Ljubljanski banki – Plačilo je možno
tudi po mednarodni poštni nakaznici ali
s čekom, naslovljenim na »Slovenska
izseljenska matica« v priporočenem pismu.

Poštnina plačana pri pošti 61102 Ljubljana

Tisk

ČGP Delo, Ljubljana

Oproščeno prometnega davka po pristojnem
sklepu št. 421-1/173 z dne 24. VII. 1973

Vaša pisma	2
Dogodki	4
Jugoslavija in svet	6
Gospodarske novice	6
Kako ohraniti rodno grudo	8
Zanimivosti	11
Ljubezen do slovenskega izročila, zvestoba do Avstralije	12
Lovstvo – skrb za neokrnjeno naravo	16
Po Sloveniji	18
Osebnosti	19
Turistični vodnik	20
Naravni zakladi Slovenije	21
Slovenija v mojem objektivu	22
Sprehod po slovenskih galerijah	24
Nekaj o slovenskih izseljencih in povratnikih iz Avstralije	26
Umetniška beseda	28
Mladim po srcu	30
Vaše zgodbe	32
Naši po svetu	34
Krožek mladih dopisnikov	38
Nove knjige	39
Materinščina	40
Stiki Tesle in Adamiča v zadnjem letu Teslovega življenja	41
Mislimo na glas	42
Filatelija	42
Slovenski lonec	43
Vaš kotichek	43

Slika na naslovni strani:

**Pisanice, okrašena jajca, so poleg vezenin značilna
belokranjska etnografska posebnost. Še danes jih, zlasti v
zimskem času, izdelujejo nekatere belokranjske gospodinje.**

**Posamezni izdelki pridejo tudi v trgovine s slovenskimi
spominki.**

Foto: Charlotte Anderson

urednik
vam

vaša
pisma

Gospodarske razmere po vsem svetu so se v zadnjih letih močno zaostrele, pri čemer je najbolj očitno to, da se še poglobljajo razlike med razvitimi in nerazvitimi, o krizi pa govorijo na vseh straneh. Ko smo našim sogovornikom med nedavnim obiskom v Avstraliji skušali prikazati gospodarske razmere pri nas doma, so nas številni rojaki »tolažili« z besedami, češ, kaj bo to, pri nas je še hujše. Podobno nam govorijo tisti, ki prihajajo iz Amerike, o inflaciji in drugih težavah nam pripovedujejo tudi tisti, ki prihajajo iz Južne Amerike. Težave so torej vsepovsod, hkrati pa se kažejo tudi znamenja oživljanja gospodarstva, sicer ne prav bleščeča, a vendar kaže, da bo vse skupaj morda le kmalu krenilo na boljše.

Težke gospodarske razmere, ki najbolj prizadevajo tudi potovanja, pa prav gotovo ne ovirajo kulturnih izmenjav, zlasti ne tistih, pri katerih sodeluje tudi Slovenska izseljenska matica. Prav v teh težkih časih nastajajo številne nove pobude za sodelovanje s slovenskimi izseljenci oziroma z njihovimi potomci, zadovoljni pa smo tudi lahko, da so bile vse že prej načrtovane akcije v celoti izvedene. Tako je v decembru skupina predstavnikov Slovenske izseljenske matice obiskala Avstralijo, že v januarju pa je bila v organizaciji naše Matice na gostovanju po vsej Jugoslaviji folklorna skupina Slovensko-jugoslovanskega društva Triglav iz Buenos Airesa v Argentini. V naslednjih mesecih bo teh gostovanj še nekaj, saj v aprilu obiše Slovenijo pevski zbor Zvon iz Heerlena na Nizozemskem, poleti pride Slovenska folklorna skupina prav tako iz Heerlena, iz Kanade se nam najavlja folklorna skupina Triglav... Hkrati s temi prejemamo tudi obvestila o številnih izletniških skupinah, ki bodo nekatere spremljale tudi kulturne in zabavne skupine. Iz ZDA se nam je najavila tudi posebna skupina »iskalcev korenin« – potomcev naših rojakov, ki želijo obiskati kraje, od koder so bili doma njihovi predniki, in navezati stike s svojimi daljnimi sorodniki – skratka, raziskati žele svoje korenine.

Slabe gospodarske razmere na svetu torej vsaj na videz ne ovirajo stikov Slovenije z rojaki po svetu. Veseli smo tega.

Jože Prešeren

S Floride v Slovenijo

Ob šestem obisku prelepe Slovenije se z veseljem spominjava tudi vseh prejšnjih obiskov. Kako čudovita je sprememba okolja, koliko sorodnikov sva srečala, koliko znancev... Vse je bilo eno samo lepo doživetje, ki ne utone v pozabo.

Pri nas na Floridi je lepo, vendar pa bova tudi v prihodnje vsaki dve leti obiskovala Slovenijo, dokler nama bo zdravje dopuščalo. Zelo rada bereva Rodno grudo, ki prinaša toliko zanimivega branja. Pogrešava le več kuharskih receptov in morda tudi kako križanko za razvedrilo.

Moja velika želja, ki me

je spremljala vsa leta, ko sem obiskovala domovino, se mi je letos izpolnila. Želela sem se za spomin fotografirati v gorenjski narodni noši. Naneslo je, da sem se v Podlipi, kjer sem prežive-la del dopusta, seznanila z Julko Fortuna, ki mi je posodila narodno nošo. Fotografija, ki jo prilagam, mi bo v lep spomin. Lepo pozdravljava tudi vse sorodnike in znance.

Frank in Mira Rode,
St. Petersburg, Fla., ZDA

Še o poletni šoli slovenščine

Moje ime je Fani Čeligo in živim v Torontu v Kanadi. Pišem vam, ker želim naročiti Slovenski koledar za leto 1983. Prilagam vam ček za 108 dolarjev. Ker ne vem, koliko stane koledar, naj bo zanj 8 dolarjev, ostalo pa naj bo v tiskovni sklad Rodne grude.

Obenem se vam prisrčno zahvaljujem, ker ste omogočili moji vnukinji Silvi Vrh, da se je minulo poletje udeležila šole slovenskega jezika v Kranju. Odnosla je

lepe vtise in se veliko naučila. Če bo ta šola delovala tudi v prihodnje, vam toplo priporočam tudi Silvino mlajšo sestro, 18-letno Anito Vrh.

Torej, od Silve, njene družine in starih staršev vsem najlepša hvala, posebej pa še vsem, ki so sodelovali pri tej plemeniti stvari.

Fani Čeligo, Toronto, Ont.
Kanada

Svetogorska podoba v Argentini

Marsikomu še ni znano, da imamo v Buenos Airesu podobo svetogorske Marije, ki je priromala med nas leta 1976 po posredovanju takratnega župnika v Solkanu pri Novi Gorici, prelata Andreja Simčiča. Postavili smo jo v cerkev sv. Rafaela v buenosaireski četrti Villa Devoto, kjer je za primorske rojake in druge Slovence mesečno slovenska maša, pri kateri poje svetogorski zbor s sodelovanjem nekaterih članov društva Triglav.

Prelat Andrej Simčič je leta 1975 obiskal svoje sorodnike v Buenos Airesu in ob prijaznem srečanju z rojaki si je zamislil, da bi nam prav prišla tudi svetogorska podoba. Zato je posredoval pri slovenskih frančiškanih na Sveti gori in oni so nam poklonili to podobo, delo akademskega slikarja Doreta Moleta.

Te skromne vrstice so mi prišle na misel še posebno zato, ker je 1. novembra 1982 pred to svetogorsko podobo maševal ljubljanski nadškof dr. Alojzij Šuštar ob priliki, ko je obiskal Slovence v Argentini. Napravili smo mu lep sprejem. Ogleдал si je tudi prostore društva Triglav.

Rodno grudo radi bremo, ker nas seznanja z rojaki po svetu in nam prinaša mnogo zanimivega, in v katero imajo vstop tudi najbolj preprosti pisci.

Franc Čotar, Buenos Aires,
Argentina

Novi šentjakobski most

Pozdravljam vse sodelavce Rodne grude in vam po-

šiljam naročnino za nazaj in nekaj časa za naprej. Obenem vas prosim, če je mogoče, da v eni od prihodnjih števil objavite sliko novega mostu v Šentjakobu ob Savi. Jaz sem doma iz Podgorice.

Frank Gregory, Windsor, Ont.
Kanada

Lepi spomini z Danske

V Rodni grudi še nisem zasledila pisma naših rojakov z Danske, vendar sem mogoče spregledala. Zato bom poskušala zapisati nekaj mojih vtisov z obiska pri sorodnikih v Københavnu. Upam, da se bo potem oglašil tudi kdo od naših rojakov in me dopolnil.

Za ogled vseh znamenitosti je bilo teden dni premalo, vendar sem kljub temu videla ogromno. Najbolj sem bila začudena nad veliko čistočo po mestnih ulicah in uličicah, tudi na robu mesta. Nekaj posebnega je tudi tamkajšnji zabaviščni park Tivoli, ki je menda med največjimi na svetu. Ogleđali smo si tudi Hamletov grad ter seveda še veliko drugih znamenitosti.

Naši rojaki v Københavnu so organizirani v slovenskem društvu »Karel Destovnik-Kajuh«. Ob mojem obisku je bilo slišati, da imajo zelo malo denarja za razvoj lastnih dejavnosti. Skušali se bodo povezati z občino Domžale. Trenutno ne vem, če jim je ta povezava uspela, zato bo o tem morda povedal kdo od samih članov.

V imenu sorodnikov in v svojem imenu pošiljam lepe pozdrave z najboljšimi željami predsednici društva »Karel Destovnik-Kajuh« Milki Galjanič in prek nje tudi vsem rojakom-članom tega društva.

Marija Hribar, Ljubljana

Novice iz tople Sarasote

Midva z možem uživava in bereva Rodno grudo že več kot dvajset let. Vsaka izdaja nas razveseli z lepimi slikami in novicami iz Jugo-

Etnični dan v Sarasoti na Floridi: na levi Jennie in Martin Serro, na desni naša dopisnika Ida in John Simon

slavije in Slovenije kakor tudi z vsega sveta, kjer živijo Jugoslovani. Potem dava revijo še drugim prijateljem, da kaj novega izvedo še oni.

Midva z možem sva se na Florido preselila iz Chicaga leta 1963, ko je šel mož v pokoj. Tukaj zdaj uživava stara leta. V Chicagu sva živela 30 let in tudi težko delala. Bila sva člana SNPJ št. 559, kamor še vedno spada. Tukaj pa je najbližje društvo v Spring Hill in to je več kot 100 milj od nas. To je za naju kar daleč, zato se drživa bolj doma.

Spomladi lani nas je po telefonu poklicala neka gospa in vprašala, če smo Slovenci. Seveda smo, sem ji takoj odgovorila. Čeprav sem rojena v Ameriki, se počutim Slovenko, vendar je moj mož John rojen v Boštanju na Dolenjskem, moji starši pa so bili iz Preserja na Gorenjskem. Slovenska kri mene ne zapusti. Slovensko berem in pišem, dvakrat pa sem bila tudi že v Sloveniji.

Zdaj smo tukaj v Sarasoti ustanovili Slavic Club, ki ima že okrog 100 članov. To so Slovenci, Hrvati, Srbi, Slovaki, Čehi in še kdo. Na sliki vidite prizor, ko smo imeli »ethnic day«. Imeli smo razstavo ročnih del iz Jugoslavije in Češke. Slovenci smo bili tudi v narodnih nošah.

Pozdravljamo vse rojake in znanke v Združenih drža-

vah Amerike. Živio Jugoslavija, God bless America!

Ida in John Simon (čič), Sarasota,
Flo. ZDA

Po 25 letih na obisku

Lepe pozdrave vsem, ki urejate Rodno grudo in jo pošiljate po vsem svetu, kjerkoli živimo Slovenci. Hvala tudi za ves trud pri pošiljanju drugih slovenskih knjig, ki so nam tako dobrodošle.

V letu 1982 sva bila z ženo doma na obisku v Loški in Cerkniški dolini, kjer sva se največ zadrževala pri sorodnikih in prijateljih. Prelepi so ti naši domači kraji! Kjerkoli smo se vozili, so nas spremljali lepi zeleni gozdovi in travniki, povsod smo videli velike nove hiše z venci slovenskega cvetja. Povsod je dovolj industrijskih obratov. Ko bi bilo tako takrat, ko smo se mi odpravili v svet, bi bili gotovo ostali doma in prav gotovo tudi marsikdo drug ne bi iskal sreče v tujini.

Težko je bilo zapustiti spet rojstne kraje, našo lepo Slovenijo, ki sva z ženo šele zdaj, po 25 letih, spoznala, koliko nama pomeni.

Ludovik Truden, Monash, S.
Avstralija

dogodki

Ugodni rezultati slovenskega gospodarstva

Slovenska industrija je v decembru 1982 naredila kar za 11,3 odstotke več kot v decembru 1981. Seveda pa je v tem povečanju upoštevana tudi proizvodnja električne energije v jedrski elektrarni v Krškem; brez tega je znašal porast industrijske proizvodnje le 0,8 odstotka. Celotna industrijska izdelava, skupno z energijo, je v letu 1982 v primerjavi z letom 1981 porasla za 2,1 odstotka.

Leta 1982 je Jugoslavija uvozila za 558,79 milijarde dinarjev, kar je za 8 odstotkov manj, kot je uvozila leta 1981; izvozila pa je za 429,76 milijarde dinarjev, kar je za 1 odstotek več. Jugoslovanski trgovinski primanjkljaj je bil tako za 28,5 odstotkov manjši kot predlani.

V Sloveniji smo lani uvozili za 90,26 milijarde dinarjev, kar je za 7 odstotkov manj kot v letu 1981, izvozili pa smo za 85,42 milijarde dinarjev, kar je za 3 odstotke več. Potemtakem znaša lanski slovenski zunanjetrgovinski primanjkljaj 4,84 milijarde dinarjev in je kar za 65,7 odstotka nižji kot predlani. Slovenija je tako lani z izvozom pokrila 94,6 odstotkov svojega uvoza.

Večdesetletna primerjava letnih dvigov slovenske industrijske proizvodnje kaže, da je bil lanski dvig eden od najskromnejših. Od leta 1953 naprej se je namreč proizvodnja povečala skromneje le v enem letu, 1967, ko je industrija izdelala za 1,2 odstotka več kot v letu 1966.

Naša vina cenjena tudi v ZDA

»Jugoslovanska vina uvrstite v prodajni izbor, ker bodo letos izjemno dobra,« priporoča ameriškim trgovcem ena najuglednejših strokovnih revij za alkoholne pijače v ZDA Liquor Store Magazine. Poslovni nasvet je rezultat lanskega naglega skoka na lestvici priljubljenih uvoženih vin. Gre za rizling, šipon, kabernet in game z več naših vinorodnih območij, za vina,

ki jih v Ameriki prodajajo pod nazivom avia.

Jugoslovanska vina so (med 62 kandidati) zasedla letos 24. mesto, lani 41., leta 1981 pa 49. Ameriška revija napoveduje še večjo priljubljenost teh vin, v informativnem centru za vino v Beogradu pa pričakujejo, da se bodo naša vina letos jeseni povzpela še za deset mest. Za letos menijo, da bomo v ZDA izvozili 3,7 milijona litrov naših vin.

Moda 1983

Na Gospodarskem razstavišču v Ljubljani je bil v drugi polovici januarja že 23. tradicionalni sejem mode, na katerem je svoje izdelke predstavilo 410 podjetij iz vse Jugoslavije, ki se ukvarjajo s tekstilno, oblačilno in usnjarsko-predelovalno industrijo.

Kako se bomo Jugoslovani oblačili letos, vam bomo morda predstavili v prihodnjih številkah.

Nova tovarna v Novem mestu

Nekdanjo neuspešno tovarno ravnega stekla v Novem mestu so predelali v novo tovarno, v kateri bodo izdelovali steklena izolacijska vlakna. Tovarna, ki so jo že pognali in je v januarju že dala prve tone kvalitetnega izolacijskega materiala, obratuje v okviru novomeške tovarne zdravil Krka.

Bo Koper prehitel Trst?

Vse kaže, da bo luka Koper dobila prvenstvo med severnojadranskimi lukami na pomembnem področju. Dobila bo prednost s terminalom za razsutih tovor. Tiha bitka za to prednost poteka med Benetkami, Trstom in Koperom, vse pa kaže, da jo bo odločila mariborska Metalna, ki je pred nedavnim obljubila, da bo v Koperu do srede prihodnjega leta zgradila terminal za razsute tovore, ki ne bo zanimiv samo za jugoslovanske potrebe, temveč tudi

za Avstrijce, ki naj bi prek Kopra uvažali po najkrajši železniški zvezi rude.

Metalna pripravlja opremo za luko Koper po lastni tehnologiji. Izdelovalca opreme bosta Metalna iz Maribora in Elektrostrojna iz Trbovelj.

Obetajoče slovenske zaloge premoga

Geološki zavod Slovenija je pred kratkim objavil podatke o geoloških raziskavah Slovenije v zadnjem obdobju. Rezultati teh raziskav so pokazali, da ima Slovenija za polovico večje zaloge premoga, kot so bile znane doslej. Po podatkih iz leta 1976 je imela Slovenija za okrog 800 milijonov ton zalog premoga, zadnji podatki pa kažejo, da jih je vsaj za 400 milijonov ton več.

Po najnovejših raziskavah kaže, da je v Sloveniji za 53 milijonov ton lignita več, od tega 48 milijonov ton v Globokem pri Brežicah, pet milijonov ton pa v Ilirski Bistrici. Poleg tega domnevajo, da je na Petišovskem polju pri Lendavi 131 milijonov ton rjavega premoga. Nekatere sledi kažejo, da se te zaloge vlečejo vse tja do Ptuja in da je tod še dodatnih 200 milijonov ton premogovih zalog.

Korak naprej med Szombathelyjem in Mariborom

Generalni direktor Visoke učiteljske šole Szombathely prof. Laszlo Szalav in dekan Pedagoške akademije Maribor magister Alojz Fridl sta ob navzočnosti svojih ožjih sodelavcev, predstavnikov mariborske univerze in drugih, podpisala program sodelovanja obeh inštitucij za leto 1983. V programu je še posebno poudarjena velika želja po čim bolj poglobljenih odnosih med našo državo, še posebno med SR Slovenijo in LR Madžarsko oziroma Železno županijo. Tako bosta obe šoli odslej izobraževali na katedri lektorje za madžarski oziroma slovenski jezik in književnost, medsebojno bosta izmenjavali informacije itd.

Odpri novo cerkev

Konec decembra so v Novi Gorici odprli novo cerkev. Gre za enega naj-sodobnejših sakralnih objektov rimskokatoliške cerkve v Sloveniji, ki so ga začeli zidati 18. avgusta 1980, kar pomeni, da je bila cerkev končana v 28 mesecih.

Slovenski gostje iz Argentine

V Jugoslavijo je v petek, 7. januarja, pripotovala na povabilo in v organizaciji Slovenske izseljenske matice 16-članska folklorna skupina Triglav, ki je ena izmed najbolj aktivnih in priznanih skupin Slovensko-jugoslovanskega društva Triglav v Buenos Airesu v Argentini.

Skupino, ki je bila ustanovljena pred desetimi leti, vodi profesor narodnih plesov in folklore 26-letni Hector Arico; leta 1981 so ga razglasili za najboljšega argentinskega folklornega koreografa in mu ob tej priložnosti podelili visoko državno odličje.

Na zagrebškem letališču so argentinske folkloriste pričakali predstavniki Slovenske

izseljenske matice iz Ljubljane in predstavniki Hrvaške izseljenske matice iz Zagreba.

Svoj prvi koncert so imeli folkloristi v Jastrebarskem v okolici Zagreba. V dneh bivanja na Hrvatskem so si ogledali Stubico in tamkajšnji muzej Matije Gubca, Kurnovec, prisostvovali predstavi rock opere Gubec-beg ter se udeležili družabnega večera, ki jim ga je pripravila znana zagrebška folklorna skupina Jože Vlahović.

Folklorna skupina Triglav pleše številne plesе jugoslovanskih narodov, prav tako pa tudi živahne argentinske plesе. Zelo zavzeto se je pripravila za gostovanje v Jugo-

slaviji, saj so njeni mladi člani tokrat prvič v domovini svojih očetov in dedov.

Po gostovanju na Hrvaškem je skupina plesala tudi v Bosni in Hercegovini, Vojvodini, Srbiji, Makedoniji, v času od 26. januarja do 3. februarja pa je bila gost Slovenske izseljenske matice: plesala je v Cankarjevem domu v Ljubljani, v Kočevju, Kranju, na Visokem, v Novi Gorici in v Trstu. Ob koncu turneje pa jih je v prostorih ljubljanskega magistrata sprejel predsednik SIM Stane Kolman. (Obširneje bomo o turneji poročali v naslednji številki.)

Folklorna skupina Triglav pleše na domačem odru ples iz severovzhodnega dela Argentine

Slovesnosti ob otvoritvi in predstavitvi so se udeležili ljubljanski nadškof in metropolit dr. Alojzij Šuštar, predstavniki koprške in mariborske škofije, sosednje goriške nadškofije, predstavniki komisije SR Slovenije za odnose z verskimi skupnostmi, novogoriške občine in drugi.

Cerkev, ki je sodobno arhitektonsko zasnovan objekt, je zgradilo splošno gradbeno podjetje Primorje iz Ajdovščine. Projekt je delo dipl. arh. Franca Kvaternika iz Ljubljane, likovno pa je cerkev opremil akademski kipar Stane Jarm iz Kočevja.

V koprski škofiji so po vojni zgradili pet novih cerkva, osem pa so jih obnovili – v glavnem po potresu.

Tovarno Körting bodo zaprli

Delavski svet Gorenja iz Titovega Velenja je sprejel sklep o likvidaciji svojega podjetja »Gorenje Körting Elektronik« v Grassau v ZR Nemčiji, ki se je v vseh zadnjih letih otepala z velikimi izgubami. Tovarno bodo likvidirali zato, »da bi se izognili konkurenci«, kot je ugotovil zahodnonemški tisk. Večji del proizvodnje in tudi opreme bodo prenesli v Titovo Velenje.

Zahodnonemški gospodarski strokovnjaki niso bili presenečeni ob koncu tovarne Körting, saj se zavedajo, da

je Gorenje z nakupom te tovarne pred leti le podaljšalo njeno delovanje. Gospodarski položaj na področju zabavne elektronike v Evropi pa je tak, da se je skoncentriral samo na nekaj podjetij in Körting ni imel možnosti za nadaljnji obstoj. Dosedanjo izgubo bo v celoti pokrila matična tovarna iz Titovega Velenja.

Zime še ni nikdar volk odnesel.

jugoslavija in svet

gospodarske novice

Sosedje

Jugoslavija meji na Italijo, Avstrijo, Madžarsko, Romunijo, Bolgarijo, Grčijo in Albanijo. Torej na države, ki so v obeh blokkih, na nevtralnno Avstrijo in na Albanijo, ki je v Evropi primer posebne vrste: ni v bloku, ni neuvrščena, formalno ni nevtralna, je sama zase kot list, ki je odpadel in ga nihče ne najde.

Za Jugoslavijo so njeni sosede kot svet v malem: vsakega nekaj je v njem. Kakšni so naši odnosi s tem svetom v malem?

Če bi rekli kar počez, potem bi lahko dejali, da dobri. Toda v teh odnosih je toliko različnega, da jih skorajda ni mogoče spraviti pod skupni imenovalec.

Skupno nam je prav gotovo to, da si, kot sosede, želimo živeti v najboljšem izročilu tega pojma. Se pravi, da težimo k sodelovanju, za katerega meje ne bodo pregraje, marveč prej mostovi za zblizanje.

To ni vselej lahko in tudi ne odvisno zgolj od nas.

Zanimivo je, da imamo neprimerno boljše odnose z, denimo, Italijo, ki je kapitalistična država, kot na primer z Albanijo, ki zase trdi, da je socialistična.

Resničnost pa je taka, da dobrega sodelovanja preprosto ni moč uresničiti, če za to ni obojestranske pripravljenosti, kakor jo očitno iz različnih razlogov ni v Albaniji.

Tam, kjer taka obojestranska pripravljenost je, je pa v skoraj vseh drugih primerih, se sodelovanje krepi na vseh področjih: od človeških stikov do gospodarskega in celo vojaškega sodelovanja.

Sedanji začasni ukrepi jugoslovanske vlade so človeške stike resda nekoliko omejili, kar še posebej občutijo ljudje v obmejnih krajih jugoslovansko-italijanske in jugoslovansko-avstrijske meje, a jasno je, da se je to zgodilo zaradi gospodarske stiske in ne iz političnih namenov. To ni nekaj, kar bi smelo in lahko trajalo dalj časa, marveč začasen in prehodni ukrep.

Gospodarski odnosi z večino sosedov so dobri, dasi še zdaleč ne taki, kot bi lahko bili. Razlog za to ni v politični in zavestni odločitvi, marveč v neznanju, premajhni zavzetosti, celo lenobi gospodarstvenikov.

Romunija je dober primer za to, kaj vse je moč doseči, če se sosede zares potrudijo in začnejo izkoriščati možnosti sodelovanja za obojestransko korist. Dokaz tega ni samo velikanski Djerdap, marveč tudi sodelovanje na vojaškem področju. Jugoslavija in Romunija sta, na primer, razvili skupaj sodobno vojaško letalo.

Na drugi strani bremenijo naše odnose z Bolgarijo njihovi pogledi na Makedonijo in Makedonce, ali rečeno kar naravnost: dejstvo, da Bolgarija ne priznava Makedoncev, kar v skrajnem dosegu lahko pomeni celo, da bi utegnila na temelju tega dejstva zahtevati ozemlje, na katerem živijo Makedonci.

Jugoslavija ni povsem zadovoljna z ravnanjem avstrijske vlade do naše narodnostne skupnosti, ki živi na ozemlju naše severne sosedice. Toda to je nekaj, kar bi bilo moč po našem mnenju popraviti. Tudi s sosednjo Italijo je bilo nekaj neurejenih vprašanj in Osimski sporazumi so dokaz, da smo jih uspeli rešiti, dasi položaj naših rojakov v Italiji še vedno ni brez zamere.

Odnosi s sosedi so navrgli že prenekatero dragoceno izkušnjo, predvsem pa potrdili spoznanje, da v resnici ni nič nemogočega, kadar gre za izboljšanje stikov. Potrebna je le iskrena želja in zadostna politična volja.

Janez Čuček

Glasbene skrinjice za Chicago

Lesninin obrat Mizarstvo iz Ljutomer je poslal na ameriško tržišče v Chicago že drugo pošiljko glasbenih skrinjic. Z izvozom tega izdelka so v Mizarstvu pričeli že lanskega avgusta, ko so poslali na ameriško tržišče 50 vzorčnih kosov. V drugi pošiljki je že bilo 1221 glasbenih skrinjic. Po tretji pošiljki, ki je obsegala 1900 glasbenih vozičkov, pa bodo dobili že natančnejšo informacijo, kako je to tržišče sprejelo njihove izdelke. To je tudi dobra osnova za planiranje v letošnjem letu, ko nameravajo v Mizarstvu pričeti s serijsko proizvodnjo teh izdelkov.

Lastne trgovine v tujini

Od skupno 515 tisoč parov smuč, kolikor so jih v Elanu v Begunjah izdelali v lanskem letu, jih je kar 355 tisoč parov odšlo v izvoz. Prodaja smuč je do sedaj prinesla Elanu 8 milijonov dolarjev. Ker pa v tej organizaciji opažajo, da svetovna recesija pomeni padec prodaje smuč, ki v takšnih časih postanejo luksuzno blago, so se odločili, da bodo poleg lastne trgovske mreže na Švedskem kupili še trgovine v ZDA, Kanadi in Švici in tako neposredno vplivali na tamkajšnja tržišča.

Več kot pol pohištva v IZVOZ

V Alpesu v Železnikih bodo povečali tovarno z novim obratom, v katerem bodo izdelovali masivno in ploskovno pohištvo ter tako imenovano fonsko pohištvo. Več kot polovico izdelkov iz novega obrata nameravajo prodati na tuje.

Z novo naložbo bodo povečali proizvodnjo ploskovnega pohištva, obogatena z masivnim, predvsem bukovim lesom, ki ga doslej niso izkoriščali. Svoj proizvodni program bodo razširili na jedilne, klubske in servirne mize ter mizne plošče, ki naj bi jih izdelali po 40 tisoč letno. Proizvodnjo masivnega pohištva iz lesa iglavcev in listavcev pa nameravajo podvojiti.

Hkrati s tem bodo v novem obratu podvojili proizvodnjo fonskega pohištva. V njem naj bi na leto izdelali 190 tisoč ohišij za televizorje, radijske aparate, magnetofone, zvočnike in glasbene omarice. Prodajali jih bodo predvsem domačim proizvajalcem tovrstnih aparatov.

V novem obratu bo obseg proizvodnje skoraj trikrat tolikšen kot je v sedanjem. Sedaj s prodajo na tujem dobijo le 16 odstotkov dohodka tega obrata, po rekonstrukciji pa naj bi se ta delež povečal kar na 62 odstotkov.

Keramika Slovenije

Slovenski izdelovalci keramike so podpisali samoupravni sporazum o povezovanju v skupnost za medsebojno plansko in poslovno sodelovanje proizvodnje keramičnih izdelkov. Sporazum so podpisali: Keramix – Nova Gorica, Gorenje-Keramika – Titovo Velenje, Keramična industrija Liboje, Industrija gradbene keramike Trebnje in Ljubečna Celje.

Odločili so se, da bodo to poslovno skupnost imenovali Keramika Slovenije. Sedež te skupnosti, ki ne bo pravna oseba, bo v Ljubljani. Prvo leto bo zbor delegatov vodil Marjan Krajnc, direktor Ljubečne.

Glavna usmeritev skupnosti bo v načrtovanju dolgoročnega razvoja, v usklajevanju proizvodnih programov, v skupnem nastopu na zunanjih tržičih idr.

Reka se bo zbistrila

Vse kaže, da bo reka Reka kmalu spet oživela. Petnajst podpisnikov družbenega dogovora se je zavezalo, da bodo storili vse, kar je v njihovi moči, da ne bodo več onesnaževali Reke.

Tako bo Lesonit iz Ilirske Bistrice posodobil proizvodnjo oplemenitenih plošč in povečal proizvodnjo vlaknenih plošč po suhem postopku. Tovarna organskih kislin iz Ilirske Bistrice bo uvedla takšen tehnološki postopek, da se bo zmanjšala poraba kisika od 2000 kg na dan na največ 500 kg na dan. To bodo dosegli s prečiščevanjem svojih odpadnih voda. Podobno bodo storila tudi druga podjetja na ilirsko-bistriškem področju.

Dvakrat večji izvoz

Šempetrski SIP bo v letošnjem letu izvozil na Poljsko za 8,5 milijona ameriških dolarjev svojih izdelkov, kar je še enkrat več kot že doslej v zelo uspešnem letu 1982. Izvozili bodo dva tisoč trak orjev, 500 vrtavkastih in dva tisoč tračnih obračalnikov; slednje izdelujejo v svoji podružnici v Sežani.

Kot trdijo, bo s tolikšnim izvozom njihova tako imenovana senena linija zavzela že kar polovico vseh kmetijskih strojev, ki jih izvažajo Jugoslavija. Po njihovih predvidevanjih bo namreč Jugoslavija v letošnjem letu prodala na tuje za 18 do 20 milijonov tovrstnih naprav. V delovni organizaciji pričakujejo, da se bo izvoz še povečeval. Poljska gospodarska reforma namreč spodbuja zasebno kmetijstvo. Povečevanje izvoza pa je tudi dolgoročneje ugodno za SIP, saj je izvozni dejavnosti namenjen tudi del njihove nove naložbe.

Lesni odpadki – več energije

V sklopu lesne industrije Bohor v Šentjurju dela tudi žaga furnirnic. V tem obratu je zaposlenih nad 240 delavcev in sicer v glavnem žensk. Proizvajajo žagan les, furnir, palete in elemente za izdelavo pohištva. Vsi ti izdelki so iskani na domačem in tujem trgu. Izvozijo tretjino svoje proizvodnje v Italijo, Švico, ZRN, NDR in Sovjetsko zvezo. Tropski les, ki ga uporabljajo izključno za izdelavo furnirja, uvažajo iz Afrike. Čeprav njihov strojni park ni več posebno sodoben, se bodo morali v prihodnje odpovedati marsikateri posodobitvi ali novosti. Kljub vsem težavam bodo na začetku prihodnjega leta kupili nov stroj za luščenje furnirja, s pomočjo katerega bodo lahko predelovali slabšo hlodovino.

Uporabljajo lastno energijo. V kotlovnici goré njihovi lesni odpadki; za to jim niso potrebna ne trda in tudi ne tekoča goriva. Kotlovnico so lani celo povečali, tako da nastajajo v njej presežki toplotne energije.

V tovarni obutve v Novem mestu (foto: Janez Zrnc)

Spodbuden izvoz znanja

Institut Jožef Štefan iz Ljubljane je prodal kitajski akademiji za kmetijstvo analizator olja, plod dolgoletnega raziskovalnega dela oddelka za fiziko. S pomočjo tega instrumenta opravljajo strokovnjaki analizo in selekcijo semen oljnic, predvsem sončničnega semena, semena koruze, oljne repice in soje. Odlika analizatorja je v tem, da opravi merjenje vsebine olja, ne da bi pri tem poškodoval seme. Z njim se skrajša postopek do pridobitve novih hibridov od približno 20 na 6 let.

Kitajski strokovnjaki so z analizatorjem olja zadovoljni in že napovedujejo nove aranžmaje. Velja omeniti, da je ljubljanski institut podoben analizator prodal tudi drugam, na primer v Brazilijo, kar kaže na spodbudno vključevanje znanstvenih institucij v izvoz.

Vega: nova naprava

V Iskrini tovarni Vega v Ljubljani je pred dnevi stekla redna proizvodnja grafoskopa A5, ki so ga domači strokovnjaki sami skonstruirali in od katerega si obetajo uspešno prodajo na tujem. Nova naprava, ki je namenjena predvsem šolam, je namreč boljša od podobnega starega aparata te vrste.

V novem grafoskopu se namesto klasičnega uporabili boljši in precej lažji elektronski transformator. Za novi grafoskop se zanimajo zlasti v ZRN, od koder so dobili naročilo za 5 tisoč naprav.

Kako ohraniti rodno grudo

Prav pred novim letom so delegati slovenske skupščine sprejeli pomemben dokument, ki naj bi slovenski grudi prizanesel bolj kot doslej. V mislih imamo tako imenovani interventni zakon za varstvo kmetijske zemlje pred spremembami v nekmetijsko rabo. Z njim naj bi slednjič praktično prenehala pozidava njiv oziroma najboljše zemlje, primerne za kmetijstvo, kar se je v zadnjih desetletjih naglega gospodarskega in urbanega razvoja Slovenije ponavljalo iz leta v leto.

Zavoljo tega je od osvoboditve dalje izginilo pod betonom in asfaltom ali kako drugače 54 tisoč hektarjev

Ali se bo prodor na rodovitna polja ustavil?

najboljših kmetijskih zemljišč. Ali: medtem ko je bilo v Sloveniji še leta 1954 284 tisoč hektarjev kvalitetne zemlje, je je danes samo še za 254 tisoč, torej za 30 tisoč hektarjev manj. Nekomu, vaje nemu večjih razsežnosti, se morda zdi tarnanje nad nekaj sto ali celo samo deset tisoč hektarji polj in travnikov smešno. Toda če vemo, da je šlo v pičlih 40 letih v nepovrat okrog 15 odstotkov glavnega prehrabnega potenciala nekega naroda in če vemo, da se je površina kmetijske zemlje na prebivalca Slovenije zmanjšala v nekaj desetletjih z 0,25 hektarja na 0,12 hektarja, potem je s tem verjetno povedano vse. In zares vse, če vemo, da pride od evropskih narodov na Slovenca najmanj njiv – zavoljo neugodne, izrazito hribovite

konfiguracije njegovega ozemlja, in seveda zavoljo nesmotrne pozidave.

Kot že rečeno je do naglega pozidavanja kmetijskih zemljišč prišlo po drugi svetovni vojni, kar je do neke mere razumljivo.

Zaradi vojnih strahot takorekoč do tal porušena domovina je namreč bila lačna nagle obnove in na njej temelječega dinamičnega gospodarskega razvoja, ki je terjal visoko stopnjo investiranja, zlasti v gradnjo energetskih objektov, industrije, mest in infrastrukture, torej cest, električnih daljnovodov in kanalizacije, medtem ko je bila železniška mreža že prej razmeroma dobro razvita in so nekaj železniških prog – kar se je pozneje izkazalo za nespametno – celo odpravili.

In še nekaj je bilo posredi: v takšni obnovitveni in razvojni ihti je bil malone ves poudarek na razvoju industrije, medtem ko smo kmetijstvo razmeroma zanemarjali misleč, da bo hrano mogoče v pretežni meri kupovati drugje. Temu smotru je bila podrejena tudi osnovna socialna politika in posledica tega je bila, da je slovenska družba postopoma postala »urbanizirana družba«. Z drugimi besedami povedano – začelo se je naglo preselevanje s podeželja v mesta, kmečki ljudje, zlasti mlajši, so si začeli iskati svoj kos kruha v industriji in drugih oblikah zaposlitve. Posledica tega je bila, da so mnoge kmetije opustele in je bilo na takšen način – vsaj začasno – tudi izgubljene precej obdelovalne zemlje, hkrati s stanovanjskimi in drugimi spremljajočimi potrebami pa so mesta in večji kraji s svojim naglim širjenjem začeli dobredno požirati njive in pašnike v ravninskem svetu, ki ga je praktično le v nekaj večjih dolinah, medtem ko je bilo vinogradom in sadovnjakom bolj prizanešeno. Povhu vsega je bila ta gradnja, tudi tista na podeželju, dokaj nesmotrna in to je bila posledica neustreznega načrtovanja izrabe prostora – znova zavoljo premajhne osveščenosti o dragocenosti kmetijskih površin. Namesto, da bi gradili v okviru strnjjenih naselij, so hiše in drugi objekti rasli razmetani v okolju, zlasti ob glavnih prometnicah v ravninah. Tako nekateri malce pikro, a s precejšnjo mero upravičenosti pravi, da je Slovenija, nekdanj bogata s številnimi in majhnimi vasmi, sčasoma postala ena sama »dolga vas«.

Do delnega prebujanja je prišlo konec šestdesetih let, ko se je tudi v Jugoslaviji in Sloveniji – tako kot drugod po svetu, zlasti v njegovem razvi-

Poskrbeti je treba, da bodo imeli tudi prebivalci novih stanovanjskih sosesk, naši zanamci, dovolj hrane z domačih polj

tejšem delu – začela razvijati tako imenovana ekološka zavest. Z njo vstrec je naraščalo spoznanje, da je prostor temeljna naravna dobrina, ki omogoča človeku njegovo existenco in od tod dalje seveda ni bilo daleč tudi do zavedanja, da je v prostoru najbolj dragocena zemlja, primerna za kmetovanje. Vse bolj je prihajal v zavest absurd nesmotrne izrabe zemlje, dejstvo, da narava potrebuje celih 600 let, da ustvari in sam centimeter debele plast kvalitetnega njivskega humusa, in da je potrebnih le nekaj tednov ali mesecev, da je ta ali oni hektar, ki ga je narava s tako vztrajnostjo izgrajevala, za vedno izgubljen.

Ta zavest je sprožila tudi izgradnjo ustreznega mehanizma za regulirano izrabo prostora in hkrati za zaščito kmetijske zemlje. Jugoslavija in zlasti Slovenija je v sedemdesetih letih sprejela kopico zakonov in predpisov, ki naj bi te stvari urejali, leta 1979 pa tudi zakon o celoviti zaščiti kakovostnih kmetijskih zemljišč. Žal pa učinka ni bilo prav veliko. Naravnost kolosalni gradbeni zagon, ki se je nadaljeval tudi v sedemdesetih letih, je še nadalje gotal hektar za hektarjem njiv in pašnikov.

Za to je bilo več razlogov. Glavno krivdo bi gotovo lahko pripisali pretirano komercialistično obarvanemu pogledu v gradbeništvu, ki je izhajal iz

dejstva, da je gradnja v ravninskem svetu najbolj enostavna in tudi cenejša. Toda pri tem je bilo vse premalo upoštevano, da je v ravnici hkrati tudi najboljše zemlja. Ali z drugimi besedami povedano: prevladoval je le kratkoročni ekonomski interes, ki se je nanašal na čim cenejšo in hitro gradnjo (ne glede na to, za katere vrste gradbenih posegov v okolje je pri tem šlo), pri tem pa ni bilo poslušala ali pa ga je vsaj bilo premalo za dolgoročne ekonomske interese, ki so v najtesnejši povezavi z racionalno, pametno izrabo zemlje.

Prav zato je slovenska vlada predlagala skupščini sprejem novega zakona, ki naj bi pravzaprav omogočil uresničevanje že leta 1979 sprejetega zakona o varovanju kmetijskih zemljišč. Zakon razen v izrecnih izjemah prepoveduje kakršnokoli gradnjo na kakovostnih kmetijskih zemljiščih, nadzor nad tem kot nad izrabo prostora v občinah nasploh pa bodo imeli ustrezni organi republiške administracije oziroma slovenska vlada sama. V marsikateri občini so na takšen zakon gledali po strani, saj bo onemogočil izvajanje marsikaterega že sprejetega načrta o urbanizaciji določenih površin, zlasti pa načrta o gradnji stanovanj ali pa bo to gradnjo s svojimi posledicami hočeš ali nočeš podražil. Toda slednjič je le zmagalo spoznanje, da je najdražje – dolgoročno gledano – graditi na njivah, poljih in pašnikih.

In tu smo pri jedru problema. Ko je tekla razprava o novem zakonu za zaščito kmetijskih zemljišč, je delegat v republiški skupščini, doma iz Novega

mesta, dejal, ko je odgovarjal nekemu drugemu delegatu, ki se je zavzemal za to, da naj bi za nekaj časa izjemoma gradili tudi še na kakovostni zemlji: »Kaj nam bodo stanovanja, če ne bomo imeli kaj jesti?«

V tem stavku se pravzaprav skriva vsa resnica o pomenu pridelovanja hrane danes, z njo vred pa tudi resnica o pomenu varovanja obdelovalnih in drugih kmetijskih površin. V letih gospodarskega razcveta, ki ga tako v svetovnem kot tudi v jugoslovanskem in svetovnem merilu pomenijo tri desetletja po drugi svetovni vojni, vse do trenutka, ko se do tedaj izredno cene nafta ni začela naglo dražiti, svet – vsaj tisti razviti in srednje razviti, kamor sodi tudi Jugoslavija – v razmerah sorazmernega izobilja še pomislil ni, da bo že kmalu prišel čas, ko bo treba hrano bolj ceniti. Res je, da so na to sicer opozarjali znanstveniki in futurologi, toda množice ljudi in tudi mnoge vlade po svetu se tega niso prav zavedale.

Toda bolj kot se je naftna kriza zaostrovala, bolj kot se je slabšal splošni svetovni gospodarski položaj in bolj ko je začelo zmanjkovati denarja za investicije, oziroma se je ta začel močno dražiti, bolj je postajalo jasno, da se hrana iz golega nujnega eksistenčnega sredstva in tržnega blaga spreminja v tako imenovano »strateško surovino«, kot temu pravijo nekateri ekonomisti in politiki.

Položaj Slovenije je znotraj teh prizadevanj še bolj zapleten. Jugoslavija kot celota ima izvrstne pogoje za intenzivno tržno pridelavo hrane, ki je

Mnoga bogata polja so se v minulih letih morala umakniti stanovanjskim naseljem ali industriji

doslej še zdaleč ni dovolj izkoristila. Toda njen potencial je takšen, trdijo nekateri najvidnejši jugoslovanski izvedenci za kmetijstvo, da bi lahko pridelala celo dvakrat toliko hrane in celo še več kot sedaj, s čimer bi lahko postala tudi močna izvoznica hrane.

Kmetijski položaj Slovenije kot državne in nacionalne enote znotraj Jugoslavije pa je pravo nasprotje te ugodne slike. Slovenija ima že tradicionalno negativno prehrabeno bilanco, kar pomeni, da s svojim kmetijstvom ne zmore zadovoljiti vseh potreb njenega prebivalstva po hrani. Pomeni, da del te – in to precejšen del – kupuje v drugih jugoslovanskih republikah ali pa uvaža iz tujine (čeprav je treba reči, da del »svoje« hrane tudi sama izvažata, toda prodaja manj tega blaga, kot ga kupi drugje). Kljub slabim pogojem za kmetijstvo pa ima možnosti, da bi sama pridelala dovolj hrane za svoje potrebe – toda le pod pogojem, če bo kar se da dobro organizirala proizvodnjo hrane, zlasti pa pod pogojem, da bo začela radikalno in brezkompromisno ščititi kakovostna kmetijska zem-

ljišča in usposabljanje nova, denimo z melioracijami in drugimi tehničnimi posegi v prostoru.

Zaščita zemlje, o kateri govori ta sestavek, je torej eden od dveh bistvenih pogojev, ki naj bi se sedaj slednjič začel uresničevati, drugi pogoj pa je dolgoročno in dobro organizirano pridobivanje hrane, ki je že tudi v precejšnji meri poglajalo korenine, zlasti z različnimi spodbujevalnimi ukrepi za kmetijsko proizvodnjo, z združevanjem razdrobljene kmetijske zemlje, s spodbujanjem večje družbene veljave kmetijstva, bodisi zasebnega, bodisi družbenega (javnega), z razvojem za drug oziroma kooperacije med kmetijstvom, ki je v rokah zasebnikov, in med družbenim kmetijstvom, itd. V skladu s temi ukrepi naj bi republika Slovenija že leta 1985 pridelala toliko hrane, da bi po svoji količini oziroma vrednosti pokrila 85 odstotkov prehrabnih potreb njenega prebivalstva. Gre za tako imenovani »zeleni načrt«, s kakršnim označujejo »novo« kmetijsko politiko ne le v Sloveniji, marveč v vsej Jugoslaviji. Nekaj let pozneje naj bi se Slovenija glede hrane »pokrivala« celo sama, ali z drugimi besedami povedano, tisto, kar za voljo klimatskih pogojev nikakor ne

more pridelati sama, bi lahko kupila z izkupičkom od prodaje lastnih kmetijskih presežkov.

Braco Zavrnik

Ni dan tako dolg, da bi ne bilo večera.

Rane rože rade rano razpadejo (povenó).

S časom tudi voda razje kamen.

V vigredi je vsaka čebela krajcar vredna.

Za možitev, smrt in davke ni nikoli prepozno.

zanimivosti

Portoroška Droga – največji zbiralec zelišč

Tovarna Droga v Portorožu sodi med največje zbiralce zdravnih zeli v Jugoslaviji. Lani so jih na primer izvozili za 1400 ton, doma so prodali 180, v čajnih mešanicah pa še 800 ton najrazličnejših zelišč. Droga zbira ali goji približno 300 najrazličnejših zelišč, od katerih so pravzaprav vsa zdravilna. Ena so primerna za čajne mešanice, druga za farmacevtsko industrijo, tretja za predelavo najrazličnejših grenčic in likerjev v alkoholni industriji, četrta za začimbe...

V Sloveniji ima Droga štiri glavna odkupna središča – na Mostu na Soči (visokogorsko rastlinje), v Gradišču pri Kozini, Novem mestu in Središču ob Dravi. Imajo pa tudi odkupna mesta drugod po Jugoslaviji, v Bački Palanki, Nišu, Plevlju, Čačku... Mreža nabiralcev je precej široka in gosta stkana. Odkupna mesta so ponavadi opremljena z rezalnimi stroji, prešami in mlini, tako da vsaj delno že tam obdelajo zelišča. Predelovalni center Droga pa je v Gradišču pri Kozini, kjer dokončno obdelajo zeli tako, da so pripravljene za prodajo ali nadaljnjo predelavo. V Vojvodini, ob reki Tisi, imajo Drogini kooperanti 300 hektarov polj posejanih s kamilico, meto, majaronom, timijanom, pektaronomo in baziliko.

Kakovost pri Drogi sproti preverjajo v svojih dobro urejenih laboratorijih. Kamilica mora na primer imeti toliko in toliko eteričnega olja... Kakovost zdravnih trav najprej pregleda tisti, ki blago prevzame.

Grafični bienale praznuje jubilej

Ljubljanski mednarodni grafični bienale bo to poletje praznoval jubilej: na njem se bomo – od začetkov v letu 1955 – že petnajstič srečali s sve-

točno grafično umetnostjo. Jubilej nakazuje že plakat, ki je že natisnjen v 3000 izvodih in dovolj zgodaj pripravljen, da povabi na to veliko mednarodno likovno prireditev.

Na natečaj za udeležbo se je prijavilo 450 tujih umetnikov med njimi prevladujejo Japonci z 200 prijavi) in 190 jugoslovanskih umetnikov. Dela, ki bodo prispela na natečaj, bo izbirala jugoslovanska žirija, nagrade pa bo podeljevala mednarodna žirija.

Začetek bienala (15. jubilejni bienale bo v času od 17. junija do 30. septembra) bo pospremil simpozij o sodobni grafiki, ki ga pripravlja sekretariat bienala skupaj s Cankarjevim

domom in bo zbral pomembna imena izmed ustvarjalcev, teoretikov, kritikov in druge spremljevalce grafične umetnosti. Katalog razstave bo izšel v podvojeni nakladi – 3000 izvodov, natisnili pa ga bodo v sodelovanju z Državno založbo Slovenije.

V času bienala bo v Ljubljani vrsta prireditev in še drugih razstav. V Jakopičevem razstavišču bodo predstavili dela vseh dosedanjih poglavitnih nagrajencev, v Cankarjevem domu bo razstava del umetnikov, ki so jim bili na dosedanjih bienalih odkupili razstavljena dela, posebna poslastica pa bo retrospektiva grafik slovitega angleškega umetnika Henryja Moora.

Plakat jubilejnega 15. grafičnega bienala v Ljubljani. Na njem so odtisnjeni grafični listi vseh dosedanjih 14 nagrajencev z Grand prix, med njimi je tudi slovenski grafik Janez Bernik.

Ljubezen do slovenskega izročila, zvestoba do Avstralije

V decembru minulega leta se je v Avstraliji ponovno mudila delegacija Slovenske izseljenske matice, ki jo je vodil njen predsednik Stane Kolman, poleg njega pa so jo sestavljali še tajnik Matice Marko Pogačnik, glavni urednik Rodne grude Jože Prešeren, slovenski književnik France Forstnerič ter ekipa ljubljanske radiotelevizije Gojko Bervar in Janez Cimperman. Na posebno željo slovenskih rojakov v Avstraliji je po nekaj letih gostoval na tej celini tudi narodno-zabavni ansambel – tokrat ansambel Ottavia Brajka. Delegacija Matice in ansambel sta v organizaciji slovenskih društev oziroma posameznikov obiskala naslednja mesta: Perth, Melbourne, Adelaide, Sydney, Canberro, Wollongong in Brisbane. Osrednji dogodek na tej turneji je bila slovesna otvoritev novega doma Slovenskega kluba Triglav v Sydneyu.

»Svoj slovenski narod in njegovo izročilo ljubimo kot ljubi otrok mater, svojo novo domovino Avstralijo pa spoštujemo kot dober mož svojo ženo, ker vemo, da nam je dober prijatelj v življenju, ki je pripravljena z nami deliti dobro kot tudi slabo. V svojih srcih ne čutimo ob tem nobene razdvojenosti, saj si ljubezen in zvestoba ne nasprotujeta, temveč dopolnjujeta.

Kot nas veže na domovino in narod doma krvna zveza in mladostni spomini, tako nas spajajo z novo domovino trda leta našega vživljanja v nove razmere, še bolj pa naši otroci in naši vnuki, ki jim je Avstralija rojstna domovina. In zato smo še toliko bolj veseli, da imamo danes v naši sredi zastopnike tako stare kot nove domovine. Ob tem prijetnem sožitju obeh

zemelj se ne čutimo razpeti med dve domovini. Srečni smo, da vlada med nami vsemi vez prijateljstva, medsebojnega spoštovanja in sodelovanja. Naša želja je, da bi tako tudi vedno ostalo.«

S temi zgoščenimi in vsebinsko izredno polnimi besedami je predsednik Slovenskega kluba Triglav Karlo Samsa ob odprtju doma Triglav v Sydneyu izrazil tudi čustva večine slovenskih rojakov v Avstraliji. Povsod, kjerkoli smo se na naši poti ustavili, smo iz številnih pogovorov z rojaki razbrali podobne misli. Vezi s staro domovino so celo tesnejše, kot bi bil človek glede na ogromno razdaljo pričakoval, pri vseh ljudeh pa občutiš tudi ponos na Avstralijo, na novo domovino, ki je prav v času njihovega bivanja tam doživela ogromen napredek.

Novi dom Slovenskega kluba Triglav v Sydneyu. Na levi spomenik Ivana Cankarja

Slovesni akademiji v novem Triglavskem domu je prisostvovalo okrog 800 rojakov, med katerimi je bilo poleg omenjenih predstavnikov iz Slovenije tudi več uglednih predstavnikov avstralskega javnega in političnega življenja. S svojo prisotnostjo je Triglav počastil bivši avstralski premier Gough Whitlam, senator Tony Mulvihill, župan mesta Fairfield Ald. Wunsch s številnimi drugimi odborniki, predstavniki drugih jugoslovanskih društev v Sydneyu, predstavniki etničnega televizijskega kanala, predstavniki slovenskih podjetij v Avstraliji idr. Iz Canberre je dopotoval tudi jugoslovanski ambasador v Avstraliji Šime Karaman, iz Sydneya pa generalni konzul Peter Boškovski z osebjem obeh predstavništav.

Najbrž še na nobeni slovenski prireditvi v Avstraliji ni bilo zbranih toliko predstavnikov slovenskih društev iz vse dežele kot na otvoritvi Triglavskega doma. Iz Melbourne so dopotovali predstavniki društev Jadran, Slovenskega društva in Planice iz Springvale; Slovensko društvo Adelaide, Slovenska zveza Ivan Cankar iz Geelonga, društvo Planica iz Wollongonga, slovensko društvo iz Newcastlea, predstavniki Slovencev iz Brisbane, Slovensko društvo iz Canberre, slovensko društvo iz Perth pa je zaradi velike oddaljenosti poslalo pozdravni telegram. Iz Sydneya so prisostvovali predstavniki Slovenskega društva in predstavniki slovenskega verskega središča. V posebnem delu slovesne akademije so ob veliki pridobitvi društva Triglav čestitali predstavniki vseh društev in izročili priložnostna darila. Razpoloženje je nekoliko pokvarila le nenavadna čestitka predstavnika slovenskega društva iz Canberre, ki pa nikakor ni zmotila poteka zanimivih dogodkov. Slovensko društvo iz Adelaide je pripeljalo s seboj tudi mladinski orkester »Glasba Avstralije«, ki ga vodita Jadran Vatovec in Davorina Gustinčič.

Osrednji govornik slovesne akademije je bil predsednik Slovenske izseljenske matice Stane Kolman, ki je v svojem daljšem govoru med drugim poudaril: »Ponosni smo na vas, predvsem pa smo veseli vaših vztrajnih prizadevanj za ohranjanje slovenskega duha!« Za tem je med drugim v svojem govoru spregovoril nekaj besed o

življenju v Jugoslaviji, o gospodarskih razmerah, o odnosih med Jugoslavijo in Avstralijo in o sodelovanju domovine z izseljenci na vseh kontinentih ter s tem v zvezi še posebej o delu Slovenske izseljenske matice in o stikih z rojaki po svetu. Še posebej je na kratko orisal dosedanja prizadevanja kluba Triglav, ki so kronana s slovesno otvoritvijo doma. Ob koncu je izrazil prepričanje, da bo prav ta dom spodbudil novo rast društva.

Mladinska dramska skupina Triglava je v drugem delu slovesne akademije izvedla enodejanko »Ženitev« v režiji učiteljice Marize Ličan. Kot igralci so sodelovali Julijana Vrh, Danica Šajn, Branko Fabjančič, Alan Samsa, Tanja Kukovec, Martin Konda in Stane Petkovšek. Enodejanka je bila za vse prisotne pravo presenečenje, saj so pozorno sledili izvajanju. Ob tem moramo omeniti še to, da so s samo-

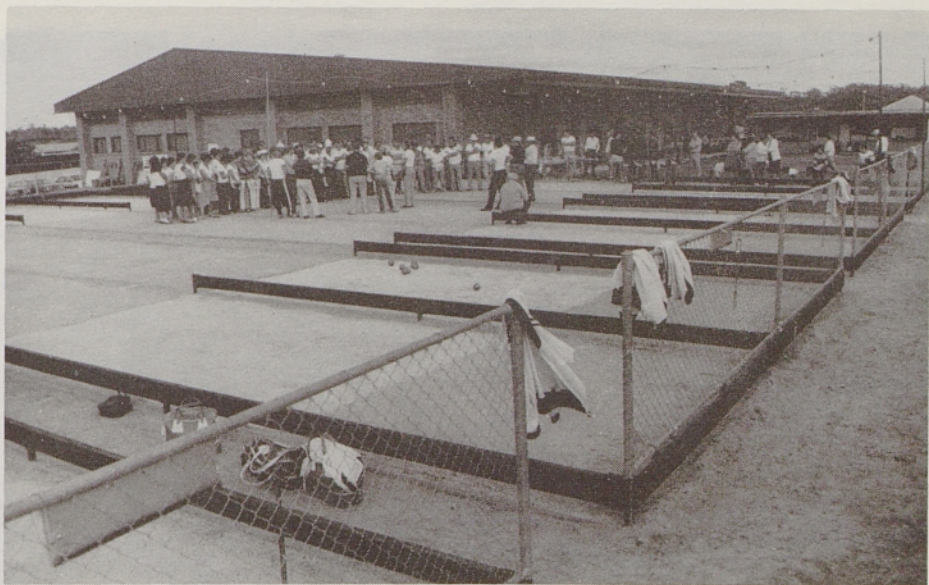
Stane Kolman, predsednik Slovenske izseljenske matice, odpira Triglavski dom, 11. december 1982

Učenci triglavske slovenske dopolnilne šole pod vodstvom Marize Ličan nastopajo na slavnostni akademiji

stojnim krajšim sporedom nastopili tudi učenci Triglavske dopolnilne šole pod vodstvom učiteljice Marize Ličan, pred domom in potem v dvorani pa je zapel tudi moški pevski zbor Triglav pod vodstvom Bore Šedelbauerja: »Oj Triglav, moj dom...!« Kako primerne so bile besede te pesmi za to edinstveno priložnost. Celoten spored sta v angleščini in slovenščini povezovala Vivian Šedelbauer in Jože Čuješ.

Že dan pred otvoritvijo Triglavskega doma se je na baliniščih ob novem domu začelo medklubsko tekmovanje v balinanju za prehodni pokal Slovenske izseljenske matice. Tekmovanja se je udeležilo 10 klubov s 16 ekipami, 10 moških in 6 ženskih. Pokal Slovenske izseljenske matice so osvojili balinarji Slovenskega društva Melbourne, drugo mesto so zasedli balinarji Slovenskega društva Planica iz Springvale, tretje mesto pa Jadran iz Melbourne.

Pred začetkom velikega balinarskega tekmovanja na baliniščih ob domu Triglav

Če je razočarala moška ekipa domačinov, pa so presenetile ženske – v ženskem tekmovanju so zmagale balinarke Triglava, drugo mesto so osvojile tekmovalke Planice iz Springvale, tretje mesto pa balinarke kluba Istra iz Sydneya. Skupno je preskušalo športno srečo 64 tekmovalk in tekmovalcev. Prireditev je bila izredno dobro organizirana, vodil pa jo je predsednik Triglavske balinarske sekcije Lojze Magajna.

Slovenski klub Triglav v Sydneyu je ob otvoritvi doma izdal tudi posebno izdajo svojega glasila Triglav, ki sicer ne izhaja več redno. Glasilo so izdali ob pomoči prostovoljcev pri listu »Nova doba«. Glasilo je bilo posvečeno predvsem tistim odbornikom in članom Triglava, ki so žrtvovali ogromno svojega prostega časa in denarja, da je klub dobil svojo »malo Slovenijo«.

Otroška skupinica nastopa v domu slovenskega kluba v Perthu

Hkrati prinaša list prikaz desetletnega dela, uspehov, rasti, pomembnih dogodkov, ki sestavljajo dosedanje življenje tega našega kluba. »Triglav ni množična organizacija, niti po številu članstva, niti po številu ljudi, ki se pri njem zbirajo. Je pa Triglav skupina, ki ve, kaj hoče, in ki je pripravljena trdo delati in tudi veliko žrtvovati za to, da bomo Slovenci v Sydneyu in po ostalih delih Avstralije ostali zvesti sinovi stare domovine in da bomo tudi svojim otrokom, vnukom in ostalim potomcem ustvarili možnosti, da bodo rasli ob slovenski narodni toploti in uživali ob lepotah skozi stoletja plemenite kulture našega jezika.« Tako so med drugim zapisali v uvodnem stavku svoje posebne izdaje. Upamo, da bo triglavsko glasilo ponovno doživelo tudi svoje redno izhajanje.

Predsednik Slovenske izseljenske matice Stane Kolman je ob otvoritvi

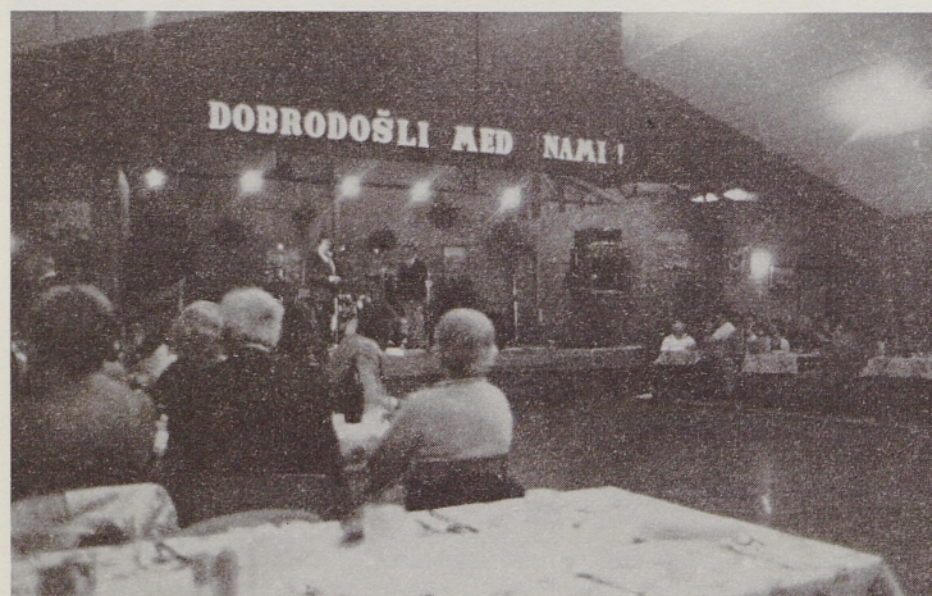

»Neuraden« posnetek pevskega zbora Jadran pred njihovim domom v Melbournu. V sredini Stane Kolman in Rudi Iskra, predsednik kluba Jadran

Perthu so se predstavniki SIM pogovarjali tudi s tamkajšnjimi šolskimi oblastmi, ki so zagotovile, da obstajajo vse možnosti za ustanovitev slovenskega dopolnilnega pouka.

V Melbournu smo bili v dneh od 3. do 6. decembra gostje tamkajšnjih slovenskih društev: Slovenskega društva Melbourne, Slovenskega kluba Jadran in Slovenskega kluba Planica Springvale, ki so skupno organizirali osrednjo prireditev v najeti dvorani v središču mesta, za tem pa še samostojen nastop v domu slovenskega kluba Jadran. V nedeljo, 5. decembra, smo obiskali Geelong, kjer je prireditev v svojem domu organizirala Slovenska zveza Ivan Cankar.

Med tednom, od 7. do 9. decembra, smo bili gostje Slovenskega kluba Adelaide, kjer smo imeli lep nastop in seveda, tako kot drugod, prisrčna srečanja z rojaki, razgovore z društveni-

Med prireditvijo v domu Jadran v Melbournu

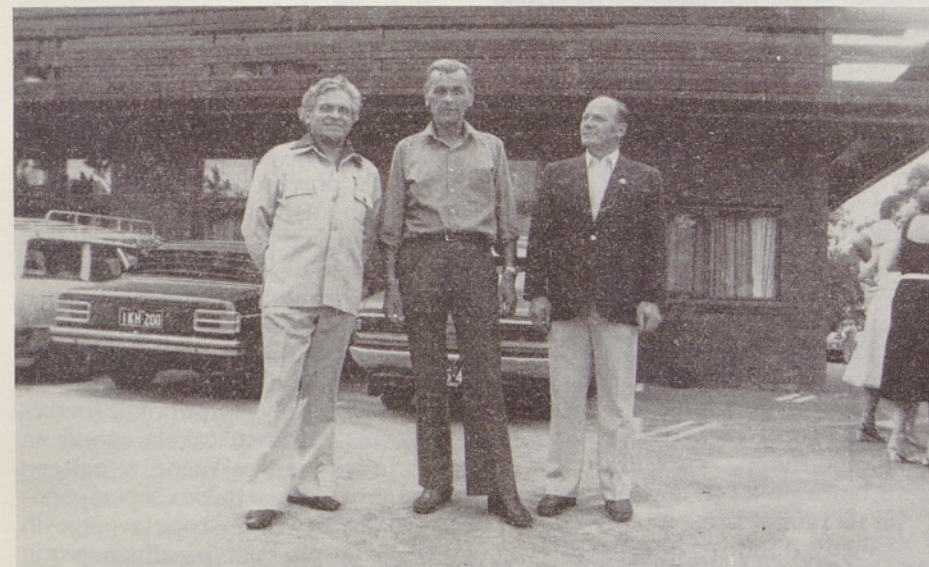
mi delavci, pripravili pa so nam tudi ogled zanimive vinogradniške okolice mesta.

V Sydneyu smo se mudili v dneh od 9. decembra pa do 27. decembra. V tem času smo prisostvovali slovesnostim ob odprtju novega doma Triglav, priredili v novi dvorani samostojni koncert s plesom, za tem pa je samostojen koncert v svojem domu priredilo tudi Slovensko društvo Sydney, kjer smo se nato zbrali še enkrat – na skupnem poslovnem večeru. Tudi tam se nam je predstavila mladina – živahna folklorna skupina. Z avtobusom smo se iz Sydneya popeljali v Canberro, kjer je naš nastop po znanem zapletu organizirala skupina zavednih rojakov, med katerimi moramo vsekakor omeniti družine Bunderla, Pribac, Secko, Urbas, Setničar, Kavaš, Grmek idr.

Ob koncu turneje smo v nedeljo,

Pročelje Slovenskega doma v Adelaide

Trije člani Slovenskega društva Melbourne, borci narodnoosvobodilne vojske, ki imajo tudi v Avstraliji priznan status pripadnikov zavezniške vojske

skrbno pretehtan program, resnično smo se povsod »počutili kakor doma«. Žal je v kratki reportaži nemogoče popisati vsa naša doživetja, nemogoče je omeniti vse prizadevne rojake, ki bi zaslužili, da se jim vsaj tako zahvalimo za neizmerno gostoljubje, ki so nam ga izkazovali. Morda bo za to priložnost tudi še pozneje, v prihodnjih številkah naše revije.

Jože Prešeren

26. decembra, obiskali še Wollongong, kjer je izredno uspešen nastop pripravilo društvo Planica, ki si v tem času – kot vsa druga društva – oskrbuje lastne društvene prostore. Zadnji obisk, tik pred vrnitvijo v domovino, pa je bil v Brisbanu, kjer je koncert in prijeten družabni večer prav tako organizirala skupina rojakov, od katerih moramo omeniti zlasti Martina Šilca, ki je – kljub svoji fizični nemoči – nedvomno ena od tamkajšnjih gonilnih sil... Sam ansambel Ottavia Brajka je za tem sodeloval še na velikem slovenskem silvestrovanju v domu Triglav v Sydneyu, ki so se ga udeležili tudi rojaki iz Melbourne, Canberre in nekaterih drugih mest.

Ko gledamo nazaj, smo prepričani, da je tudi ta velika turneja Slovenske izseljenske matice po Avstraliji uspešna. Povsod smo bili lepo sprejeti, povsod so rojaki za naše bivanje pripravili

V slovo so nam pomahali tudi nasmejani mladi člani folklorne skupine Planika pri Slovenskem društvu Sydney

Lovstvo – skrb za neokrnjeno naravo

Bilo je mrzlo, sivo jutro, ki je dalo slutiti, da sonca ta dan ne bo na spregled. Verige na kolesih so se neusmiljeno spoprijemale s sneženim in poledenim cestiščem, ki je bilo zaradi visokega robu spluženega in zmrzlega snega na obeh straneh bolj podobno stezi za bob, širine pa le za eno vozilo. Više se je vzpenjala cesta, več je bilo snega. Kot nema bela vojska so stale smreke in se izgubliale v prostrano globino gozda, ki je tako lep pomladi, poleti in jeseni, lep tudi pozimi, a krut za njegove prebivalce, divje živali. Zlasti še, ker je bilo v dolinah že čutiti dih pomladi, tu pa je vladala zima z svojo ostrino.

Imel sem priložnost en dan spremljati lovskega čuvaja na njegovem obhodu krmišč visoko v hribih. Dokler je šlo z avtom, zgoraj pa peš po le njemu znanih stezicah. Ko sva v dolini vrgla v prtljažnik le neznansko težek nahrbtnik, o kaki puški pa ni bilo sledu, je na mojo pripombo le zamahnil z roko. Puška bi mu bila na taki poti le v

Na medveda opozarjajo le znaki, srečaš ga le redkokdaj

oviro. Še torba fotoaparata se je pozibavala na zadnjem sedežu, saj sva nameravala divjad fotografirati. Čuvaj Franc Turk je vsaj srnjad zagotovo obljubil.

Gojitveno lovišče Ljubljanski vrh, ki ga upravlja Lovska zveza Slovenije, obsega 4040 hektarov večinoma gozdnatega, bregovitega območja med Vrhniko in Borovnico. Prevladuje večinoma star iglast gozd. Vse poseke sproti pogozdijo s smreko.

Na tem območju je veliko divjadi, saj najdemo tu vse srednjeevropske živalske vrste, prevladujeta pa srnjad in jelenjad. Ob poteh, ki vodijo v gozdove, so marsikje table, ki opozarjajo na medveda, vendar je ta zelo redek, človeku se ponavadi umakne in ga napade le v izjemnih primerih. Tako je narisana medvedja silhueta na tabli bolj za strah razposajenim izletnikom pa za očuvanje naravnega okolja in miru druge divjadi.

Približno število divjadi v Sloveniji, ki se lahko pohvali, da so na tako majhnem terenu zastopane skoraj vse živalske vrste srednje Evrope. Tiste, ki so pred časom izginile, so umetno nasečili na primer risa.

- medved 250
- divji prašič 3700
- jelenjad 6500
- srnjad 87000
- gams 10500
- lisica 10000 (močno jo je razredčila steklina)
- divja mačka 1000
- jazbec 5000
- veliki petelin 1400
- ruševac 1850
- divji zajec 37000
- planinski orel 100

Število razne perjadi gre v desetisoče, najmanj je volkov, okrog 25, risov se je namnožilo 64 itd.

Mila zima, kot je bila letošnja, je ugodna za divjad, saj ji nekaj snega ne škoduje. Tistega snega, ki je okras gozdu in izpod katerega se še marsikje da izbrskati kaj za pod zob. Katastrofalne pa so za živali zime z obilo južnega snega, ki jim onemogoča premike v gozdu. Takrat zlasti srnjad, šibkejši primerki na svojih poteh od lakote in

V slovenskih loviščih je vsako leto dokajšnje število tujih gostov, ki za uplenjene trofeje pustijo precej deviz. Tako je lov v sklopu turizma tudi precejšen dejavnik pri deviznem prihodku naše republike.

napora obnemorejo in zmrzejo.

Avto sva pustila na majhnem izogibi bališču in se peš napotila pod zasneženimi smrekami po dobro uhojeni gazi. Čuvaj jo je prehodil vsak drugi dan, da je oskrbel vsa krmišča. Ob gazi, na robu večje poseke, stoji majhna lesenjača, shramba za koruzo. Lovci so jo napolnili že jeseni, ko so bili gozdni kolovozi kopni in prevozniki. Menda je to barakico pred leti prevrnil medved, ko je za zaklenjenimi vrati zavohal hrano.

Franc Turk je pod drevje nedaleč proč natresel nekaj veder koruze, nato pa sva se potuhnila na lovsko prežo. Zanimalo me je, zakaj nimajo za hranjenje pripravljenih korit, saj bi bilo to za hranilca in odjemalce pripravnije. Pa pravijo izkušeni lovci, da je trosenje po tleh boljše, ker na ta način pride do hrane lahko tudi tista šibkejša divjad, ki bi jo pri koritih močnejši vrstniki odrinili. Obenem pa se divjad ne odvadi hraniti sama, saj mora po nujeno hrano poiskati, se na nek način pasti.

Kakšen je pravzaprav poklic lovskega čuvaja? Ko sva čakala zgoraj na preži in naju je, vsaj mene, že pošteno grizel mraz, sva se lahko šepetaje pogovarjala. Lovca in ropota njegovih veder s koruzo, ki po tihem gozdu zaropotajo kot gong, ki kliče h kosilu, je divjad že vajena. Toda danes je bil z njim tujec, ki ni spadal v njihova vsakdanja srečanja.

Meščanom in drugim hoste ne vaje, nim dolinarjem se zdi poklic lovskega čuvaja sila gosposki in romantičen. Morda bi to zadnje za kake trenutke celo veljalo, tisto prvo pa prav zagoto-

Lov pri nas že dolgo ni več privilegij nekaterih in se namesto neusmiljenega ubijanja divjadi vse bolj spreminja v široko akcijo za ohranitev okrasja naših gozdov. Število članstva v lovskih družinah sicer narašča, vendar je resnica, da marsikake mu lovcu zaradi streljanja po več let ne bi bilo treba čistiti puške. Odstrel je sistematičen in točno določa višino staleža divjadi (toliko in nič več), odstrel pa se po večini divjad slabše vrste.

vo ne. Lovska puška, nekak neuraden simbol lovstva, je čuvaju sila nepomembno orodje, ki bi ga pri delu večkrat oviralo. Lopata, sekira, žaga in kramp pa so mu pogosti spremljevalci.

»Ljubezen do lovstva sem podedoval,« mi je pravil, »saj sta bila oče in stari oče po mami lovca.« Ko pa je bil razpis za to delo, sem se prijavil in postal iz amaterja poklicni lovec, lovski čuvaj, skrbnik v lovišču ali kar že hočete. Pozimi tekam s težkim nahrbtnikom od krmišča do krmišča, ki jih je v lovišču devet, zanje pa skrbiva skupaj z mojim kolegom. Spomladi bo treba poskrbeti za solnice pa obdelovati njive, na katerih pridelujejo ohrovt. Ta je za srnjad najprimernejši, saj ostane vso zimo zelen.«

»Ko pride poletje, moram popraviti stare preže, napraviti kako novo, pospraviti poseke in jase, da jih lahko pokosimo in pripravimo mrvo za zimo. Takrat se začne tudi lovska sezona in človek je po ves dan zdoma, ko spremlja lovca. Poleg tega pa je treba imeti ves čas pregled nad loviščem in vsem, kar se dogaja v njem. Ko pa se nagiba v jesen, pa moramo napolniti vsa skladišča, da bo hrana pripravljena, ko bo srnjad zamedel poti.«

Za našo gorato republiko je gams izrazita divjad. Zato so si tudi lovci prav gamsa iz ljudske bajke, belega in z zlatimi rogovi izbrali za svoj simbol. Gamse so v daljni preteklosti iztrebljali, zato so se ohranili le v visokih gorah, kjer človeku ni bilo pristopa. Zadnja desetletja pa se njihove črede širijo tudi v slovenska sredogorja, kjer je bil iztrebljen. Bojazen ob uvajanju ovčereje je le, ker ovce prenašajo bolezn, na katere je občutljiv tudi gams.

Nenadoma je moj sogovornik, s katerim sva se pogovarjala šepetaje, položil prst na usta. Moje nevajeno oko je šele čez čas opazilo senco, ki se je kradla med debli s plahim in previdnim korakom. Bila je srna, ki je vsakih nekaj metrov zastala, vrtela smrček in zastrigla z ušesi. Nič ne pomaga, bil sem tujec, tujec v tem sožitju gozda, čuvaja in divjadi. Zavohala me je takoj. Vendar je bila lakota hujska kot strah in previdnost, začela je iskati in zobati koruzo. Počasi so se ji pridružili še vrstniki, kar pet se jih je tiho izvilo iz objema nemih debel. Vendar žival ta dan ni jedla sproščeno. Ves čas je dvigala glavo in vohala po zraku.

»Nekaj mora biti v gozdu,« je pripomnil čuvaj, »ali je kak človek, ali pa se približuje jelenjad, ki se ji srne ponavadi umaknejo.«

Srne so se porazgubile med drevjem, kot so prišle, od nekod pa se je pripodila jata šoj, ki so pri brskanju za koruzo delale tak hrup, da sva se lahko glasno pogovarjala.

»Jelenjad bo previdnejša,« me je učil lovski čuvaj. »Ne slikaj takoj, ko se prikaže, ker jo bo škljoc fotoaparata pognal v beg. Počakaj, da prične jesti, takrat se bodo prerivali med seboj in povzročali dokaj hrupa, takrat se bo dalo slikati.«

Res imajo te gozdne živali neverjeten sluh, saj sem prej opazil pri srnah, pa smo bili oddaljeni kakih trideset metrov, da so ob vsakem mojem posnetku dvignile glave.

Dve uri sva še prezebala, vendar jelenjadi ni bilo. Obiskala sva še eno oddaljeno krmišče, poleg katerega je bila v zemlji zidana klet. Vsako jesen jo do vrha napolnijo s sladkorno peso in tropinami. Sladkorna pesa je prvenstveno namenjena jelenjadi, tudi če zmrzne, se ne spremeni njena kakovost kot pri navadni.

Medved je najmogočnejši, kralj naših živali je. V slovenskih gozdovih ga je kar precej, cenijo, da jih je še okrog 250, čeprav ga je težko videti, ker se človeku umika, moti pa ga tudi vse boljša prepredenost naših gozdov s cestami. Svoje velikosti in moči se zaveda in se tudi, kadar je zaloten v škodi, na primer koruzni njivi, ne pusti motiti. Bližnja srečanja s človekom, ki bi jih sicer lahko naštel na prste, so se končala slabo za človeka, celo s smrtjo ali hudimi poškodbami. Na srečo pa je treba poudariti, da so bili taki spopadi prava redkost.

V slovenskih gozdovih je med divjadjo daleč najštevilnejša srnjad – zvedav pogled v fotografski objektiv

Divjad napravi dokaj škode na poljih in gozdnem podmladku, kjer cenijo, da uniči kar za dvesto tisoč kubičnih metrov lesa. Lovske organizacije škodo na poljščinah sicer poravnava po odškodninskih zahtevkih in ocnitvi, s čimer pa se večina prizadetih kmetov ne strinja. Marsikje so obdelovanje polj opustili prav zaradi divjadi.

Srnjad v teh gozdovih posebnih naravnih sovražnikov nima. Volkov je izredno malo, pridejo in odidejo, največja nadloga so potepuški psi, zlasti zdaj, ko se širi steklina, saj so prav oni most med lisicami in ljudmi. Ljudje se ne zavedajo, kakšno zlo so storili svojemu štirinožnemu prijatelju, odsluženemu pasjemu ljubljencu, ki ga zato, da ga ni treba ubiti, odpeljejo globoko v gozd in tam spustijo. Pes je navajen človekove bližine in prijateljstva, zato zapuščen v gozdu zdivja in kolje srnjad vseppek za goli obstoj. Domače mačke se včasih naveličajo človeka in domačega ognjišča, ter se preselijo v gozd. Postanejo močnejše in bolj dlakave, ne smemo pa jih zamenjevati z divjo mačko. Kot škododelke so nevarne edinole mali perjadi.

Ko sva se vračala k cesti, nama je pot prečkala srna z velikimi skoki. Radovednost, bližina človeka, ki je prodril že vsepovsod v gozdove, jo je ustavila, da se je s svojo ljubko glavico ozrla k nama, čez trenutek pa jo je spet pogoltnil gozd. Le teci žival, le teci v pomlad, ki jo že čutimo.

Tekst in slike
Janez Zrnc

po sloveniji

Stanko Donša, učenec 8. razreda osnovne šole v **BAKOVCIH**, je na mednarodni razstavi likovnih izdelkov v Tokiu na Japonskem prejel za svojo risbo zlato plaketo! Stanko je ob pomoči mentorja narisal motiv, ki prikazuje bitko med narodnoosvobodilno borbo. Slikal je dober mesec, v šoli in doma.

Ob 109-letnici rojstva svetovno znanega matematika prof. dr. Josipa Plempla so v njegovem rojstnem kraju na **BLEDU** pred tamkajšnjo osnovno šolo, ki nosi njegovo ime, odkrili leseno skulpturo. Izdelala jo je skupina učencev pod vodstvom prof. Janeza Ravnika.

V **GORNJI RADGONI** je jugoslovanska gostinsko turistična organizacija Kompas odprla gostinsko-poslovni lokal, tik ob meji s sosednjo Avstrijo. S tem lokalom so v Gornji Radgoni začeli z obnavljanjem starega mestnega jedra. Čez nekaj mesecev pa namerava Kompas odpreti še en podoben lokal, prav tako v stari Kerenčičevi ulici.

Edina smučarska žičnica v Pomurju je postavljena na pobočju hriba na **KAPELI**. Vlečnico upravlja telovadno društvo Partizan iz Radenc, ki je tudi poskrbelo za njeno obnovo.

V **KRANJ** je pripotovalo 34 Alžircev, ki se bodo v šolskem centru eno leto učili za čevljarke tehnike in se potem vrnilo v Alžirijo, v novo tovarno obutve, ki jo gradi trboveljski Rudis za 50 milijonov dolarjev. Za tehnologijo bo v novih tovarnah poskrbel tržiški Peko, ki bo še letos poslal tja 24 strokovnjakov.

S keramičnimi pred kislino odpornimi in opečnimi izdelki **LJUBEČNA** pri Celju komajda zalaga trg. Doslej v tovarni ne poznajo zaloga. V minulemu letu so bistveno povečali produktiv-

nost, trenutno pa jih najbolj skrbi pravočasno izpolnjevanje pogodbenih obveznosti tako doma kot na tujem.

V **LJUBLJANI** so slovesno odprli vrata zdravstvenega doma Center na Metelkovi ulici. Poleg dispanzerjev splošne medicine, zdravstvene službe za borce, medicine dela, pljučne bolezni in tuberkuloze, patronažne in babiške službe je v njem tudi prostor, namenjen fizioterapiji in laboratoriju.

Mirna na Dolenjskem

V novi dom sta se iz starega poslopja preselila tudi dispanzer za zdravstveno varstvo solarjev in mladih ter dispanzer za zdravstveno varstvo žensk.

V **LIPOVCIH** v Pomurju so slavnostno odprli nove gradbeno-industrijske obrate Gradbeništva Pomurje iz Murske Sobote. Objekt je predal namenu najstarejši delavec Jože Šadl.

V **MARIBORU** so odprli spodnji del novega dvomostja čez Dravo in tako dobili tretji cestnoprometni most, s priključki in z novimi semaforiziranimi križišči pa tudi rešitev iz številnih mariborskih prometnih zagat. Spodnja etaža novega dravskega mostu je široka 21 metrov in je prometno urejena za dvosmerni promet motornih vozil, kolesarjev in pešcev.

350-članski delovni kolektiv Dane iz **MIRNE** na Dolenjskem je svoj 30-letni jubilej proslavil predvsem z dobrimi proizvodnimi rezultati. Dana se je s svojimi alkoholnimi in brezalkoholnimi pijačami uveljavila na Češko-slovaškem, v Avstriji in Zahodni Nemčiji. V minulemu letu so ponudili domačemu in tujemu trgu 15 milijonov litrov alkoholnih in brezalkoholnih pijač, arom, esenc in baz.

Na rednem letnem občnem zboru zgodovinskega društva za severno Primorsko v **NOVI GORICI** so počastili spomin na goriškega rojaka in enega najuglednejših slovenskih zgodovinarjev dr. Milka Kosa, ki se je rodil pred 90 leti, umrl pa pred desetimi. Ob tej priložnosti so v drevoredu ob Erjavčevi cesti odkrili doprsni kip Milka Kosa, delo akademskega kiparja Negovana Nemca.

Glasbena šola v **NOVEM MESTU** je enajst let zatem, ko so jo poimenovali po slovenskem skladatelju in glasbenemu pedagogu Marjanu Kozini, le

dočkala vselitev v nove prostore. Leti so v nekdanji gimnazijski stavbi v Jenkovi ulici. Posebna pridobitev za glasbeno šolo in novomeško kulturo pa je Kozinova spominska dvorana, ki je v istem poslopju.

Delovni kolektiv Industrije motornih vozil v **NOVEM MESTU** je izpolnil svoje izvozne obveznosti do francoskega partnerja Renaulta za leto 1982. Na francoski trg so poslali 19.100 avtomobilov R-4. Vsega skupaj so v IMV v minulemu letu izdelali 29 tisoč R-4 (dva tipa) in 2.800 vozil R-18.

Turistično društvo Preddvor v **PREDDVORU** je ob 50-letnici delovanja prejelo zlato plaketo Turistične zveze Slovenije in priznanje Turistične zveze Jugoslavije ter veliko plaketo občine Kranj, ker se uvršča med najprizadnevnejša turistična društva pri nas. Ob jubileju so odprli turistično poslovalnico, ki so jo domačini večidel zgradili s prostovoljnim delom. V Preddvoru imajo po domovih za goste na razpolago 60 sob s 140 ležišči, na leto pa imajo kakih 6 tisoč nočitev.

Kmetijski srednješolski center usmerjenega izobraževanja v **RAKI-**

Ob koncu minulega leta, 29. decembra 1982, je umrla Dragica Bavdek, večletna honorarna sodelavka Slovenske izseljenske matice, vestna delavka, ki nam je bila v pomoč pri številnih opravilih. Bila je vestna, srčno dobra in razumela je vse težave, s katerimi se srečujete izseljenci. Vsi nekdanji in zdajšnji sodelavci Matice se je bomo vedno spominjali.

ČANU je prejel plaketo kot najboljši šolski kolektiv v soboški občini. Priznanja za dolgoletno vsestransko strokovno delo pa so prejeli Janez Glažar, Silva Hradil, Ida Torbica, Marija Kerčmar in Marija Pajlšmit.

Kulturnometniško društvo Gallus v **RIBNICI** na Dolenjskem se je odločilo, da bo ustanovilo mešani pevski zbor. Organizatorji želijo, da bi se priglasili pevci in pevke v starosti od 20 do 35 let. Zbor bo vodila prof. Bernarda Kogovšek.

Ob občinskem prazniku v **METLIKI** so odprli nov del tovarne Novoles v **ROSALNICA**H, v katerem bodo z novo organizacijo dvignili količino izdelanega za tretjino. To je tovarna kopalniške opreme, ki je stala 30 milijonov dinarjev.

V **RUŠAH** so za potrebe kemične tehnične šole začeli graditi dom učencev, ki bi naj bil zgrajen do konca letošnjega marca. Dom bo imel skupno površino 2620 kvadratnih metrov in 134 kvadratnih metrov zakloniščnega prostora.

V krajevni skupnosti **SEMIČ** živi 3700 prebivalcev, ki so pripravljene sami veliko prispevati za napredek svojih krajev. Med večja dela, ki so jih naredili v minulem letu, sodi gotovo večnamenski dom na Štrekljercu, ki ga je tamkajšnje gasilsko društvo ob pomoči ostalih krajanov zgradilo predvsem s svojim delom in denarjem. V semiški krajevni skupnosti pa so zadnje čase obnovili tudi nekaj kilometrov vaških poti, odprli telefonsko centralo za 200 novih naročnikov in uredili pokopališče.

V počastitev občinskega praznika so v Impolu v **SLOVENSKI BISTRICI** odprli novo proizvodno dvorano. Leta meri 7300 kvadratnih metrov, njen proizvodni del pa 6000. V njem bodo izdelovali aluminijaste konstrukcije za gradbeništvo in še nekatere druge aluminijaste izdelke. V novi dvorani bodo zaposlili 60 novih delavcev, predvsem žensk.

Leto in pol trajajoča postopna adaptacija 8000 kvadratnih metrov velike dvorane tovarne Okovje v **STAREM TRGU** gre počasi h koncu.

Koritnice pod Snežnikom (foto: Janez Zrnc)

Z boljšo toplotno izolacijo strehe in sten bodo prihranili od 27 do 33 odstotkov dragocenega tekočega goriva.

V **ŠENTRUPERTU** so prenovili pošto z avtomatsko telefonsko centralo in telefonsko omrežje, ki bo omogočilo priključitev več kot sto novih naročnikov.

Z novim letom so v bolnišnici v **ŠEMPETRU** začeli delati v centralnem operacijskem bloku in intenzivni enoti. Tako se počasi končuje gradnja bolnišnice, ki se je začela že leta 1964. Centralni operacijski blok z vsemi spremljajočimi prostori meri okoli 1500 kvadratnih metrov. Operativne posege bodo lahko opravljali v šestih sodobno opremljenih operacijskih dvoranah.

Tržiški kulturniki so na pročelju hiše na Trgu svobode v **TRŽIČU** odkrili spominsko ploščo Janezu Damascenu Devu. Urednik, pesnik in dramatik se je rodil pred 250 leti v Trziču. Ob odkritju je bila pevska slovesnost, odprli pa so tudi razstavo ilustracij akademskega slikarja Milana Bizovičarja.

V letošnjem letu naj bi 4416 delavcev Peka iz **TRŽIČA** izdelalo 3 milijone 890 tisoč parov obutve, izvoz pa naj bi se povečal za 8 odstotkov. Izvozili bodo vsak drugi par, od tega 1,6 milijona parov na konvertibilni trg, kjer bodo za devize prodajali tudi sestavne dele, podplate iz gume in poliuretana, pete iz plastike in orodje.

V **VELIKEM GABRU** so krajanje zgradili poslopje, v katerem imajo zdaj prostore pošta z avtomatsko telefonsko centralo in 160 telefonskimi priključki, krajevni urad, ambulanta, prostor za mlade, krajevno skupnost in dve stanovanji.

Letošnje drugo srečanje pomurskih planincev bo 30. maja na izletniški točki na **ZAVRHU** v občini Lenart. Udeležili se ga bodo planinci iz Murske Sobote, Lendave, Ljutomera, Gornje Radgone in planinci gostitelji. Ob tej priložnosti bo dograjen tudi razgledni stolp, ki bo poimenovan po generalu Rudolfu Maistru-Vojanovu.

Na **ZGORNJI MUTI** so pričeli obnavljati prostore, kamor bodo postavili novo elektronsko centralo. Ta bo novejšje izdelave, saj so v Sloveniji doslej montirali le dve: prvo v Cerkljah na Gorenjskem in drugo v Mežici na Koroškem.

osebnosti

85 let je dopolnil **FRANC LESKOSK-SEK-LUKA**. Njegovo ime in revolucionarna dejavnost sta najtesneje povezana s predvojnimi sindikalnim giba-

njem na Slovenskem in nastopom delavstva v boju za socialne pravice. Bil je prvi predsednik glavnega odbora Delavske enotnosti, prvi komandant slovenskih partizanskih enot. Leskškova družbena dejavnost je tesno povezana s povojno obnovo razrušene domovine, njene elektrifikacije in industrializacije.

407 novinarjev iz 21 redakcij je v anketi Sportskih novosti proglasilo **BOJANA KRIŽAJA** za najboljšega jugoslovanskega športnika v letu 1982. »To veliko priznanje ne gre le meni, marveč vsemu smučarskemu taboru,« je dejal Bojan ob tej priložnosti. »Brez pomoči tovarišev iz ekipe mi gotovo ne bi uspelo doseči tako velikih rezultatov.«

Športni novinarji Slovenije so prav tako razglasili Bojana Križaja za najboljšega športnika leta 1982, najboljša slovenska športnica v istem letu pa je po njihovem mnenju smučarka **ANDREJA LESKOVŠEK**.

turistični vodnik

Obnovljeni hotel Jezero v Bohinju

Hotel Jezero v Bohinju je bil poškodovan ob potresu leta 1976. Obnavljati so ga začeli 1. marca lani, z delom pa končali ob Novem letu.

Prenovljeni hotel je B kategorije in ima 70 ležišč v 31 sobah in dveh nadstropjih. Večina postelj je francoskih. Vsaka soba ima prho, stranišče, telefon in priključek za radio in televizijo. V prvem nadstropju so prijetno opremlili klubske sobe za goste, na voljo pa tudi aperitiv bar s 16 sedeži, med tem ko je v klasični restavraciji v alpskem slogu 70 sedežev.

Novost v hotelu je delikatesna restavracija z 72 sedeži, v kateri strežejo domače specialitete, na primer postrv na način Valentina Vodnika.

Poleti bo odprta terasa s 60 sedeži.

Polni penzion v dvoposteljni sobi velja 730 dinarjev.

Nov prizidek

V Šmarjeških toplicah je od 15. novembra lani odprt nov prenočitveni objekt, ki je s širokim hodnikom povezan s starim hotelom. Tako so se hotelske prenočitvene zmogljivosti v toplicah povečale za 120 ležišč v dvoposteljnih sobah in apartmajih B kategorije. Gostom so na voljo nova fizioterapija, pokriti bazen dimenzij 12 krat 12 metrov, savna in različni saloni.

Novi bazen je odprt vsak dan od 8. do 19. ure.

V starem delu hotela velja polni penzion 450 dinarjev, v novem pa 540 dinarjev. Sedemdnevni paket velja v starem delu 3000 dinarjev, v novem 3700 dinarjev, desetdnevni paket pa v starem delu 4000 dinarjev, v novem pa 5000 dinarjev. V ceno paketa so vključeni polni penzioni, kopanje v pokritem bazenu, zdravniški pregled in EKG.

Gostišče Šmarski hram

Konec minulega leta so v Šmarju pri Jelšah odprli gostišče Šmarski hram, ki

ima na voljo 27 ležišč v 11 enoposteljnih in 8 dvoposteljnih sobah ter 200 sedežev v restavracijskem delu.

Prenočevanje z zajtrkom v enoposteljni ali dvoposteljni sobi velja 400 dinarjev.

Celjski informator

Izšel je Turistični koledarček-informator 1983, ki ga je tokrat že devetič izdala Celjska turistična zveza. Ima ustaljeno vsebino s podrobnim prikazom vseh turističnih krajev na širšem celjskem območju, muzejev, spomenikov NOB, kulturnozgodovinskih spomenikov, indikacij v zdraviliščih, kopalnih bazenov, planinskih postojank, smučarskih vlečnic, podatke o ribolovu in lovu in veliko število turističnih informacij.

Na novo so v koledarčku objavljeni podatki o vseh hotelih na celjskem območju, splošne informacije o vseh turističnih krajih in novi kulinarčni recepti štajerskih narodnih jedi. V koledarskem delu najdemo opis šestih novih zanimivih izletov ter pregled vseh in vsakršnih praznikov pri nas in v sosednjih državah pa zanimive pregovore o vremenu in ljudeh.

Koledarček je bogato ilustriran in objavlja 21 novih slik, risb in fotografij.

Publikacijo je priredil prof. Zoran Vudler, natisnili pa so jo v 10 tisoč izvodih. Na voljo je pri Celjski turistični zvezi po ceni 30 dinarjev. Pri naročilu nad 30 izvodov priznavajo 20-odstotni popust.

Prireditve v Sloveniji

5. marca bo v **CELJU** 16. valčkov večer, istega dne na **PTUJU** srčkov ples ob dnevu žena, v **KRANJSKI GORI** bo 6. marca veleslalom treh dežel, v **KRŠKEM** 8. marca kviz za najboljšo gospodinjjo, 12. in 13. marca bo 9. zimski vzpon na Snežnik iz **ILIRSKÉ BISTRICE**, 13. marca bo na **POKLJUKI** 5. YASSA maraton, v času od 21. do 27. marca bo na **PTUJU** turistični teden, v **KRANJSKI GORI** pa bo 27. marca 9. tek na Vršič.

Zima še traja

Na Lokvah pri Novi Gorici obratujejo letošnjo zimo 4 vlečnice, od katerih so eno, dolgo 280 metrov, zgradili v letošnji sezoni.

Dnevna vozovnica velja 200 dinarjev, poldnevna vozovnica 150 dinarjev, smučarski paket (prevoz Nova Gorica-Lokve-Nova Gorica, enolončnica in dnevna vozovnica) za

odrasle velja 320 dinarjev, za otroke pa 260 dinarjev.

Stanovati je moč v hotelu Poldanovec, kjer imajo vse šobe prho. Polni penzion velja 550 dinarjev, polni penzion z dnevno vozovnico pa 650 dinarjev.

V Libojah pri Žalcu pa obratujeta letos dve vlečnici. Deset voženj velja 50 dinarjev. Možna je tudi nočna smuka, imajo pa tudi lepo speljano tekaško proggo.

Poletno računanje časa

Poletni čas se v letu 1983 v Jugoslaviji začne računati 27. marca ob 2. uri 00 minut tako, da se ura pomakne za eno uro naprej in se čas ob 2. uri 00 minut računa kot 3. ura in 00 minut.

Poletni čas se v letu 1983 neha računati 25. septembra ob 3. uri 00 minut tako, da se ura pomakne za eno uro nazaj in se čas ob 3. uri 00 minut računa kot 2. ura 00 minut.

Ta odlok je z objavo v Uradnem listu SFRJ začel veljati 17. decembra 1982.

Ulični načrt Bleda

Turistična poslovna skupnost Bled bo predvidoma do nove letne sezone izdala ulični načrt Bleda, ki je pošel že pred leti, ter katalog zasebnih sob. Za obema močno sprašujejo zlasti tuji gostje.

Na Bledu imajo 1200 turističnih zasebnih ležišč. Okoli 180 lastnikov jih oddaja prek treh agencij, dvajset pa sami. Lastniki teh sob se že dalj časa pritožujejo, da v splošni propagandi Bleda nanje pozabljajo to pa naj bi vsaj delno popravila ulični načrt ter katalog.

Oboje bodo večinoma financirali z denarjem, ki ga ustvarijo z zasebnimi prenočitvami. Z agencijami je namreč dogovorjeno, da le-te že dve leti dva odstotka provizije, ki jo dobijo za prodajo zasebnih sob, odmerjajo turistični poslovni skupnosti za izdajo načrta in kataloga, v katerem bo slika vsake hiše oziroma njene notranjosti ter opis, kaj posamezna hiša nudi.

*Zgodnja danica – pridnim
zlatica.*

Zvečer se dan pohvali.

naravni zakladi slovenije

Zelenci

Le kdo ne ve, da zgornji tok Save, naše najdaljše reke, predstavljata dve rečici, ki se zlijeta skupaj pri Radovljici! Seveda, to sta Sava Bohinjka in Sava Dolinka. Obe pritekata iz objema gora, izvira pa sta si zelo različna. Prva bruhne na dan iz jame v steni Komarče, po nekaj deset metrih se razpeni v slikovitem slapu Savica, nato pa umiri v Bohinjskem jezeru.

Popolnoma drugačen in nič manj zanimiv je izvir Save Dolinke pri Podkorenu. Kot se za ime reke spodobi, privre na dan na dolinskem ledeniškem vršaju med Ratečami in Podkorenem. Kmalu za izvirom se razlije voda v manjše jezerce z značilno zeleno barvo. To so Zelenci! Voda priteka z vseh strani, vse polno vrelcev je tudi na dnu jezerca. Nad izvirkami se neprestano vrtniči svetla jezerska usedlina,

ki daje Zelencem značilno barvo. Preseneča tudi izredna bistrost vode: brez težav opazimo vsako podrobnost na kakšnih dva metra globokem dnu ali pa občudujemo potočne postrvi. Da je jezerce izvirno in pretočno se lahko vsakdo prepriča, saj je voda tudi v vročih poletnih dneh dokaj mrzla.

Kako pa je nastala ta zanimiva naravna znamenitost? Geologi so v okolici našli veliko jezerskih usedlin, kar dokazuje, da so Zelenci le ostanek nekdanj obsežnejšega Korenskega jezera, ki je nastalo po umiku planiškega ledenika, ko je Korénski vršaj zajezil ledeniški odtok. Skozi ta naravni jez se je postopoma preglodala Sava, gladina jezera se je nižala, dokler niso ostali le še Zelenci in okoliška močvirja.

Kdor bo hotel doživeti še kaj več kot bistro zelenilo jezerca in nizkih, kuštravih bregov iz šaševja, bo moral Zelence pogosteje obiskovati. Le na ta način odkrijejo Zelenci še svojo drugo posebnost: izjemno zanimiv življenjski prostor. Pogoji so ugodni za nemoten razvoj zlasti dvoživk, plazilcev in ptičev, kogar pa zanima cvetje, se naj vsekakor sprehodi še na Drne, močvirje vzhodno od Zelencev. Na prvi pogled je svet enoličen in dolgočasen, saj prevladujejo šopi kljunastega šaša. Vmes pa ni težko najti kupčkov šotnega mahu, kjer uspevajo pri nas razmeroma redki predstavniki barjanske-

ga rastlinstva: na primer rosika, rožmarinka in mahovnica.

Kljub temu da so Zelenci tik ob cesti Kranjska gora – Rateče, se le redko kdo ustavi ob tej naravni znamenitosti. Morda je temu kriva preskromna oznaka na parkirišču ali naglica mimoidočih? Vsekakor je vredno kdaj tudi izpreči iz hitrega utripa današnjega življenja. V ta namen je kot nalašč obisk Zelencev. Kdor pa bi rad obenem še kaj novega spoznal, naj se poda na pot s prijetno napisanim vodnikom Janeza Gregorija. Priročna, lično opremljena knjižica Zelenci je izšla v Zbirki vodnikov kulturni in naravni spomeniki Slovenije.

Žal nekateri premalo cenijo vrednote Zelencev. Ob Drneh se širi smetišče, še nevarnejši pa so načrti, po katerih bi močvirja z jezercem bodisi osušili ali pa vodno površino povečali. V obeh primerih bi seveda za vedno izgubili eno naših najlepših naravnih znamenitosti. Vrednote je težko materialno ocenjevati, vendar, ali je neopredeljena ekonomska vrednost res lahko vzrok za uničenje naravne dediščine?

Peter Skoberne

slovenija
v
mojem
objektivu

Foto:
Mirko Kambič

*Poljanska Sora s Tavčarjevo
domačijo*

IVAN
TAVČAR
ob 60-letnici
smrti

(1851–1923)

*Ivan Tavčar, detajl spomenika
Jakoba Savinška na Visokem*

english section

Slovenian Easter Eggs

Slavs, for ages, have richly decorated eggs for Easter—the Slovenians among them—and these eggs symbolize for them creation and new life.

These eggs are called **pirhi**, **pirh** being the old Slavic word for red. In the Pannonian region, **reménke** is the popular term, again meaning red thing. Both terms seem to prove opinions that Easter eggs, in the beginning, were only red. Various European sources give evidence of red Easter eggs already in the 16th Century, with colorfully decorated eggs appearing in the 17th Century.

In the upper social strata in those times decoration of eggs was developed to a high level, with applied gold and silver ornamentation. Splendid eggs were also made from other materials like porcelain, enameled clay, glass, precious stones and metals. But in peasant families the eggs were much more modest, and come into general use only in the 19th Century.

In Slovenia's Bela Krajina, where this egg-decorating tradition still carries on, the decorated eggs are called **pisanice**, probably from the word, "pisati", meaning to write.

The basic technique is one of wax resist—batik. The design is drawn using a special "pen" containing wax, which must be kept heated over a small gas burner (see cover photo). A skilled hand draws the pen across the surface of the egg, coating those lines and areas where the dye won't adhere, those parts the artist wants to remain white. The egg is placed in a dye bath, usually red, and the egg will come out red and white. If the process is repeated again with further designs, and dipped in a black dye bath, a three-colored egg results.

Designs found on the eggs are frequently geometric, floral, monograms, inscriptions such as "Be Mine", "Greetings from Adlešiči", or "God Protect You", and also hearts and crosses, centuries-old symbols.

These eggs, from the 17th Century on, were part of the food carried to church on Easter Saturday for blessing. A large number of Slovenians still follow this practice, including ham, *potica*, and other holiday foods in the basket for blessing. According to Dr. Gorazd Makarovič, Slovenian folk art specialist, the typical Slovenian family gathered on Sunday morning to eat this blessed food. Because the eggs were blessed, they were handled with respect. Because of that the egg shells were not thrown out, but were strewn around the house as a symbolic protection of the home against trouble and misfortune.

More or less all over Slovenia Easter eggs were given as gifts on Easter Monday—between girls and boys, among relatives, friends and acquaintances, and between god-parents and god-children—a symbol of love and friendship.

Today, in the months before Easter when farm work is at its slowest, a number of women around Adlešiči (near Črnomelj) start collecting eggs to decorate in their spare hours. Soon before Easter these eggs appear in the DOM Shops around Slovenia, so that we can all take pleasure in this beautiful bit of Slovenia's rich and colorful tradition.

Text and Cover Photo
by Charlotte Anderson

RODNA GRUDA, Magazine
for Slovenes Abroad, Cankarjeva
1/III, 61001 Ljubljana, Slovenija-
Yugoslavia Tel. 061/210-716

Published by Slovenska
izseljenska matica, Ljubljana

Editors: Jože Prešeren
(Editor-in-Chief)
and Jagoda Vigele.

English translations: Milena
Milojević-Sheppard, M. A.

RODNA GRUDA is published
monthly. Numbers 8 and 9 are
published together as a
double issue.

Yearly subscription for overseas
countries is 11.—U.S., 13.—
Canadian or 10.— Australian
dollars. Payment can be made
direct to our Account. No.
50100-620-010-32002-2818/5 at
Ljubljanska banka, or by
international money order, or
by check — payable to
»Slovenska izseljenska matica«
— in a registered letter.

The "Rojshkek Homestead"

A Magazine about the Roots of the Rojshkek Family

So far, two numbers of the "Rojshkek Homestead", a unique magazine about the family history of the Rojshkeks, have been published by John P. Nielsen, a well-known American Slovene and a distinguished scientist, who is now the executive director of the International Precious Metals Institute ("IMPI"), which is part of the New York Polytechnical Institute. He has sent copies of this magazine to the numerous descendants of the Rojshkek family, both to those living in the United States of America and to those living in Slovenia. He plans to publish a total of twenty numbers of this magazine, the aim of which is to provide closer ties between the individual members of the family. So far John P. Nielsen has established contact with approximately 300 relatives, and he says that with every new number of the magazine he gets new addresses, which other relatives help him to find.

When visiting Slovenia last year, John P. Nielsen told us that so far none of the relatives he had written to had rejected his initiative. Of course, their reactions differed, from those who were full of enthusiasm for his idea to those who were unexcited about it. It's interesting to note that his idea has not been rejected by anyone. During the research of his family roots, J. P. Nielsen has got to know well the characteristics of American Slovenes: of the first generation, which thought it could retain all the Slovene characteristics, of the second generation, which was a "victim" without roots, and of the third generation, which is already completely Americanized but is now waking up from its apathy.

Perhaps Nielsen's initiative will inspire some of our other fellow-countrymen abroad to start making a thorough investigation into their roots.

J. P. Nielsen is planning for the future, too. His plan is that his relations — those whom he is going to discover and establish contact with — should meet at a family picnic to be held within the scope of the Emigrants' Picnic at Škofja Loka in 1985.

Do you want a picture of the village where you were born?

An enlarged photograph of the old family house or the village where one was born occupies a proud place in many a Slovene home in foreign lands. Such a picture brings back the memories of each individual. It represents a private world, which only a few people are allowed to enter. A world which is closely connected to the roots of one's family, to one's parents, and to one's childhood.

At the suggestion of the Slovene Institute for the Preservation of Historical Monuments, a young painter called Zvone Juretin, a final-year student of the Academy of Fine Arts in Ljubljana, called at the editor's office of "Rodna gruda". He had an interesting proposal to make to us. He told us that he is prepared to do a painting in water-colours of the house or village where anyone of our subscribers or readers was born, or of any other building. Then the picture would only need to be put in a suitable frame and hung up. We have seen some examples of his work, and in our opinion a picture by this artist would represent a real enhancement of your home abroad. Zvone Juretin is a master of this technique of painting, and is also ready to fulfill each and every wish. He was previously employed by the Institute for the Preservation of Historical Monuments, and so he pays particular attention to any traces of the past.

All of our fellow-countrymen who would like to have in their home a unique reminder of their homeland — a painting in water-colours of the house or village where they were born — are invited to write to the office of the Editor of "Rodna gruda", or directly to the address of the young artist himself. The painting costs approximately 1000 dinars (about 20 American Dollars). The address of the painter is: Zvone Juretin, Krajkovski nasip 4, 61000 Ljubljana.

Yesterday's Castles in the Tourism of Today

A visitor's guide to the castles of Slovenia, by Andreja Peček

Many of Slovenia's castles have been converted into hotels and, as such, are well-known throughout the

world. Many others have been turned into museums, whereas some are falling into ruin since the huge amounts of money needed for their maintenance and restoration are lacking.

When driving down the Dolenjsko Motorway, or along any other road which runs past some of Slovenia's castles, some of which are restored and some now in ruins, many a tourist looks back with nostalgia at these witnesses of far-off times, and maybe thinks about the luxury in which the lords and ladies of these castles used to live: the richly-ornamented knight's halls, living-rooms and bedrooms, pleasant corners for reading, tables staggering under the weight of excellent food, cellars full of the best wine, and performances given by bands of travelling singers and players. He dreams of the past and envies the carefree life spent by the castle dwellers. He would like to be transported back into those days, into the Middle Ages, when there was no consumer mania, when people always had enough time for themselves and when the environment was not so spoilt.

The tourist's idea of life in a castle in the Middle Ages is an enchanting one. But, when his initial enthusiasm has faded, and the tourist starts to take a more sober view of life in a Castle at that time, he starts to see a different vision of that life, that hadn't even occurred to him before. Yes, there had been feasts, grand feasts, and spacious rooms, and wonderful views of the countryside, too, with fresh air and maybe a little lake below the castle. But what about toilet facilities, bathrooms with hot and cold running water, telephones, polished parquet floors, glazed windows and all the other inventions or rather requirements of modern civilization? And suppose, if one was transported back into the Middle Ages, that one became a peasant, and not a lord, whose job it was to work hard to make the life of the castle folk a comfortable one? And suddenly the Middle Ages lose all their charm.

However, there's no need to keep today's tourists in the past, since nowadays, in the castles which have been restored, everything which was available to the people of the Middle Ages can be provided, together with all the necessary modern facilities and comfort.

Up until the Liberation after the Second World War, the castles of Slovenia were still centres of strength and power, although, regrettably, they belonged to foreigners. These castle-owners also owned huge areas of land, including fields, meadows, vineyards and forests, so they were rich enough to be able to assemble, over

the centuries, various collections of great value. Their strength and power was seriously shaken for the first time at the end of the First World War, and their rule was finally broken by the Liberation in 1945. Some of the castles were destroyed already during the War, when the Enemy tried to defend himself behind their thick walls. Others were undamaged, and complete with their collections of arms, pictures, furniture and tapestries. Most of these castles have now been turned into museums, others have become homes for handicapped children or for the elderly, and others now have overnight accommodation or restaurants for tourists. Some of the smaller castles or manor-houses are now lived in by ordinary people, and some are falling into a state of delapidation.

In Slovenia there are a certain number of castles which are known worldwide for their standard of restoration and for their collections. A traveller who sets off around Slovenia will have plenty to see, and will have no difficulty in obtaining meals and overnight accommodation.

Halfway between Ljubljana and Zagreb, in the centre of picturesque Dolenjsko, on an island in the middle of the River Krka, lies the **Castle Otočec**. Here individual guests can enjoy the peaceful surroundings, and there are also plenty of opportunities for recreation: fishing, boating, a keep-fit course, riding, trips, and bathing in the swimming-pool or in the river. For businessmen, there is a big conference hall and other meeting-rooms. Sportsmen and sportswomen, who come to Otočec for training, can make use of the natural facilities of Otočec and also of the sports facilities of nearby Novo mesto. Groups of schoolchildren and works' outings often stop at Otočec to admire the wonderful architecture of the castle and to recall for a few hours the atmosphere of medieval times. Many travellers on long journeys stop there, too, to take a brief rest in the lovely, green environment.

Castle Otočec was originally built in the Thirteenth Century, on the right-hand bank of the River Krka. It was only later that the river was partly diverted around the southern side of the castle, so that today it stands on an island surrounded on all sides by the green waters of the River Krka. It had many owners, but finally passed into social ownership at the end of the Second World War. At the time of the Turkish raids the castle was fortified by an outer wall and four bastions, which are still preserved today. During the last war it was occupied by the Italian army, but

Ptuj Castle, the bailey, with its Renaissance arcades. The Castle dates from the 12th Century and its present shape from the 17th Century

soon abandoned by them when threatened by the partizans, who finally burnt it down. During the years 1953—59 it was turned into a Category "B" hotel. It has overnight accommodation for 44 guests. The rooms are furnished in keeping with the style of the castle, and have telephones, bathrooms and televisions. In this way visitors can get a taste of the former castle life while at the same time enjoying all modern facilities. There is extra room for overnight visitors at the Hotel Garni Otočec, the Motel and the bungalows which have been built up on the bank on the opposite side of the main road. Lower down on the right-hand bank of the river there is a peaceful camping-site, where visitors can be in direct contact with Nature, away from the crowds.

If one follows the River Krka from Otočec down to its confluence with the River Sava, and then goes a little

further, one comes across a signpost to another castle which has been restored for touristic purposes: **Castle Mokrice**. It stands next to the border between Slovenia and Croatia, and has therefore become particularly popular with visitors to Zagreb who, at the time of the more important fairs and exhibitions cannot find room in the city centre.

There are plenty of opportunities for relaxation and recreation at Castle Mokrice, for instance fishing or swimming in the castle lake and riding Lipizzaner horses in the park. In winter one can ride on sledges along snow-covered tracks.

Already in Roman times there was a Roman keep at Mokrice. Later, during the Middle Ages, a proper castle building was constructed, with a fortified outer wall. Its present appearance dates from the Sixteenth Century. The presence of the Romans in this area is witnessed by four in-

scriptions and carved reliefs from nearby Neviodunum. The turrets, moat, underground passageways and outer wall are all preserved, as well as even the drawbridge, which was last raised by the Germans during the last war, when they were surrounded by the partisans. Castle Mokrice, too, has changed owners many times during its history. The last owner was the Diocese of Zagreb, which turned it into a convalescent home for its seminarists.

Today Castle Mokrice, which is classified as a Category "B" hotel, has overnight accommodation for 70 guests, and is open all the year round. It is equipped with all modern facilities, and its historical atmosphere and beautiful surroundings just contribute to the well-being of guests, who spend just a few hours or a few days in this castle.

We mustn't omit the special characteristics of **Brestanica Castle**, in the Posavje region. Brestanica Castle originally consisted of an upper and a lower part. The forerunner of the upper castle was built in the Eighth Century and destroyed in about the year 1100. The present, lower castle was built in the years 1130—1140, with approximately the same layout that it has today. It is one of the oldest castles in Slovenia. Among its more interesting owners were the Archbishops of Salzburg, Trappist monks and the Knights of Rajhenburg, which was the name by which this town was known until it was renamed Brestanica in 1952. During the war the castle was used as a concentration camp, whence 42,000 Slovenes were transported into exile.

Today it contains the Republic's Museum of Slovene Deportees and Museum of Political Prisoners and Exiles. It is a cultural monument of the first category, mainly due to the frescoes dating from the year 1525, as well as certain elements of the Pilgrims' Chapel, the portal and the Renaissance ceiling. This castle is a very nice place for a day-trip. Concerts and other performances are often given in the castle's courtyard.

Dolenjsko, with Zasavje, is not the only area in Slovenia where the former feudal lords have left us traces of their grandeur. Tourists visiting Gorenjsko, too, have plenty of opportunity to visit numerous castles and manor-houses, although their eyes may also alight on the impressive or more modest ruins of many an old castle.

In the vicinity of Ljubljana, in the direction of Kranj, stands the well-known **Goričane pri Medvodah** manor-house. It dates from the years 1631—34, and was originally a

summer-residence for the bishops of Ljubljana. Today's visitors can look at the beautiful frescoes, the plaster-of-Paris ceiling and one of our most attractive Baroque chapels. The museum contains certain permanent collections, and also periodical exhibitions of extra-European cultures, which have been arranged since 1963 by the Ethnographic Museum of Ljubljana.

On the way to the northwest borders of Yugoslavia the traveller passes through **Kranj**. It is here that he or she is greeted by **Castle Kieselstein**, dating from the Sixteenth Century, which stands on a hill above the River Sava and has been recently adapted for the needs of the puppeteers of Kranj. If the tourist is hungry or thirsty, he will hardly be able to resist stopping at **Podvin**, four and a half kilometres before one reaches Radovljica. The fortified tower of Podvin dates back to the Fourteenth Century.

After the last war it was gradually turned into a hotel with overnight accommodation for 70 guests. Its first visitors stayed there in 1962. The open-air swimming-pool in the midst of the greenery of meadows and woods is a particular attraction. The restaurant is housed in the former stables, and has a very high standard of food and drink, and of service.

Tourists interested in exploring a more remote corner of our homeland, mountaineers intending to climb Mt. Begunjščica, or groups of school-children wishing to see an awe-inspiring monument from the times of the National Liberation War, should turn right from the Gorenjsko Motorway, near Radovljica, towards **Begunje** and the valley of the River **Draga**. In the village of Begunje stands the castle of Katzenstein, which dates from the year 1537. It was here that the protestants fled in the Sixteenth Century. In 1875 this building was turned into a women's prison. During the last world war a total of 12,000 people were incarcerated here, of which 1282 were shot, mainly as hostages, either in the castle courtyard or in the nearby Draga Valley. The castle now contains the Museum of Hostages, which is an impressive reminder of the terror exercised at that time by the German Forces of Occupation, as well as the numerous graves in the castle courtyard and the nearby valley. After the war the remaining parts of the castle were turned into a psychiatric hospital.

The entrance to the Draga Valley is guarded by the ruins of Castle Kamen or Lambergar's Castle, which is well-known from a Slovene folk-

story. In this story about Pegan and Lambergar, which is in the form of a poem, the main hero lives in this castle.

Perhaps the best-known castle in Gorenjsko is the castle which stands on a rocky outcrop above Lake **Bled**. Every year it is visited by almost 100,000 tourists, and there is a wonderful view out over Lake Bled from it. It was first mentioned in the year 1004. In spite of its turbulent history (it suffered a strong earthquake and an attack by insurgent peasants, and was also a shelter for the Protestants), the huge castle complex is still very well preserved. Today's tourists can combine the profitable with the pleasurable, and after viewing the museum collections can enjoy a refreshing drink or meal on the castle terrace. However, the castle does not possess any overnight accommodation.

There's no lack of castles in the Štajersko region of Slovenia, either. Some of them have been turned into hotels or restaurants, and others into cultural monuments or museums, whereas some have become too dilapidated to make possible restoration to their former glory.

Certainly the panorama of **Celje** couldn't be imagined without the ruins of the old castle. The original castle, which was only a very modest one, was built in the Eleventh Century, whereas today only one of the towers and the part containing the restaurant still remain. Friderik's Tower, a much-visited tourist attraction in Celje, dates from the end of the Fourteenth Century. The castle's history is linked with the history of the famous Counts of Celje. It was one of them, Friderik II, which granted Celje borough rights in 1451.

Similar ruins can be seen on a steep hill overlooking **Slovenske Konjice**, which is reached by driving from Celje along the old road towards Maribor. This old castle was first mentioned in the year 1148 and has had many owners. One of them was the famous Ivan Erazem Tattenbach, who was beheaded in Graz because he revolted against the Emperor Leopold I, together with Peter Zrinjski and Krst Frankopan. The castle was used for many different purposes, and now only its ruins reminds us of its interesting history.

Maribor Castle can't be found on any of the little hills surrounding this town. For it stands in the centre of the town, amidst other buildings and for this reason has been missed by many tourists. It contains museum collections, and sometimes concerts of Baroque music are given in the Knights' Hall. The Gothic centre of the castle dates from the years

1478—80. To the latter have been added numerous different tracts built in different styles, little towers and facades. It was only finally turned into a museum in the year 1940. The famous late-Baroque staircase, with its rich decoration, gives the visitor a foretaste of the rich artistic collections which are exhibited in the castle, and conjures up a particular mood for listeners to a concert of classical music.

Ptuj is a characteristic town dating back to Roman times but built in the style of the Middle Ages. Its typical castle looks out from the top of a hill over the roofs of huddled houses. Because of its strategic position, there was a fort on the top of the hill already in the Tenth Century. The present-day layout of the castle dates from the Fifteenth Century. The castle served first as a fortress, and was later developed into an administrative and economic centre with a whole complex of buildings. Apart from the main, impressive, arcaded building, there was a granary, a wine-cellar, stables, guardrooms, towers and an outer wall. The castle now contains the Regional Museum, with its cultural-historical collection, its gallery and musical collection. There is also a department devoted to the history of the National Liberation War, as well as an ethnological collection with its exhibits from the field of viniculture, its masks and tools and machines for various work and crafts. Food and drink can be obtained in the castle restaurant, which is sited in the former stable building. The development of modern technology is proved by "Radio Ptuj", which has its studios in one of castle's towers.

From Ptuj Castle, the roof of **Borl** Castle can be seen shining in the distance on a clear day. It was built on a steep rocky hill above the River Drava, giving it good natural defences. It was first mentioned in the year 1255, and its complicated layout bears witness to several centuries of development. This castle, too, was used by the Germans during the war as a concentration camp. It was hence that Slovene patriots were sent into exile, in front of firing-squads and to other concentration camps. There is a famous water-container in the castle courtyard, cut into the bare rock.

After the Second World War this castle was turned into a tourist attraction, with a restaurant. There used to be some rooms for overnight accommodation, and there was an inner terrace for dancing in the courtyard. There was also an outer terrace, with a wonderful view out over Dravsko and Ptujsko polje, all the way to the

Pohorje Mountains, as well as an open-air swimming-pool. Dances and other events were held in the Knights' Hall. However, due to a lack of funds the castle buildings have been closed for some time, and visitors miss the former liveliness and variety which used to fill them.

In the northeasternmost part of Slovenia we can find a castle called **Grad**, which is neither in ruins nor is it one of Slovenia's best-kept castles. It stands on the outcrop of a steep hill, and represents one of Slovenia's largest castle complexes, dating from the year 1208. The courtyard is surrounded by the arcades of the outer tracts, which give the castle the shape of a pentagon. The castle has a Baroque appearance, the earlier parts dating from the times of the Middle Ages and being more or less hidden from view. It has huge cellars and dungeons. It is surrounded by the former castle park with many exotic plants, but both the park and the castle itself are in urgent need of thorough restoration. Due to lack of funds, the roof and walls of the castle, as well as the gardens, of which the castle's inhabitants (including the famous Protestant, Jurij Széchy) were once so proud, are falling into a state of serious disrepair.

Now, just a jump to the other side of Slovenia, to **Predjamski grad**. This castle lies just a few kilometres from Postojna Cave, and will attract anyone who knows the famous legend about the last Slovene Robber Knight, Erazem. Of him it was said, that he ruled like a king in a untaken castle in the middle of a hollowed-out mountain, and that the Emperor's men were able to kill him only because he was betrayed by a bribed servant. Erazem's castle is no longer there, just a few remains are visible. However, just as much to be admired is the Renaissance-style castle, built over the entrance to a cave by the Kobenzel family in about 1570. The castle contains exhibits from Paleolithic times, as well as ancient arms and antique furniture, and a partisan printing-press. Beneath the castle there is a cave with a total length of six kilometres, but regrettably it has not yet been arranged for tourists.

Another interesting manor-house worth visiting is at **Zemono**, standing on a low hill just one kilometre beyond Vipava on the road from Postojna towards Ajdovščina. This was the former summer palace of the Counts of Vipava, the Lantieri. It was built in 1689, and is well-known for its picturesque architecture. Its gallery now houses an exhibition of furniture made by "Lipa" of Ajdovščina. The grand hall, built in the

shape of a cross, is used for concerts of all kinds, and there is also a special hall for the holding of wedding ceremonies. A wedding feast can be prepared in the restaurant, which is in the manor-house's cellars.

There are still many Slovene castles and manor-houses which are worth visiting, from the cultural, historical, aesthetic or culinary point of view. We mustn't forget to mention the castle which stands on the hill above **Ljubljana**, which has been undergoing restoration for a number of years. The castle lookout tower is now fully-restored, and other activities are planned under the new roof which has been provided. Then there is **Štatenberg Castle** near Slovenska Bistrica, where there is a meeting of Slovene writers every year. And the most attractive Baroque castle at **Dornava** near Ptuj, which is now used as a home for handicapped children. The castle hotel at **Hrib v Preddvoru** should be mentioned, too, and the **Manor-House at Radovljica**. There are interesting galleries and collections at **Velenje Castle**, **Lendava Castle**, **Škofja Loka Castle** and **Snežnik Castle**, too. The ruins of **Vurberk** in Slovenske gorice, with its open-air theatre, are worth visiting, as well as **Turjak Castle**, **Žužemberk Castle** and other castles in Dolenjsko, and the castles at **Štanjel**, **Branik** and **Kromberk** on the Karst. In short, wherever a tourist may go in Slovenia, he or she is bound to encounter some castles. Even if he only visits the most important and best maintained castles in Slovenia, he is sure to fall in love with this little bit of land, whose inhabitants suffered for centuries under a foreign yoke, but survived; castles, the former centres of power, which were the fear and trepidation of the Slovene people, but now are only a picturesque reminder of a hard history, through which it was necessary to pass in order that today we might look back at it again in freedom.

Three-Hundred-Year-Old Olive-Oil Press on Exhibition at Raven

Since distant times, olives have been an important fruit for the inhabitants of Istria. There used to be a press for the making of olive-oil in every village. It was called a "tor-klja". Today, such presses are already hard to find. For this reason the decision was taken by the management of the "Sergej Mašera" Maritime Museum of Piran to put on exhibition at the renewed Tona's House in

Raven a three-hundred-years-old wooden press for making olive oil. In this way another small part of the history of Slovene Istria will be preserved for posterity.

Before the great frost of 1929 there were as many as 300 thousand olive-trees in Slovene Istria. According to the most recently available data of 1955, there are still 120 thousand olive-trees there. Of course there are many fewer modern olive-oil presses, which can't be compared with the historical "toklja" in Tona's House in Raven. Most of the olive-oil producing plants with a grindstone and wooden press, like the one at Raven, were constructed during the Eighteenth and Nineteenth Centuries. At that time the production of olive-oil was at its height in the Slovene Littoral. The picking of olives was as an important a task to be done as the picking of grapes is today. Children used to help, as well as seasonal pickers and workers at the presses. The olives were first dropped into special bags which the pickers wore round their necks, and then were tipped into bigger bags and wooden tubs. When these had been transported home, the olives were cleaned, tipped into special tubs and salted to prevent them from going bad. Olive-picking was very hard work, but the olive-pickers always found a suitable opportunity for drinking and making merry.

The olives were first ground by a big millstone which was turned by a horse, a donkey or an ox. Because the animals had to keep turning in a circle, they fastened a mask or "mačkora" over their eyes to prevent them from becoming giddy. The man in charge of the press had to make sure that the olives fell under the grindstone at an even rate. The ground olives ("pašta") were then put into special round hemp-rope bags, known as "športe", which were then placed in the press. Boiling-water, which was ready the whole time at the nearby fireplace, was then poured over the olives. This helped to release the olive oil from the fruit. Then four men started to turn the handle of the press, and the oil, mixed with water, started to run off into a barrel ("fatur"), placed under the press. The oil and water was then cooked in copper cauldrons, which hung on chains over the fireplace.

In this way the work was finished and the olive oil was ready. Elderly people, who have tasted olive oil made in the traditional way, consider that olive oil prepared in that way is much superior, in taste, odour and appearance, in comparison with modern products. The sediment ("mor-

kla"), which remained at the bottom of the barrel, was used to oil the axles of farmcarts, for the treatment of animals, and it was also supposed to be good for getting rid of lice. What was left was fed to the pigs or used for heating. This work used to go on all the time from St. Katherine's Day to Shrove Tuesday, every day from dawn until the late evening hours. The owner of the press was in charge of the work and controlled the grinding. The farmer whose olives were being ground had to keep the stove burning, pour the boiling-water over the hemp-rope bags, and provide food for the men working the press. The latter were paid in cash or with a suitable amount of olive oil.

The old wooden presses with grindstones were gradually replaced by more modern equipment for producing olive oil. Two bad frosts did a great deal of damage, and many people gave up making olive oil. At the "Agraria" enterprise of Koper it is planned that a start be made to the renewal of plantations of olive-trees. Of course, nowadays work in an olive-oil producing plant is much easier. There has been a lot of progress in this field of technology, too. For this reason it would be a great pity if the production of olive-oil was not renewed, particularly if one realizes what a lot of hard work went into this production in the past. The wooden press at Tona's House in Raven is now part of a museum. It reminds us of the hard old days, and at the same time makes us think about certain possibilities for the production of food, which we don't exploit as much as we could and should do.

National Cuisine — A Trump-Card for Tourism

On the occasion of his recent visit to Yugoslavia, Hans Bueschkens, the president of the World Culinary Association, which has more than 200,000 members, told us the following: "At the numerous international competitions, where I have frequently met your culinary artists in white chefs' hats, and as an old acquaintance of Yugoslavia — I'm now here for the ninth time — I would be particularly glad to organize an international culinary congress in Yugoslavia. The next international congress will be in Florida in 1984, and then in Scandinavia two years later. We still don't know

which country will offer to be the organizer of the 1988 congress.

During our pleasant conversation Hans Bueschkens, a German by birth but a citizen of Canada, explained how much a good cuisine can contribute towards the development of an individual country. Over a quarter of a century ago, in Canada Hans Bueschkens had to fight for the recognition of the profession of cook (that's the only art, he added jokingly where you have to use all of Man's five senses) as of equal standing with the other professions. For at that time the work of a cook was considered to be on the level of housewifery. However, now he is the only professional chef in Canada to have received a decoration from Queen Elizabeth II for the presentation and affirmation of touristic Canada. Last year there were 31 million visitors to this relatively cold country, which is more than Canada's population.

Usually, as many as 600 top chefs take part in the world congress, coming from restaurants and hotels from all parts of the world (they pay their own expenses). Apart from the valuable exchange of opinion and practical ideas which takes place at the congress, the latter has an economic effect, too. This is because top chefs are big orderers of food and drink. Apart from this, a tour of the host country and its places of interest, which was introduced at the congress in Canada, does a lot for advertising, because verbal propaganda is by far the most effective.

"Why don't you send a delegation to represent the Yugoslav cuisine in Canada, now?" the president of the World Culinary Association asked. "You could organize a Week of the Yugoslav Cuisine in the top restaurant of Toronto."

"JAT is bound to have some room on its transatlantic flights, and you could certainly sell the food you make well, since the press does not write only about the chefs and their products, but also about the country from which they come, these ambassadors of good will. The costs would be minimal."

An Elephant-Hunter from Postojna

If often happens that a man's life is decided by chance. It was in 1974 that Andrej Fenz from Postojna finished his training in the School of Forestry at Postojna. He had intended to take up a job which had been waiting for him at the Forestry Enterprise of Postojna. But fate intervened.

On a trip he happened to meet Stanko Tumpej, who was working on the Ivory Coast at the time, where the "Slovenijales" enterprise had acquired the right to exploit forest areas in the jungle. With the assistance of his friend, Andrej Fenz went to work in the Gabon for the representative of a French timber firm.

It was in 1974 that Andrej Fenz left Postojna via Zagreb and Paris for Libreville, the capital of the Gabon. Already after three days he set out for the jungle. He was brought there by a small aeroplane, as there was no other way of getting there, and there still isn't. His job was to determine, according to the usual practice of forestry, which trees of a certain tropical species could be cut down. When he arrived he could speak Ita-

lian well, as well as quite good German. The official language in the Gabon is French, so he had no choice but to start learning more foreign languages. Over a period of seven years he has learnt French and English very well, as well as some of the native languages.

But it wasn't just languages that Andrej Fenz learnt in the jungle. His first meeting with the jungle was a difficult one, particularly for a man used to the asphalted roads of Postojna who is then confronted with an almost impenetrable green barrier up to 50 metres high. Even the natives don't go too frequently into that green hell, which is full of poisonous snakes and insects, and other dangerous larger animals. He had to adjust to this new environment, to learn to eat the fruit of the tapioca and papaya tree, as well as the meat of snakes, crocodiles, elephants, ants and monkeys. According to the staff of the Gabon Tourist Agency, he has become one of the top jungle experts, and is on the list of great Gabonese elephant-hunters.

In the Gabon it is difficult to get a firearms permit. Andrej got one because his job required him to be armed. In his spare time he started hunting and, with official permission of course, he has so far killed 34

elephants. The collection of tusks, which he keeps in his flat in Libreville, has an estimated value of 300,000 Dollars. He has become a living encyclopaedia on elephants. Although elephants have a benign appearance, they can be, so he says, very dangerous animals, particularly if they go berserk. In such a case a herd of elephants can completely destroy a native village.

Apart from his encounters with elephants, Andrej has had many other adventures in the jungle. Once he had a narrow escape from death, when a 9-metre long python threw itself at him intending to suffocate him. In its second attempt it caught a native and started to squeeze the life out of him with its strong muscles. Finally they managed to kill the python with machetes, and its skin is now one of Andrej's prized trophies.

Andrej can now distinguish 18 different species of monkeys, and he has a pair of them in his house in Libreville, too. He says they make very good "guards". He also had to act as a midwife on one occasion. One night around midnight he suddenly heard the excited shouting of natives around his jungle hut. They had come to ask him to help a woman who had been in labour for ten hours. He tried to explain that he wasn't a

The village of Babno Polje (photo by Janez Zrnec)

doctor and that he didn't know how to help, but the natives kept persisting. Finally he went with them, afraid that the woman might die. When he arrived the woman saw him and finally gave birth to twin boys, which she called Andrej and Felix. Because of this "miracle" he became quite famous, although he earned the enmity of the local witchdoctor.

His wife Štefka joined him after three years, but she couldn't stand life in the jungle for long. They then moved to Lambarena, a town on the River Ogua, which is full of crocodiles and piranha fish. Andrej now works there as a manager on the staff of the Belgrade enterprise "Autoput". Štefka is the head cook in the canteen of the latter enterprise, which is building a housing-estate there. Although they return every two years to Yugoslavia, where their son Jure lives, Andrej hasn't made any final decision about returning yet. He says that he can't just like that leave behind him the world of these good, simple and sincere African people. He has become a part of that world, and maybe, like many others, he will never be able to tear himself away from the jungle.

página en español

Devueltos más de tres mil millones de dólares de deuda

Yugoslavia debe devolver a los acreedores extranjeros más de cinco mil millones de dólares este año. Hasta fines de agosto, se ha pagado a las cuentas corrientes de los prestamistas extranjeros más de tres mil millones de dólares por concepto de créditos a plazo largo y mediano, con toda la seguridad de que hasta fines del año 1982, la deuda total anual será pagada.

A pesar de ello, en ciertos medios financieros es expresa cierta desconfianza en la solvencia yugoslava y tampoco faltan aseveraciones erróneas sobre la magnitud de la deuda y especulaciones sobre la posibilidad de su pago. También corre el rumor de que son inseguros los ahorros en divisas en los bancos yugoslavos. De todos estos rumores yugoslavia se «defiende» con pagos regulares de las deudas a su debido tiempo.

Correcciones en el programa del desarrollo

Este otoño el Parlamento yugoslavo tratará ciertas correcciones en el plan vigente de desarrollo económico en Yugoslavia. Estas correcciones están incluidas en un documento titulado. Decisión sobre cambios y adiciones en el actual plan quinquenal.

La característica fundamental de estas correcciones debe ser la restricción de todos los aspectos del consumo, teniendo en cuenta el hecho de que las restricciones básicas se deben referir a las inversiones que creaban el relentamiento de la economía. Los planificadores yugoslavos han preparado un programa de prioridades de desarrollo limitado. También se adoptarán nuevas medidas y reglas según las cuales se canalizará el capital público hacia los ramos económicos prioritarios, según dicho programa. Esta oportunidad se aprovecha para abrir un proceso de correcciones de ciertas desproporciones estructurales que se produjeron en el ciclo anterior de inversiones. Según la tesis de este programa, en el futuro se podrá contar con inversiones algo más grandes en la agricultura (y en general en la producción de alimentos), en la producción de energía y en la industria química básica. Es muy probable que estas prioridades de desarrollo limitadas incluirán también al sector turístico.

Ganancias por valor de mil millones de dólares de las obras de construcción en el extranjero

Alrededor de 30.000 trabajadores de construcción yugoslavos concluirán este año en el extranjero las obras por valor de 2,6 mil millones de dólares, lo que constituye un aumento de 500 millones de dólares en relación con el año pasado. Se espera que tal «boom» de la industria de construcción continuará en los próximos años, ya que a fines de este año las empresas constructoras yugoslavas tendrán firmados los contratos por valor de tres mil millones de dólares.

Durante este año se realizarán las obras más grandes en Irak, Libia, República federal de Alemania, Nigeria, República democrática alemana, Unión Soviética, Zambia, Argelia, Perú, Kuwait y Gabon. Inversionistas extranjeros confían cada vez más a las empresas constructoras yugoslavas las obras más importantes y la construcción de instalaciones completas desde la proyección hasta el montaje de equipos.

Aviación agrícola Yugoslava en Africa

La aviación agrícola yugoslava, o sea la flota de la empresa «Poljoavion» desde hace mucho tiempo ya ofrece sus servicios al mercado internacional. Los pilotos de esta empresa han trabajado hasta ahora en el Sudán (protección de los algodones), Egipto, Argelia, Libia, Turquía, Checoslovaquia. Los aviones de esta empresa fumigaban en dichos países los viñedos, han protegido grandes olivares, han sembrado terrenos de cereales o de gramíneas. La empresa «Poljoavion» dispone de una licencia internacional para el mantenimiento de estos tipos de aviones. La base técnica de «Poljoavion» es muy fuerte y es capaz de reparar y mantener más o menos todos los tipos de aviones que sirven para la agricultura. Y finalmente, la firma «Poljoavion» tiene su propio centro escolar donde se forman pilotos y técnicos para el trabajo en la aviación agrícola.

Preparativos para los juegos olímpicos del invierno en Sarajevo 1984

A comienzos de agosto de este año, fue firmado un acuerdo entre el Comité de Organización de los 14 Juegos Olímpicos de Invierno en Sarajevo 1984 y el Comité Olímpico nacional griego sobre la ceremonia solemne de inauguración de los Juegos Olímpicos, que se efectuará el 29 de enero de 1984 en la ciudad de Olimpia. Según este acuerdo, la antorcha con llama olímpica viajará en avión desde Olimpia hasta el aeropuerto de Atenas y de allí hasta Sarajevo. Mientras tanto, los preparativos de los Juegos olímpicos llegan a su fin. En las montañas de Jahorina, Igman, Bjelašnica y Trebević se están terminando numerosas pistas e instalaciones para los Juegos Olímpicos, por cuya inauguración — a fines de este año y a comienzos del próximo año — se interesan muchos en el extranjero. Crece el número de patrocinadores nacionales y extranjeros, entre los que figura la conocida compañía norteamericana «Pan American».

Ya están construidos muchos hoteles para los Juegos Olímpicos de Invierno 1984, de modo que podrán recibir los primeros turistas en ésta y en próximas temporadas.

Poljanska Sora pri Visokem

Okolica Poljan in Predmost danes

Poljane nad Škofjo Loko

sprehod po slovenskih galerijah

Salomonova sodba

Na marsikaj se človek spomni ob ogledu posamezne slike v galerijah. Recimo ob sliki Franca Kavčiča »Salomonova sodba«, ki visi v Narodni galeriji v Ljubljani. Židovskemu kralju Salomonu, Davidovemu sinu, je dal bog modro in razumno srce. Tako je zapisano v stari zavezi, zato so ljudje često prihajali k njemu po razsodbo. Tudi dve ženski, hotnici, sta prišli, da razsodi, čigav je živi otrok. Stanovali sta namreč v isti hiši in približno ob istem času rodili otroka. Ena je svoja poležala in mrtvega podtaknila drugi, druga pa je dvignila vik in krik, da je živi otrok njen. Nazadnje je Salomon razsodil, da naj vsaka ženska do-

bi polovico živega otroka. Prava mati je tedaj prosila kralja, naj druga ženska dobi raje celega otroka, samo da ta ne bi umrl. Kralj je tedaj spoznal, katera je prava mati in ji prisodil otroka.

Franco Kavčič, rojen je v Gorici 1755. leta, je prejel naročilo za »Salomonovo sodbo« od cesarja Franca II. in to leta 1817. Cesar je naročil, naj naslika Kavčič sliko za njegove zbirke in to z motivom, ki ga izbere slikar sam. Cesar se je s Kavčičem pogovarjal o tem že, ko je obiskal dunajsko porcelansko manufakuro, kjer je Kavčič nadziral slikarje in risarje od 1807. leta pa takorekoč do smrti – 1828. leta.

Kavčič je cesarju v pismu sporočil, da je izbral za motiv »Salomonovo sodbo«, na kateri bo lahko upodobil razna čustva, efekte in osebe in da ima zato že pripravljene skice. Sliko je končal 1820. leta. Tedaj so s cesarjevega dvora sporočili Kavčiču, naj sam predlaga ceno – kot zasledimo v kata-

logu, ki je izšel ob večji razstavi Kavčičevih del v Narodni galeriji 1978. leta. V pismu cesarjevemu komorniku se je Kavčič branil tega, da bi sam določil ceno za omenjeno sliko, navsezadnje pa je le sporočil, da hoče zanjo 1000 cekinov. Očitno je delo dobro opravil, saj je poleg predlaganih 1000 cekinov dobil za »Salomonovo sodbo« še 500 cekinov več.

Pa to ni bilo edino priznanje Kavčičevemu delu. V življenju jih je bil deležen kar precej. Med drugim ga je rimska akademijska članica S. Luca imenovala 1823. leta za častnega člana, že 1815. leta pa je bil predlagan za direktorja Dunajske akademije, a je mesto zavrnil in ga sprejel šele, ko mu je bilo vdrugeč ponujeno 1820. leta. Bil je imenovan tudi za častnega člana gremija beneške akademije, kar je bilo veliko priznanje, med najvišjimi v Italiji.

Kmalu potem ko je Kavčič dokončal svojo »Salomonovo sodbo«, so to postavili v cesarjevo galerijo, kjer je ostala dokaj dolgo. Kdaj je prišla v nemilost ni znano, po drugi svetovni vojni pa se je znašla v skladiščih. Vnema za zbiranje Kavčičevih del je bila v Ljubljani velika, še posebno okrog 1923. leta, nemara pa že prej, ob samih začetkih oziroma ustanavljanju društva Narodne galerije 1918. leta. Da je prišla v Narodno galerijo tudi »Salomonova sodba«, ima zasluge dr. Karel Dobida, nekdanji ravnatelj Narodne galerije. Za cilj si je namreč

Franco Kavčič: Salomonova sodba (iz arhiva Narodne galerije v Ljubljani)

postavil pridobitev tedaj še nerazstavljene slike »Salomonova sodba« v Österreichische Galerie na Dunaju in tudi dosegel, da je leta 1956 omenjeno sliko darovala Republika Avstrija ljubljanski Narodni galeriji.

»Slovenski poročevalec pa je maja leta 1957 z velikimi črkami sporočil javnosti, da je Kavčičeva »Salomonova sodba« v Ljubljani.

JULIJA

Čas se v galerijah nenadoma izgubi. Danes postane včeraj, včeraj se pomakne stoletja nazaj. Skok iz enega stoletja misli tod zlahka opravijo in se kaj hitro preleve ob naslednjem velikem delu. Naj bo to katero od Tomincovih ali Langusovih del, kjer podobe zažive v povsem drugem času in okolju kot pri Kavčiču, v okolju Ljubljane izpred dobrih sto in nekaj let, ko so Prešernove pesmi še povzročale škandale in burile duhove takratne Ljubljane.

Matevž Langus je bil žebljarski sin iz Kamne gorice, ki mu je Kavčič pomagal na dunajsko akademijo. Dobro pa se je Langus poznal tudi s France tom Prešernom. Poleti 1834. leta, ko je Matevž Langus slikal katero Julijo – kdo bi ne vedel katero, saj je postala nesmrtna zaradi Prešernove nesrečne ljubezni in njegovih sonetov – je v njegovo delavnico često prihajal Prešeren in občudoval Julijino nastajajočo podobo. V tem času je Prešeren napisal sonet »Mars'k'teri romar gre v Rim, v Kompostelje« in sonet »Biló je, Mojzes, tebi naročeno«, ki izraža pesnikovo srečo ob pogledu na Julijin obraz. Sonet je Prešeren posvetil Langusu, kar razberemo iz akrostiha. Ta sonet je izšel leta 1846 v poezijah. Portret Julije ni razstavljen v Narodni galeriji, je pa na ogled v Mestnem muzeju v Ljubljani.

Za Langusa imajo umetnostni zgodovinarji zgovoren naziv – pazljiv kronist Prešernovega časa. In res je Langus povedal marsikaj o času, v katerem je živel in ljudeh, ki so krojili ta čas. V množici njegovih del, med katerimi je veliko tudi takšnih z nabožno vsebino – Langus je poslikal kupolo cerkve na Šmarni gori, kupolo v stolnici in kapele frančiškanske cerkve v Ljubljani, v olju je naslikal Marijino Vnebovzetje v župni cerkvi v Mokronogu itd. – pa se je znašlo na platnu tudi veliko pomembnih mož. Langus je upodobil Matijo Čopa, Valentina Vodnika, prof. Josipa Kersnika, Florijana bar. Tauferrerja, škofa Jurija Mayerja, ki je bil od 1825 do 1828 ljubljanski prošt, cesarja Franca I., Josipa in Eleonoro Karinger idr.

Med tistimi, ki jih je portretiral, so bili tudi njegova žena, svak in sestra. Ni pa naslikal očeta. Langusu je oče umrl, ko mu je bilo deset let, zato je okusil trdo življenje in si le z veliko

pridnostjo in vztrajnostjo pridobil mesto med cenjenimi slikarji pri nas.

OČE

Manj trda je bila pot Jožefa Tominca, ki je deloval približno hkrati kot Matevž Langus. Če sta se Langus in Tominc kdaj srečala v Ljubljani, ni dokazano. Po nekaterih podatkih se Tominc sploh ni mudil v Ljubljani, po drugih pa naj bi se v Ljubljani ustavil okrog 1824. leta. Tedaj naj bi Langus v Ljubljani po povratku z Dunaja slikal sobe in to zato, ker je vse boljše delo prevzel in pobral prav Josip Tominc. Langus naj bi se tedaj seznanil z njim in začel njegove slike posnemati, s tem pa je postal znan občinstvu in kaj kmalu dobil naročila za delo.

Jožef Tominc se je rodil v Gorici, 6. julija 1790. leta. Njegov oče je opravljal službo mestnega blagajnika v Gorici, zemlje pa je imel toliko, da je segala, kot so ljudje radi pravili, od kapucinskega samostana v Gorici pa vse do Gradišča. Očeta je Tominc naslikal dosledno, realistično in kar nekam strogo. V množici portretov, ki jih je naslikal, pa velja prav ta za enega najboljših.

Čeprav je zapisov o slikarjih v nekaterih primerih precej, se podatki v njih vrste bolj okrog pomembnejših letnic, šol, dosežkov, posameznih del, manj pa govore o občutjih, ki so prevzele slikarja ob tem ali onem delu. Morda pa slikarjeva občutja, ko zremo v njegovo delo niti niso več pomembna, kajti ko gledamo obraz očeta, ki ga je naslikal Tominc ali kdo drug, si nemara priključimo v spomin lastnega očeta in razmišljamo o njem. Kdo ve?

Ko je Jožef Tominc študiral na akademiji v Rimu, sta ga obiskala oče in brat Ivan. Tominc tedaj očeta zagotovo ni naslikal, saj je njegov obraz na sliki že star. Priložnost za slikanje je verjetno našel kasneje, ko ga je hrepenenje po domovini pripeljalo domov. V Gorico pa je poklical iz Rima, kjer se je poročil, ženo Marijo Raccijevo in dva sinova. V Gorici je začel slikati najprej cerkvene slike, a zanj tam ni bilo dosti dela, zato se je preselil v Trst. Sredi minulega stoletja se je Trst začel naglo razvijati v veliko trgovsko pristaniško mesto z bogatim meščanstvom, ki je kaj kmalu trumoma »romalo« k Tomincu in ga prosilo za portret. V Trstu je bila tedaj komajda kakšna starejša, veljavnejša hiša, ki ni imela doma Tominčevega portreta. Včasih je uspel portret dokončati v enem dnevu, na primer leta 1836 ko je pristala v Trstu angleška fregata. Tedaj je v 24 dneh naslikal vseh 24 angleških pomorskih častnikov, ki so bili na njej.

Zaradi naglice pa Tominčevi portreti niso površni, nasprotno. Vselej je skušal s čudovito natančnostjo upodo-

biti prav vse do zadnje malenkosti. To spoznamo prav dobro, ko gremo v Narodni galeriji mimo njegove »Rodbine Mosconovih« iz leta 1829. Vse, prav vse je do potankosti izdelano, ribice v akvariju, čipke na oblekah, krajina v ozadju, skodelice, itd. Prav tako se je pomudil Tominc pri sleherni malenkosti na obrazu svojega očeta, pa na naborkih njegove srajce na malem portretu v njegovi roki, zato ni čudno, če je dolgo veljalo, da je Tominc prekosil v portretiranju vse druge naše slikarje.

Z BARVAMI NA POT

Leta 1830 je imel Tominc osebno razstavo v Trstu, s pomembnejšimi podobami pa se je predstavil tudi v Ljubljani. Ljubljancanom se je sočasno predstavil tudi Anton Karinger. Ko je bila v Ljubljani 1844 obrtna razstava, je bil med obiskovalci tudi cesar Ferdinand. Z zanimanjem si je na tej razstavi ogledal lepopisne in risarske vzorce Antona Karingerja, ki so vzbudili pozornost vseh obiskovalcev.

Oče Antona Karingerja je računal, da bo sin trgovec kot on sam, je pa sina življenje popeljalo na drugo pot. Več veselja je imel za lepopisje in risanje, zato je že naslednje leto pomenjeni razstavi odšel na dunajsko akademijo likovnih umetnosti in se tam dve leti pridno učil pokrajinskega slikanja pri profesorju Steunfeldu, še posebno rad pa je slikal drevesa. S svojim profesorjem se je udeležil tudi izleta v Salzkammergut, vtisi, ki si jih je tedaj nabral, pa so obležali sila dolgo v njem. Ljubezen do gorske krajine ga je navdušila za risanje. Risal je neutrudno, naj si bo v času vojne, v katero je odšel kot kadet 1849. leta ali ko je bival v Dalmaciji, Črni gori in drugje.

Ko je saški kralj potoval po Črni gori kot botanik, mu je Karinger leta 1863 podaril sliko »Pogled na Cetine« . Pot ga je vodila iz Črne gore v Ljubljano, kjer je Karinger že naslednje leto »upeljal« razstavo slik. Za vsako razstavo je umetnik daroval po eno sliko, razstavljal pa je tudi po številnih drugih krajih. Tudi potoval je izredno veliko in vselej nosil barve s seboj. Slika Bohinja, ki jo je naslikal, je ena najlepših romantičnih podob. Bohinj je bil tedaj še precej manj obljuden in bolj mikaven, čeprav predstavlja tudi danes enega najlepših kotičkov naše dežele. Karinger je Bohinj in vršace, ki se vzpenjajo naokrog, dobro poznal. Kdo bi vedel, kolikokrat je preplezal tega ali onega, sodeč po mnogih skicah in slikah pa kar precejkrat. Kako daleč je priplezal v svoji vnemi, ni podatkov, nemara celo pod sam Triglav, ki se na njegovih slikah tudi večkrat pojavlja.

korenine

Nekaj o slovenskih izseljencih in povratnikih iz Avstralije

Slovensko izseljenstvo v Avstraliji in slovenski povratniki iz Avstralije sta področji, ki sta se izkazali še za popolnoma neraziskani v naši etnologiji. V literaturi lahko zasledimo le nekaj krajših člankov, ki so predvsem geografskega, zgodovinskega, sociološkega in statističnega pomena. Razne revije, časopisi, ki so namenjeni izseljencem, pa nas informativno obveščajo le o društvenem dogajanju Slovencev v Avstraliji.

Zaradi takšnega nepoznavanja načina življenja našega izseljenca na šestem kontinentu, sem se odločila, da najprej raziščem način življenja povratnikov, ki so se v zadnjih dvajsetih letih vrnili v domovino.

Tako sem v okviru seminarja za izseljenstvo, ki je lansko študijsko leto potekal na našem oddelku, opravila seminarsko nalogo. Na podlagi informacij, ki sem jih dobila na terenu, z dopisovanjem z izseljenci in iz literature, sem v njej skušala predstaviti življenje slovenskega povratnika iz Avstralije. Delo sem razdelila na: kritičen oris literature in virov o tej tematiki, na zgodovinski pregled izseljevanja Slovencev v Avstralijo ter na izsledke raziskave, ki so temeljili na primeru skupine povratnikov.

O zadnje omenjenem poglavju velja omeniti naslednje:

Preučevana skupina informatorjev se je izselila v Avstralijo po drugi svetovni vojni in jo zato lahko uvrstimo med mlado migracijo. Večina med njimi je odšla v tujino v starosti med devetnajstim in tridesetim letom, in sicer z osnovnošolsko ali srednješolsko izobrazbo. Izelili so se med leti 1950–60, to je čas, ko je v Sloveniji narasla brezposelnost, medtem ko je Avstralija za uredničenje svojega

gospodarskega načrta potrebovala veliko nove delovne sile. Tako je bil poglavitni vzrok izselitve ekonomskega značaja, nekaj med njimi jih je emigriralo tudi zaradi avanture in poroke. Večina obravnavanih povratnikov je ilegalno prestopila jugoslovansko mejo. Mednarodna begunska organizacija, s sedežem v Italiji in Avstriji, je takrat beguncem plačala pot z ladjo do Avstralije. Na takšen način so povratniki prispeli na avstralska tla. Iz zbirnih taborišč so avstralske oblasti razvrstile novonaseljence na nekvalificirana delovna mesta po vsej Avstraliji. Šele kasneje, po nekaj letih življenja v tujini, z določeno stopnjo prilagoditve na nov način življenja in s pridobljenim znanjem angleščine, so se povratniki začeli postopoma materialno in socialno osamosvajati ter si iskati boljše zaposlitve.

V življenju obravnavane skupine informatorjev v Avstraliji se je pojavilo več skupnih potez:

– vsi povratniki so dosegli stopnjo akomodacije in adaptacije, v kar so bili bolj ali manj avtomatično prisiljeni, saj so bili s prihodom v novo okolje potisnjeni v nov način življenja. To je bilo njihovo začetno prilagajanje v prvih mesecih bivanja v Avstraliji, ko so dobili prvo delo, prebivališče, ko so se seznanjali z novimi ljudmi, kulturo, jezikom.

– materialna osamosvojitev je povzročila naslednja procesa: delno asimilacijo in delno akulturacijo. Hoteli so ohraniti staro, tisto, kar so prinesli iz domovine. Hkrati pa so sprejemali novo, tisto, zaradi česar so bili manj diskriminirani od ostalih Avstralcev. Izbira, kaj ohraniti in kaj sprejeti, je bila odvisna od spontane individualne navezanosti na domovino in stopnje nadomeščanja manjkajočega z novitetami iz avstralskega načina življenja. Mešanica starih in novih kulturnih elementov, ki je s tem nastala, ter zavest, da se bodo vrnili domov, jim nista dopustila popolne asimilacije in akulturacije. Zato pri skupini povratnikov ne moremo govoriti o izgubi lastnega kulturnega obeležja in etnične identitete. To dokazujejo naslednji pojavi:

- notranjo opremo stanovanj so dopolnjevali spominki iz domovine (največ so to bile lutke v slovenskih narodnih nošah)
- v vrtovih so gojili nageljne, rožmarin, bor ipd.
- v prehrani, ki so jo morali zaradi drugačnih prehrabnih sestavin najbolj spremeniti, so obdržali juho, ki je Avstralci ne poznajo. Ob praznikih so spekli »štrudelj« in potico. Zaradi delovnega časa so sprejeli drugačen vrstni red obrokov: lahek zajtrk, opoldanska malica in kosilo, združeno z večerjo v poznih popoldanskih urah.

- med seboj so govorili slovensko (čeprav se tu pojavi problem druge generacije)
- samski informatorji so se v Avstraliji večinoma poročili s pripadniki svoje etnične skupine
- prvenstveno so se družili s Slovenci in bili včlanjeni v slovenska društva
- prebiral so slovenske knjige in časopise, ki so jih dobili v knjižnici slovenske cerkve ali na društvih, pa tudi po pošti iz domovine
- praznovani so državne, republiške in cerkvene praznike s slovenskimi običaji.

Povratniki so se torej ves čas svoje bivanja v Avstraliji počutili Slovence in se niso mogli popolnoma vključiti v avstralsko življenje. Živeli so v dveh svetovih: v »slovenskem«, ki so si ga ustvarili doma po službi, ob večerih in v prostem času, ter v »avstralskem«, ki so ga živeli predvsem na delovnem mestu in v vsakdanjih opravilih izven doma.

Iz zgornjega navedenega lahko zaključimo, da se informatorji kljub dolžini bivanja v Avstraliji (v povprečju petnajst let) niso mogli popolnoma vključiti v novo okolje. Tudi stalno prisotno domotožje jih je omejevalo v tem procesu.

Bolezen njihovih staršev v domovini, že omenjeno domotožje, želja, da bi otroci ostali Slovenci, želja, preživeti starost v domovini, so bili poglavitni vzroki za povratek v Slovenijo.

Nekaj se jih je vrnilo k svojim staršem ali sorodnikom, večina pa si je s prihranjenim denarjem zgradila ali kupila lastno stanovanje. Pričelo se je vključevanje v »staro« okolje. Pri tem so naleteli na vrsto administrativnih težav, na slab gospodarski položaj in s tem v zvezi slabe osebne dohodke, če to primerjamo s stanjem v Avstraliji. Zaradi tega vzroka se je danes tretjina preučevanih povratnikov vrnila v Avstralijo. In v čem je bilo opaziti, da so ti ljudje živeli v Avstraliji?

Na različnih področjih njihovega načina življenja:

– komuniciranje: večina povratnikov, predvsem otroci, so govorili slovensko z angleškim prizvokom. Besedni zaklad je bil ponavadi sestavljen iz slovenskih in angleških besed. Otroci so med seboj, zaradi hitrejših konverzacij, govorili angleško.

– prehrana: nekaj informatorjev je obdržalo avstralsko razvrstitev obrokov

– stanovanjska oprema: tako kot so v Avstraliji dopolnjevali notranjo opremo spominki iz Slovenije, krasijo zdaj stanovanja povratnikov razne figure kengurjev, razglednice Sydneya, namizni prtji z avstralskim zemljevidom, okraski iz opala itd.

Stanovanjske hiše povratnikov so

po kvadraturi zelo velike in dokaj razkošno opremljene. Skoraj pri vseh je kuhinjska oprema prinesena iz Avstralije.

– prazniki: družine preznujejo poleg 8. marca še Father's Day (tretjo soboto v septembru)

– branje: večina si je med bivanjem v tujini nabavila literaturo o Avstraliji. Predvsem otroci, z namenom, da ne bi pozabili angleškega jezika, berejo avstralske knjige itd.

– svetovno obzorje: je verjetno najbolj oprijemljiv dokaz bivanja tujini, ki ostane v človeku samem. Z zdravitijski pogledov povratnikov na svet, ti dobili približno takšno izjavo: »Slovenci smo ozko usmerjeni v duhovnem smislu, medtem ko ti Avstralija že sama po sebi daje občutek širine in tudi način avstralskega življenja je širok. Avstralci ti pustijo, da živiš po svoje, ne vmešavajo se v tvoje življenje. Tako začneš gledati na probleme in lastne težave bolj široko, iz več zornih kotov. Nisi več zaverovan le v lastno kulturo. Takšni pogledi ti ostanejo tudi, ko se vrneš v domovino.«

Našteti primeri prikazujejo pojave, ki ločujejo povratnike od ostalih prebivalcev v njihovi okolici.

V povzetku seminarske naloge bi omenila naslednje:

Sprememba geografskega prostora in hkrati socialnega okolja je vplivala na življenjski stil povratnikov.

Po odhodu iz lastne sredine so izseljenci prekinili čustveni odnos, ki so ga imeli s sorodniki in prijatelji. Razdalja, ki jih je ločila, in tuje okolje, sta povzročila večjo intenziteto tega odnosa. zato so se sprva v novi avstralski družbi počutili še bolj osamljene, dokler na mesto njihovih sorodnikov niso stopili novi prijatelji. Začetek življenja v Avstraliji je bilo torej prvo krizno obdobje v prilagajanju na novo okolje.

Postopna osvojitve znanja angleškega jezika je bila odločilna pri nadaljnjem vključevanju v imigrantsko družbo in pri napredovanju na delovnem mestu. To je pregnalo začetni pesimizem in pospešilo materialno osamosvojitve.

V materialnem razvoju Slovencev jih je stalno spremljal patriotski čut, ki se je s članstvom in aktivnim delovanjem manifestiral v društvih. Skoraj pri vseh povratnikih je bil patriotski čut povezan z močnim domotožjem.

Slovenci so bili močno materialno usmerjeni. Hoteli so čim hitreje doseči čim večji zaslužek, ki je vplival na stopnjo njihovega usleda in na status v avstralski družbi. Boljše ali slabše materialno stanje so izražali z nakupovanjem različnih predmetov, ki so pomenili statusni simbol in po katerih so se uvrščali v nižji ali srednji sloj. S standardom in statusom lahko povezuje-

mo težnjo povratnikov po uveljavitvi. Če so hoteli, da jih imigrantska družba priznava, so se morali vanjo popolnoma vključiti. Pri tem se pojavlja vprašanje, če je popolna asimilacija, glede na dolžino bivanja povratnikov, v novo socialno okolje sploh možna. Izsledki raziskave so pokazali, da so se le delno asimilirali.

Še najbolj so se uveljavili v tuji družbi s splošnim mnenjem Avstralcev, da so »pridni in dobri delavci«, kar jih je ločevalo od drugih etničnih skupin.

Edina in resnično možna uveljavitev je torej obstajala v okviru svoje etnične skupine. Formalno združenje, kot je na primer društvo, je bilo za povratnike nadomestitev in prenos manjkajočega, kar so pustili doma. Prijatelje iz domovine so nadomestili novi znanci-Slovenci; slovenski jezik, v katerem so komunicirali doma, so lahko uporabljali le v svoji etnični skupini; reševanje problemov, ki so bili skupni glede na njihov položaj, jih je povezovalo med seboj; preko ohranjanja slovenske tradicije se je najbolj manifestirala etnična identiteta.

Slovensko društvo je pomenilo izseljencem vez z domovino, po drugi strani pa jim je dajalo navidezno varnost pred ostalimi etničnimi skupinami. Posamezniki so dobili večjo samozavest pri reševanju konfliktov med samim in okoljem. In nenazadnje, združevanje Slovencev je olajšalo njihovo domotožje; pogovori o domovini z ljudmi, ki so čutili enako, so sproščali notranjo napetost in olajšali hrepenenje po manjkajočem.

Slovenci, ki so se vrnili iz Avstralije, so s povratkom zopet spremenili kraj bivanja in poklic. Vključitev v izvorno okolje je bila dokaj hitra. Vrnitev je pomenila – staro okolje z novimi izkušnjami. Posledica tega je bilo širše svetovno obzorje, gledanje na probleme z več zornih kotov, večje dojemanje in razumevanje problemov ostalih etničnih skupin. Naš gospodarski in politični sistem so začeli primerjati z avstralskim.

Otroci povratnikov so bili v Avstraliji še neizoblikovane osebnosti. Ob prihodu v Slovenijo so se zato, kljub težavam s slovenskim jezikom, lažje in hitreje vključili v novo družbo kakor njihovi starši.

Po opravljenem delu v Sloveniji sem začela z zbiranjem gradiva med Slovenci v Avstraliji. Predhodno navezovanje stikov z izseljenci mi je omogočilo, da sem štiri mesece živela pri zakoncih v Sydneyu, ki že več kot dvajset let živita v migraciji. Z njuno pomočjo sem se seznanila z večino Slovencev, ki zahajajo v slovenska društva in cerkve v Sydneyu, Wollongongu in Melbournu. Med njimi sem si

izbrala nekaj družin in posameznikov za svojo obravnavo.

O zaključkih raziskave načina življenja Slovencev v Avstraliji še ne morem govoriti, ker sem s terenskim delom šele pred nedavnim končala. Pač pa bi spregovorila o metodi dela, izboru in sodelovanju informatorjev, ter o vsebini zbranega gradiva, ki bo snov diplomatske naloge.

Kot sem že omenila, sem se že v času nastajanja seminarskega dela dopisovala z izseljenci iz Sydneya, kar se je izkazalo za zelo koristno: od njih sem dobila osnovne podatke za seminar, ki je bil baza za terensko delo v Avstraliji. Poleg tega je dopisovanje v takšni raziskavi skoraj nujno, saj raziskovalcu samemu omogoča hitrejšo vključitev v okolje, ki ga namerava raziskati; mreža informatorjev se s tem hitreje širi.

Terensko delo sem si časovno razdelila: v prvem mesecu sem opazovala, se seznanjala, navezovala stike s Slovenci. Pri tem sem izkoristila etnični radio ter društvene časopise in preko njih obvestila izseljence o poteku in vsebini raziskave. V tem času sem obiskala tudi obe slovenski društvi in cerkev v Sydneyu ter navezala stike s Slovenci v Wollongongu (tj. 120 km oddaljen kraj od Sydneya) in Melbournu. Tako sem se v kratkem času seznanila s Slovenci različne starosti, dolžine bivanja v Avstraliji, socialnega statusa, stanu, z različno izobrazbo, poklicem itd. Po teh kriterijih sem si nato izbrala 82 družin (tu sta bili združeni prva in druga generacija) ter šest samskih oseb prve generacije Slovencev v Avstraliji.

Ko sem si na takšen način pridobila sodelovanje in zaupanje informatorjev, sem v drugem in tretjem mesecu izvajala anketiranje. V anketo sem vključila poleg osnovnih vprašanj (o vzroku, času, poteku, kraju..., izselitve) še nekaj področij iz vprašalnic Etnološke topografije slovenskega etničnega ozemlja, in sicer: Delo, delovne skupnosti, Družinsko sorodstvene skupnosti, Vzgoja, Prehrana, Stanovanjska oprema, Noša, Združbe odraslih, Medsebojna pomoč, Sosedstvo, Prijateljske zveze, Društva, Cerkev, Prazniki, Verovanje, Šege in običaji, navade, Prosti čas, Medkrajevni in interetnični odnosi, Družbeno razlikovanje, Vrednote in moralne norme, Pravne norme, Jezik, Besedna umetnost, Branje, Petje, pevci, pesmi, plesi, Likovno obzorje, Viri znanja in splošna raven izobrazbe. Zanimala me je tudi njihova nacionalna in zgodovinska zavest, stiki z domovino in domotožje. Ker anketa ni bila pismena, sem vse pogovore posnela na kasete. Na terenu sem uporabljala tudi fotoaparatus. Poleg anketiranja sem se udeležila še raznih društvenih prireditev,

sestankov, praznovanj cerkvenih in družinskih praznikov. Bila sem na mi-klavževanju, polnočnicah, praznova-nju božiča, štefanovanju, cerkveni po-ropki slovenskega para, krstu, na pusto-vanju, romanju, na Prešernovi in Can-karjevi proslavi, na praznovanju No-vega leta, dneva žena, na koncertu slovenskega pevskega zbora. Nekaj dni sem preživela v slovenskem samo-stanu v Sydneyu, obiskala sem drugo generacijo Slovencev v njihovem disco klubu, pomagala sem pri urejanju vse-bine društvenega časopisa in sloven-ske oddaje na etničnem radiu itd.

V četrtem mesecu terenskega dela sem pričela sistematično urejati in do-polnjevati zbrano gradivo: poimensko kartoteko, diateko in ostalo dokumenta-cijo. Tako danes celotno gradivo po-leg posnetih kaset in filmov obsega še društvene časopise slovenskih društev v Sydneyu, Wollongongu, Melbourneu ter slovenske cerkve sv. Rafaela (Sy-dney) in verskega centra Kew (Mel-bourne). V tem času sem se povezala še z Ethnic Affairs Commission of New South Wales – avstralsko ustano-vo, ki sistematično spremlja proble-matiko priseljencev v Avstraliji. Tam sem dobila koristne podatke in litera-turo o stališču avstralskih etničnih ustanov do imigrantov. Obiskala sem tudi University of N. S. W. – oddelek za antropologijo in oddelek za socio-logijo, kjer pa se žal s problematiko priseljencev še ne ukvarjajo.

To naj bi bil kratek oris dela, ki je bilo do sedaj narejeno na področju etnološkega raziskovanja slovenskih povratnikov iz Avstralije in Slovencev v Avstraliji. Zanimiva bo obdelava zbranega gradiva iz Avstralije saj bom z njim lahko dopolnila pomankljivosti seminarske naloge, nekaj starih za-ključkov pa bo potrebno celo popol-noma spremeniti. Namreč, v takšnih raziskavah, kot sta omenjeni, se mi zdi smotrnejše obrniti vrstni red in najprej raziskati življenje izseljencev ter šele nato povratnikov. To utemeljujem z dejstvom, da edino z genetičnim pri-kazovanjem migracijskih pojavov do-bimo celovito podobo načina življenja Slovenca – migranta – povratnika.

In še to za zaključek:

rezultatov etnoloških raziskav o slo-venskih izseljencih bi se lahko poslužile tudi ostale vede, ki se z isto proble-matiko vključujejo v projekt Znan-stvenega inštituta Filozofske fakultete »Preučevanje slovenskega izseljen-stva«, kajti vsak element iz življenja izseljenca je možno pravilno interpre-tirati le na osnovi celovitega pozna-vanja njegovega kulturnega okolja.

Breda Čebulj

umetniška beseda

Minilo je 60 let – 19. februarja 1983 – od smrti IVANA TAVČAR-JA, v slovenski književnosti edinstvene, samosvoje in samostojne pisateljske osebnosti, ter enega izmed naših najboljših pripovednikov v minulem stoletju.

Izšolan pravnik se je poklicno uk-varjal z odvetništvom, bil pa je tudi časnikar, urednik Ljubljanskega Zvo-na, Slovana, voditelj narodnonapredne stranke, deželni in državni poslanec, podžupan mesta Ljubljane, nato deset let ljubljanski župan, načelnik Ljubljanskega Sokola, predsednik Slovenske Maticice, Narodne tiskarne ter številnih kulturnih in političnih organizacij. Leta 1921 so mu ob sedem-desetletnici rojstva kot javnemu de-lavcu in slovenskemu pisatelju izkazali izredne časti.

Njegova pisateljska bera je zelo bo-gata: ni menda Slovenca, ki bi ne po-znal njegovega romana Visoška kroni-ka, povesti Cvetje v jeseni, zgodovin-skega romana Izza kongresa in števil-nih povesti ter črtic. Domači zemlji in domačim ljudem pa se je najbolj pri-bližal z dvanajstimi povesticami iz lo-škega pogorja z naslovom Med gorami. V teh povesticah je dal Tavčar zgled resničnega, umetniško prepro-stega, zrelega pisanja, ki ga uvršča med najodličnejše oblikovalce sloven-ske besede.

Iz tega venca povestic smo izbrali drugo po vrsti z naslovom MOJ SIN, ki jo je Ivan Tavčar napisal po resnični življenjski zgodbi revnega poljanskega kmeta.

Moj sin

Stari Anton Kimovec je bil ves čas svojega življenja velik revež na zemlji! Za svojim očetom je dobil podrto koč-o in raztrgan laz tam gori na Rebru, da se je moral truditi in truditi, če si je hotel pridobiti vsakdanjega ovse-njaka.

Ko pa je stopil v sveti zakon, ga je naš gospod Bog s tako žensko udaril, da me je še sedaj groza, če se je spo-minjam. Pri delu mu ni prav nič pomaga-la. A v hiši mu je ukradla, kar je

dosegla! In to, kar je ukradla, je koli-kor največ mogoče z žganjem zapila. In če se je Anton zvečer proti domu od težkega dela vračal, naletel je po-gostoma svojega zakona slabšo polo-vico v jarku ali pa sredi pota ležečo. Vaški otročaji pa so kriče hrumeli krog nje. Ali potrpežljivo jo je vselej naložil na svoje rame, odnesel jo v kočo ter ji odpuščal – ker je bila mati njegovemu otroku!

Ko pa je bilo dokončanih osem šol, moral je Kimovec prodati svoj laz in, ko je sin dokončal visoke šole, prodana je bila tudi koč! Stari pa je potem po vasi gostoval ter se živil od svojih rok. A vi si ne morete misliti, koliko del da je bil učen! Pozimi je pletel koše, po večerji pripovedoval za kos kruha otrokom pravlice ali pa molil družini posebne in dobrodejne moli-tvice. Iz bezgove grče je rezljal pipe, iz lipovega lesa pa žlice! In če je ravno tako prišlo, legel je spat, da ni bil cel dan nič gorkega zaužil! Pomladi je zahajal na delo ter kosil ali kopal za malo denarjev ves ljubi dan. Poleti pa je nabiral borovnice, kril slamnate strehe, popravljal in vezal lonce, pro-dajal sol od hiše do hiše ter živel skoraj ob samem kislem mleku. V jeseni je zopet smukal brinje, iskal maline, strgal smolo od smrek ter pobiral žir po bukovju. Tako si je napravljval kraj-cerjev, katere je potem sinu pošiljal. Ali sam je bil siromak, da večjega ni treba iskati! Če je takisto bos, s sklo-njenim truplom in z globoko ležečimi očmi plazil se okrog, moral se je smiliti vsakemu. In smilil se je tudi nam vsem!

Leto za letom je preteklo, in leto za letom je postajal Kimovec večji siromak! Sin pa mu je bil medtem nekje tam v Nemcih postal velik gospod in denarjev si je služil, kolikor je le hotel. Vsaj tako so pravili! Na starega svoje-ga očeta pa je bil čisto pozabil. Otrok pozna svoje starše le toliko časa, dokler mu morejo kaj dati! Potem pa kot ptica na veji odfrči ter pozabi na domače svoje gnezdo!

Mi pa smo stiskavali glave in govori-li smo, da je takov sin malovreden, takov sin, ki pusti takega očeta strada-ti in revščino trpeti! Če pa je kdo staremu Antonu kaj enakega zinil, te-daj mu je prikipela kri v lice in razto-gotil in razsrdil se je: »Kaj, moj sin nehvaležen? Moj sin! Moj Tonček! Boste uže videli, kako me bo še podpi-ral na stara moja leta! Sedaj, sedaj pa še ne more! Ko bi le vi imeli take otroke!«

Nekega dne je ta sin res prišel v vas. Tako skrivno je prišel, da ga nikdo ni pričakoval. Nosil je svetlo brado, ka-tera mu je segala čez prsi do obširnega trebuha. Močno se je bil zredil. A z očesoma je gledal srpo kakor jež. In

nam vsem se je prav prav zelo grd zdel! A grd je bil tudi!

Na gosposkem vozu se je bil pripeljal. Pri županu pa je obstal ter ondi z učiteljem in drugimi gospodi popival celi dan.

Doma pa je čepel stari in od veselja se je tresel, ker njegov sin je bil prišel!

»No sedaj vidite, da je prišel moj sin! Moj Tonček! Ko bi le vi take otroke imeli!«

Pa preteklo je popoldne, in sin se ni spomnil, da ima v vasi starega očeta. Šele zvečer, ko je že tema, je pritaval k svojemu očetu ter mu potrkal na duri.

»Oče, ali spite?« vprašal je osorno.

»Kaj bom spal? Kako bom spal, če si ti tu, Tonček! Nikari tako ne vprašaj!«

In ko jo je smrt pobrala, in ko smo jo bili zagreblji v tisto rumeno prst tam gori pri svetem Lovrencu, stal je Anton Kimovec žalostno pri strani in po licih so mu rinile debele solze.

»Možje,« dejal je, »škoda je je, da je umrla! Človek se vsega privadi! In če sem zaboje in predale dobro zaklepal, mi še vzeti kaj ni mogla! Škoda, da je umrla!«

Za njo mu je ostal otrok, sin. Tega svojega otroka pa je imel Anton Kimovec silno rad. Nekega jutra, ležeč na trdem svojem ležišču, pa si je hipoma domislil, da je njegovo življenje, če se stvar natanko pretehta, vendarle težavno! In tedaj je Anton Kimovec prišel do sklepa, da mu mora sin v šolo, da ne bode moral nositi gnoja v košu na plečih in da mu stradati ne bode treba.

V resnici ga je vlekel v Ljubljano! In stopil je pred očeta Kalistra, ki je bil tedaj gospodar pri frančiškanih, in poljubil mu je belo roko ter izprosil, da je smel sin vsako opoldne prihajati na tisto slabo, ali vendar dobro kosilo.

Anton pa je potem, kadar je le mogel, lezel v Ljubljano, »Tončka gledat«. S sabo je jemal kos črnega kruha, da ga je jedel med potjo. Pil pa je iz studencev krog ceste. Časih si je oprtal koš, v katerem je bila »hrana« za sina, in potem sopol v sončni vročini do mesta. Gotovega denarja ni zapravil nikdar! Pač pa so ga končno pričeli spoznavati dobrosrčni vozniki in vabili so ga, kadar je požiral prah po cesti, da je odložil in prisedel. In tedaj bi ga vi bili morali čuti, kako je tem voznikom vestno pripovedoval, da hodi sina gledat, da je to otrok, kakor si ga le želeti more, kako da so očetje gospodje frančiškani zadovoljni z njim in kako da mu napravlja le veselje in veselje!

In res, otrok je dobro delal! Leto za letom je bil »prvi«, in prinašal je zlate knjige domov. Z očetom sta prihajala skupno v cerkev. Staremu pa se je

videla velika sreča na obrazu, da smo mu zavidali vsi, ki smo imeli slabe in razposajene otročaje.

Drugo jutro smo stali pred županom ter smo gledali, kako se je odpravljaj Kimovčev Tonček. Pri strani tik voza pa je stal stari oče, praznično oblečen in z odkrito glavo. A sin, zvalivši se v voz, ga je komaj pogledal. In prav imenitno je dejal: »Oče, vam sem pa pri županu nekaj pustil!«

Potem se je odpeljal, in starec je z žarečim obrazom zrl za vozom, dokler se ni skrill za ovinkom. »Morda ga ne vidim nikdar več!«

In solze so mu silile v oko. Potlej je stopil k županu. Ta pa mu je izročil trideset srebrnih dvajsetic. In te je prinesel k nam ter jih razkazoval in hvalil svojega sina, da ni bilo konca.

»Sedaj vidite! Sedaj vidite, kako me podpira na stare dni! To mi je sin! To mi je hvaležen sin! A vi ste govorili, da me je pozabil. Moj sin naj bi mene pozabil!«

Ali mi smo stvar bolje pregledali. Župan mu je bil sicer izročil trideset dvajsetic. A tega mu ni bil povedal, da mu je sin naročil, da naj »staremu« vsak mesec daje le po eno dvajsetico! In laz in koč mu je bil snedel s šolo! Sedaj pa mu je z dvajseticami plačeval skrbno, ali nespametno ljubezen! Od tedaj pa se je nam ta sin še veliko grji zdel, še veliko grji! Ali očetu se nismo upali povedati, kako da je bilo, da bi mu ne kalili veselja. Saj mu je moralo pravo spoznanje tako ali tako priti!

In to spoznanje je prišlo! Še tisto leto, ko je bil prejel prvo sinovo podporo, tiste dvajsetice! Proti jeseni se je stari Kimovec kakor cvet po tratinah hipoma posušil! Star je bil, a tedaj se je v malih dneh še veliko bolj postaral. Ko pa je prvi sneg padel, moral se je uleči. In takoj smo vedeli vsi, da spomladi dočakal več ne bode. Na golih deskah je ležal skoraj in primanjkovalo mu je vsega. Sosedje smo imeli usmiljenje z njim. Ali človek, bolan človek in od miloščine živeč, to vam je uboga stvar! In dejali smo mu: »Piši sinu, da ti kaj pošlje! Laz in hišo ti je snedel, naj ti kaj dá sedaj!«

»Kaj snedel? Kdo pravi snedel?«

In ves bolan in slaboten se je raztogotil ter nam dajal slabe priimke.

Ali končno je pa le poklical kruljavega Dolinčevega Tomažka, ki nam je tedaj pisma pisaril, kadar je bila potreba. In ta je v tistih kruljavih, njemu podobnih črkah skljuval pismo na Kimovčevega Tončka. In pisal mu je, da je oče bolan, da nima ne jesti ne piti, tudi ne postrežbe in ne gorke in mehke postelje; in da naj torej kaj pošlje, kaj dá bolniku!

In čakali smo deset dni, čakali smo dvajset dni – in ali mislite, da je prišel odgovor? Oni še odgovoril ni!

»Vidiš, ničesar ti ne pošlje, ničesar ti dati noče, ta grdi tvoj sin!«

Tako smo govorili. Pa takoj je bil ves razjarjen: »Molčite mi! Pisma ni prejel! Saj se še pisma z denarji zgube, pa bi se tako brez denarja ne! Pismo se je zgubilo! Da bi mene moj sin zapustil, tega še misliti ni treba! Tako vam povem!«

A Dolinček Tomažek se je moral zopet usesti in zopet je skljuval pismo in poslali smo ga sinu.

A prišel je tudi odgovor! V nedeljo popoldne smo sedeli v tisti Gabrčevi podstrešni luknji, kjer je bil Kimovec vzel svoje stanovanje. In v čumnatu je hipoma pomolil birič, Sadarjev Korle, ki je takrat pisma prinašal, svojo glavo. Ali v roki je držal pisemce, tanko kot jesenski list.

Bolnik na postelji pa je od veselja vzkliknil: »Vidite, da mi piše! Sedaj vidite!«

Dolinček Tomažek pa je vzel tisto pisemce, razpečatil pečat in privlekel na dan, kar je bilo pisanega. In list je razgrnil obračal ga na vse strani ter gledal pod mizo, če ni pri razpečatenju kaj padlo na tla! Ali denarja ni bilo!

»Denarja ni!«

»Kaj mi hoče danarjev pošiljati! Sam pride, sam pride! Beri Tomažek, le beri!«

In staremu se je napel obraz. Tomažek pa je pričel kovati besedo za besedo:

»Ljubi oče! Pišete mi, da ste bolni. Res je, da ste stari, in pričakovati Vam je vsak trenutek smrtne ure! To je uže tako na svetu in božja volja! Pišete, da naj bi sam prišel. Ne morem, imam preveč opravila. Pa če bode umreti morali, umrete tako ali tako, če jaz pridem ali ne! Kam pa ste tiste dvajsetice dejali? Po mojem mnenju bi jih morali vsaj polovico še imeti!«

Potem je še nekaj govoril, da mu zdravja želi in potlej je končal.

Starec pa je zaječal na trdem ležišču: »Ali je še kdo med vami, ki lahko prebere pisano pismo?«

Oglasil se je Vratarjev Martinček. In vzel je list v umazano svojo roko ter trgal iz njega besedo za besedo. Ali vse je bilo tako, kakor je bil Tomažek prebral!

Stari je silno prebledel in globoko je zdihnil: »Zdi se mi, da res ne mara za me!«

In kako težko je spravljal besede iz grla! Potem pa se je obrnil proti steni in ničesar ni hotel odgovoriti. Šele ko smo odhajali, se je obrnil in spregovoril zamolklo: »Pa mu nikar ne pravite, da sem težko, prav težko umrl!«

Ponoči pa je umrl. Prav ubožno smo ga zakopali. Na grobu ni spominka. Vsako spomlad zraste na njem nekaj trave in osata. Ali po tem grobu nikdo ne povpraša.

Taki so ti naši otroci!

mladim po srcu

Ilustrira: Marjanca Jemec-Božič
Rubriko ureja: Miha Matè

Beno Zupančič

Črni petelin

Streha je strašno strma, opeka je od dežja in sonca že zdavnaj potemnela. Vrh strehe sedi dimnik, čisto na robu pa je zasajen železen drog s Črnim petelinom.

Ta petelin je zanimiva, starodavna prikazen. Od nekdanj se že samotni obrača sem in tja. S strogimi očmi opazuje okolico v bližini ali v daljavi.

Daleč na zahodu so gore, bliže griči, gozd, ravno pod hišo travnik. Čez travnik gre cesta, ob njej stoji dvojni drog električnega daljnovoda. Pod njim se z rdečo žogo igrajo otroci. Črni petelin strmi vanje ure in ure, ne da bi se zganil. Ponosen je, ker ga kdaj pa kdaj občudujejo, ne morejo pa ga doseči.

Ko mu prinese veter ukaz, se ubogljivo zasuče, da se zagleda drugam. Na vzhodu je mesto. Polno je hiš, streh, dimnikov, nebotičnikov, televizijskih anten. Ponoči je posejano s sto tisoč lučmi, podnevi zavito v meglico od vročine, prahu ali trušča. Na severu in severozahodu so samo gozdovi, bukovji in smrekovi, na jugu lepo obdelana polja s smešnim strašilom. V njegovi slamnati glavi gnezdi najmlajši sin iz družine rumenokljunih kosov.

Streha je tako strma, da prihaja k Črnemu petelinu na obiske samo potepuški maček Mambo, kadar se navešča loviti miši. In seveda ptice, ki posedajo po strešnem grebenu, da bi si oddahnile ali poklepetale o novicah. Po navadi priletijo golobje, vrabci, lastovke, kdaj pa kdaj tudi kavka, sraka, kos, ščinkovec ali krivogledi skobec. Nekoč je sedla na dimnik vsa zadihana od letenja prava pravcata štoklja. Vračala se je iz Afrike. Pravila je, da se čuti dolžno sporočiti petelinu v zameno za gostoljubnost nekaj prav posebnega. Potlej mu je dve uri pripovedovala zgodbe o piramidah in žabah v nilski dolini.

Kadar ptice zaslutijo Mamba, kako se neslišno plazi za dimnikom, se frfotaje vzdignejo, oglašajoč se zaničljivo vsaka po svoje. Mambo je seveda vsakokrat posebej hud. Godrnja, prede, na ves glas razmišlja. Petelinu razlaga, da je žrtev obrekovalcev, kakor da je res sovražnik ptic. Nobeni, celo njemu, Črnemu petelinu namreč, še ni storil kaj hudega. Rad bi jim razložil, kaj se je zgodilo neko soboto popoldne ob robu mesta. Tam so menda

Neža Maurer

Mamici za njen dan

Majhen sem jaz,
majhno srce,
malo besed
mi glavica ve:

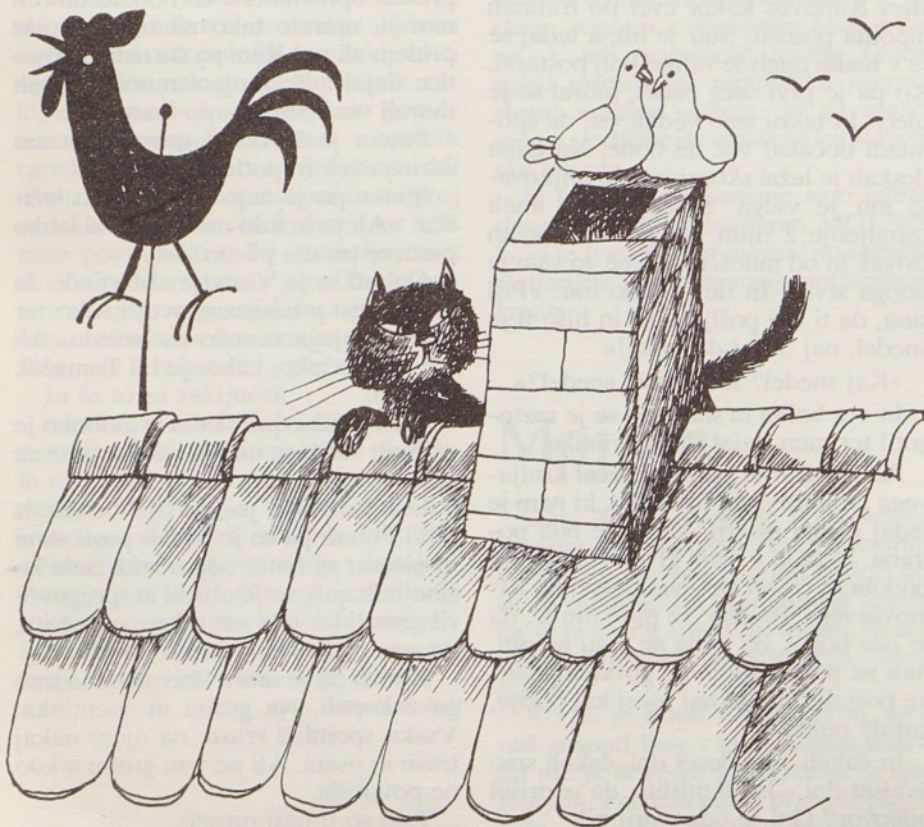
Zvončki so zate,
tudi marjetke,
pa še jaz sam
šel bom med cvetke;
primi za lička me
pa me poljubi,
jaz bom pa tebe
– ne boš ti na zgubi –
petkrat in šestkrat,
kakor želiš,
mamica moja.

Zakaj se smejiš?

dečki pretepli njegovega bratranca. Obdolžili so ga, da je za južino pospravil rumenega kanarčka, ljubljenca tamkajšnjih deklic. Pozneje se je izkazalo, da se mu je zgodila krivica. Dečki so se kajpak opravičili, tepeža pa pri najboljši volji niso mogli vzeti nazaj.

Črni petelin se ni v taka razpravljanja nič kaj rad spuščal. Po navadi je govoril samo modrosti ali resnice. Največkrat je trezno ugotovil:

»Veter se bo spremenil. Že ga čutim v kosteh.«

Ljudje so v svoji lahkovernosti verjeli, da je pritrjen na hiši predvsem zato, da bi jih opozarjal na ogenj. Če bi, recimo začela goreti šola, kozolec ali gozd. Enkrat samkrat se je nekaj takega resnično tudi pripetilo. Na cesti se je na vsem lepem vnel zelen avtomobil. Žal je bil Črni petelin obrnjen v napačno smer. Nesrečo je opazil šele tedaj, ko so požar že začeli gasiti. Takrat so že tudi po njem padali curki hladne vode iz dolgih cevi, ki so jih pripeljali gasilci. Vendar ga to ni prizadelo, zakaj njegova poglavitna dolžnost je bila, da kaže ljudem smer vetra. Zato mu pravijo tudi Vetrokaz ali Vremenik. Po njem namreč vedo, kdaj morajo paziti na klobuke ali kakšno bo jutri vreme.

Veter je bil njegov gospodar. Veter mu je ukazoval. Veter ga je obračal. Veter je včasih nanj tudi popolnoma pozabil. Nekega dne pa se je veter začel obnašati muhasto. Spreminjal je smer, se vzdigoval in se spuščal, besnel, se vrtinčil ali poplesoval. Črni petelin se je začel vrteti kot iz uma, poskakovati, se sunkoma obračati zdaj sem, zdaj tja, ne da bi se mogel za hip umiriti. To je trajalo ves dan in vso noč. Veter se je konec koncev tako razbesnel, da mu Črni petelin ni mogel več slediti. Otrpnil je – in tak je še zdaj.

Oglejte si ga – črn, zasukan h gozdovom, strmi v daljavo. Nič več ne more opazovati otrok, ki se vse dni podijo za rdečo žogo. Dolgčas mu je po lastovkah. Otroški vrišč ga vznemirja bolj kot kdaj koli poprej. Mesto, hrupno in zakajeno, mu vzbuja otožne spomine. Kadar ga obišejo ptice ali Mambo, se dela, kot bi bilo vse skupaj samo naključje ali pomota. Res vleče na uho njihove besede, zato pa ne odgovarja na njihova vprašanja.

Le oglejte si ga – kar naprej je tak in vse kaže, da mu ni pomoči. Preveč se je zanašal na veter, premalo nase. Niti če izbruhne požar, ne more nič ukreniti. Vetra ne upošteva več – čepravno se je medtem pomiril in se sprevergel v sapico. Črni petelin je za zmeraj obstal, na njem se nabirajo saje iz dimnika tam zraven. Lepega dne ga bo sunek vetra polomil, odtrgal, konec koncev pa neusmiljeno treščil na zemljo. Če ga boste našli, se boste morebiti razveselili. Umazali si boste roke s sajami, ne da bi vedeli, kakšen lepoteč je bil nekoč.

Svetujem vam, igrajte se rajši z rdečimi žogami. Črnega petelina pa pustite, saj ni igrača. Če ni na hiši, če se ne more obračati po vetru, ni za nobeno rabo. Samo še kos starega železa je, ki ga bo treba čimprej preliti v kaj drugega. Na primer v orglice. Z njimi bi imeli dosti več veselja.

Kmečka abeceda

Brana

Pisatelj Josip Stritar je zastavil mladim bralcem tudi tole uganko: Zobe strahovite ima, a gristi, zobati ne zna.

Kmečki otroci niso bili v zadregi za odgovor. Saj so poznali brano, ki še vedno velja za eno najpomembnejših orodij pri obdelavi polj. Slovenski pregovor pravi: Plug pa brana, kmečka hrana.

Za brane so značilni zobje, sicer so pa različno oblikovane. Z njimi kmetje pravlečejo ali branajo zorana polja. Vlečejo jih po njivi in tako zemljo rahljajo, zagrebajo seme in gnoj, zatirajo plevel in drobijo kepe. Njive branajo spomladi in jeseni, marsikje pa je v navadi, da vlačijo spomladi tudi travnike in sadovnjake. Ponekod v Istri in na Krasu so povlekli njivo kar s trnjem in z vejami, ki so jih obtežili s kamenjem. Sicer so pa obteževali nekateri kmetje tudi brano. Nanjo so položili leseno klado, verige ali kolo od voza. Ali pa so posadili na brano otroka, kar je moralo biti hudo zabavno.

Brana je že stara. Zgodovinarji menijo, da so jo Slovenci poznali že ob koncu praslovanske dobe, kakor domala vse vrste orodja, ki je značilno za srednji vek. In zelo je razširjena. Branajo skoraj na vsem slovenskem ozemlju. Le ponekod v Slovenski Istri in Krasu ne. Pa v hribovskih krajih na strmih njivah, kjer brane ne morejo uporabljati, kakor tudi pluga ne. Tam obdelujejo zemljo in zagrebajo seme z različno oblikovanimi motikami.

Stare brane, ki so jih vlekli konji ali voli, so danes zamenjale sodobnejše, priključene na traktor. Taki stroji opravijo delo hiteje in temeljiteje. Pa veliko truda prihranijo ljudem in živalim.

dr. Marija Makarovič

Brisača namesto ogledala

»Saj imaš vendar ogledalo, zakaj se pa ne pogledaš vanj, kadar se umiješ, da bi videl, če si čist?«

»Očka, to vidim na brisači.«

Francek si umiva noge

Mati: »Kaj pa delaš? Saj imaš še nogavice na nogah.«

Francek: »Seveda, ko je pa voda tako mrzla.«

vaše zgodbe

Pismo

Mesec junij, vročina je neznosna, pravo celinsko podnebnje!

Smithers! Trg v osrednji Britanski Kolumbiji, največje naselje daleč naokrog. Železnica ga že 45 let povezuje z ostalim svetom. Po cesti ni dostopen.

Sonce žge! Menda je kar 38 Celzijevih stopinj v senci, toda voda, stara smrdljiva tekočina, leži še povsod; granitna podlaga, skrita pod rodovitno prstjo, je nepropustna. Vlažno je, kajti voda hlapi in neprijetna mokra toplota obliva človeka, znojne obleke se lepijo na vroča telesa.

Pogoji za komarje so idealni. Pravcati oblaki napolnjujejo ozračje. Prejšnji dan so se z letali spravili nanje, pomagalo pa ni dosti. Ta nadloga vseh nadlog kanadske dežele! – Le nerad se spominjam, kako smo v maju gradili leseni most v Skalnatem gorovju, v podnožju Mt. Robsona. Po granitnih pobočjih so kar lili studenci, sneg se je topil višje gori. Izza bujnega gozda spodaj pa so nas napadali roji mosquitov (komarjev).

Delamo! Gradimo most kot vedno, lesen most. Med nami ni pravih strokovnjakov, le izkušeni delavci so. Toda zgradili ga bomo in čezenj bodo drveli težki vlaki 90 kilometrov na uro. Oblečeni smo od peta do glave; lažje je prenašati vročino kot pa lačne komarje!

Kasno popoldne! – Sonce se je nagnilo, vračamo se domov v razbeljene vagone, ki se kuhajo na stranskem tiru. Vroče je v njihovi notranjosti in tudi mi se kuhamo v njej. Navajeni smo tega. Vodo imamo mrzlo in vročo in kmalu smo vsi spodobni za večerjo. Skoraj pozabil sem – imamo lastno kuharico, čudno žensko štiridesetih let. Ločena je od moža, njeni otroci pa živijo v Edmontonu, velikem mestu na vzhodu.

Pred njo smo imeli kuharja, starejšega možakarja, baje nekdanjega šefa v znanem hotelu v Vancouvru (po njegovem pripovedovanju, a mu nihče ne verjame). To je bil čuden človek, neke vrste radikalen socialist, kot je sam sebe rad imenoval. V resnici pa je bil anarhist, ki bi vse uničil in potem gra-

dil znova pravičen svet. Seveda je bil še zmeraj zelo potenten, če mu je hotel kdo to verjeti. Sicer pa je bila to stara pesem o možatosti. V tem delu dežele ne manjka samotarjev, ki sanjarijo o najboljših moških letih. To je proces umskega propadanja, posledica življenja v obupni tišini, prevelikem miru in izobilju hrane. Skratka – preprosto živalski obstoj, pri katerem rojijo misli v omejeni premočrtnosti: želodec in spolnost! – Skoraj sami taki prihajajo semkaj kuhat.

S kuharico živi tisti Nemeč, s katerim si deliva polovico vagona. Na sprotni strani je brlog dveh Portugalcev. Ženske so tod v kritični ponudbi, zato ni čudno, če je fant ponosen pa še mojih let je, osemindvajset, in postaven je, celo bahav je postal na ta račun. Kadar je pri njej in se vozimo na novo delovno mesto (takrat smo plačani), se rad usti o nagrajenem času za spolno uživanje. – Večkrat slišim, da je ženska dobra kuharica. »She is a really good cook!« – Dobro kuha, to že, posebno pripravljena jedila v konservah. Pije rada! – Ob takih priložnostih je menda superseksualna, pravijo. Lahko pa da ima huda lakota prebujno domišljijo.

Večerjamo! – Devet nas je z delovodjo vred, prišli smo z vseh vetrov.

Tam sedi Indijanec, upošteva samo beef – govedino. Nihče ne ve, o čem premišluje. Usta odpira le pri jedi! Neprodorna, posebljena skrivnost.

Stanley, zavaljen Poljak, vojaški veterani bitk pri Monte Cassinu, prav tako molči, toda iz povsem drugačnega vzroka. Posebne vrste prebavni sistem skriva v obilnem telesu. Pri petdesetih letih mu žlica roma od krožnika do ust s prirojeno monotonostjo in v nenehno se ponavljajočem ritmu. To je človek, ki mu je hrana vse in edino v življenju. Verjetno bo dočakal starejša leta kot Rony, ki nenehno sanja o ženskem telesu, a največkrat zaman. Petindvajset let mu je in upošteva le krompir, tako je pač odrasel nekje na severu. Zadnje čase pa je kar dvakrat staknil rdečkožno žensko, ki ji je bilo kar precej do žgane pijače. Takrat ga ni bilo na delo. Kar izgubil se je. RCMP (Kraljevska kanadska policija na konjih) ga je končno pripeljala do vagonov, ker ni imel več denarja, da bi plačal kazen za napijanje Indijanke v rezervatu.

O delovodji naj povem le to, da je edini poročeni med nami, star je trideset let. Vzel si je še kar lepo, razpito belko, ki je bila pred tem na voljo komurkoli za nekaj dolarjev. Ta pijača! – Možakar ni bil slab človek, pod njegovim vodstvom, ki smo ga komaj občutili, je bil dograjen prenekateri most v divji naravi.

Da ne pozabim Norvežana! – Star 45 let, varčen, celo skopuh. Med nas

je prišel z enim samim namenom: pripravčevati 5000 dolarjev. Toliko mu je namreč manjkalo za izpeljavo načrtov. Ni kadil, pil pa le, takrat, ko so mu drugi plačali. Za ženski svet se ni zanimal, terja pač denar. Rad je filozofiral in ni se prepiral, bil je zaverovan v samega sebe. Popolnoma nezanimiva osebnost, o kateri ne bomo več govorili.

Potem sta bila tu Portugalca, primitivca z Azorskih otokov, skoraj nepismena in izredno »za luno«. Dolarje sta sproti menjavala v escude, edino valuto, ki je zanju imela – poleg Salazarja – pravo veljavo. Bila sta zelo »opranih možganov«, bahača možatosti – in cigarete sta zvijala. Lena človeka brez mišic, a iz ust jima je vrela govornica po portugalsko. Hvala bogu, da ju nismo razumeli!

S takimi ljudmi in v takem vzdušju sem sedel k jedi. – Po večerji so šli nekateri izpirat blatne hlače, ta je šel na ulico stikat za lahkoživkami ali v »beer parleur« na pivo. Nemeč je pregledal reviji, ki sta se začeli in končali s fotografijo nage ženske, nakar je odšel čez jarek streljat z zračno puško. Poslala mu jo je bila mati iz Nemčije; na kopitu je bilo lično izpisano ime ERIKA, dekleta, ki ga je bila sama izbrala sinu edincu. Menda je prav zato zapustil domovino, zanimalo pa ga je tudi kavbojsko življenje. Imel pa je smolo. Bral je bil le prastare opise takega življenja in se kmalu razočaral na rančih v Alberti. Spoznal je, da kavboj ni junak, ampak čisto navaden sodoben hlapec; služi pač dolarje, namesto zgolj postelje v hlevu. – O Eriki se mu je večkrat sanjalo, a vselej le takrat, ko si je kuharica vzela proste dni, da obišče svoj nesrečni zarod. V bistvu – velik primitivec! –

Janez se je vlegel na posteljo, dal pod glavo star nahrbtnik, ki ga je prinesel še z doma, in začel listati revijo Time. To je marsikoga motilo, to neznačilno obnašanje, kot je branje pa pisanje v mostovni enoti. Da je svojčas hodil v šolo, o tem ostali niso vedeli ničesar in niti smeli niso misliti na kaj takega. Biti malo boljši ali nekoliko drugačnejši, kot so bili drugi, je lahko prinašalo koristi, a preveč tega bi utegnilo izzvati mržnjo. Te pa si nihče ni mogel privoščiti na tem koncu sveta.

Pot je Janezu kar lil z obraza. Ven pojde, na zrak! – Tudi pravega miru nima; mehke vzmeti prijetno gugajo »hišo« sem ter tja, gor in dol, v sosednjem vagonu se delovodja in soproga sproščata legalno v zakonskem ob-jemu.

Zunaj na razbeljenih tirih, ki bodo še dolgo oddajali čez dan sprejeto toplotu, mu Rony izroči pismo. Bežen pogled mu razkrije, da je prišlo od doma. Bral ga bo na hladnem, ob ko-

zarcu piva, saj to je neke vrste praznik.

Stopi v pivnico, na moško stran. Hrupno je tam, prerekanje, ropotanje s stoli, odbijanje s kozarci... na zdravje. Rad bi šel v sosednji prostor za dame s spremstvom. Tam je večji mir in bolj primerno za takšno priložnost. Nekajkrat se prestopi pred durmi, da bi dočakal mešano družbo, kar priključil se ji bo in tako legalno prišel v spokojno notranjščino. Zaman čaka! Nič ne bo – in vda se neizogibnemu. V trušču naredi prvi požirek piva. Dobro je in tudi hladno, le premalo grenko.

Začne brati pismo.

Ni še napolnila dvanajsto leto. Bila je vitka, a malce grobih potez, plaha in skoraj bolešno natančna ter vestna.

las, »le-ti bodo zdaj pa zdaj zmršeni«... Zjutraj, pred odhodom v šolo, je priganjala in pogledovala na uro v strahu, da bo zamudila, raje bi pustila zajtrk! Bila je pridna in odprte glave.

Takšno imam v spominu. Ko sem zapustil dom, je imela deset let. Hudo ji je bilo za mojim bratom, ki je tudi odšel v svet. Imela sta nekaj skupnega: **značaj**, živčni sistem, velike dlani...

Smithers v poletni vročini! – V mastnem, šumnem, toda hladnem zraku pivnice je Janez bral.

»Izginila je v mrzlih valovih Soče... Truplo našel čez teden dni... ribič, ki je bil na jutranjem lovu...« Kratko, skopo in jedrnato pisanje sestre Anke; njen slog je sicer pretirano razkošen.

Planil je k vratom. V notranjosti hlad in mir. Razjokal se je kot še nikoli poprej. Če je bog... Alenka je šla naravnost k njemu, če je bog... Takrat ni vedel, ali naj veruje.

(1959)

D. J. G. Božič, P. Q. Kanada

Metulj (foto: Janez Zrnec)

Alenka je bila izdelek takojšnjega povojnega časa, ki je sicer prinesel mnogo optimizma, ni pa mogel kar čez noč odpraviti pomanjkanja. Nemirna, plašna je imela vse prej kot lahek čas odraščanja. Sodila je k tisti generaciji, ki je že znala brati, a si ni znala predstavljati pomena besed, kot so oranža, limona ali ameriški lešnik. Rasla je kot konoplja in nekaj lepega ter otožnega je bilo na njej. Krepki plavi lasje, tako lepo spleteni v kiti, so še bolj poudarjali njeno rahlo in občutljivo naravo. Hodila je kot kip zavedajoč se svojih

V prvih trenutkih se mu je zadelo, kot da ga nekdo davi in si ne more pomagati. Hlastno, naravnost požrešno je nagnil vrč s pivom, toda rumena tekočina je dobila okus posebne neprijetne vode, ki so jo v domačem kraju poznali kot »belo čorbo iz Furlanije«.

Janez je sunkoma vstal ter planil v razbeljeni zrak poznega popoldneva. Z zalitimi očmi je hodil po cesti kot pijan in taval je kot izgubljeni sin. Potem se mu je na poti zoperstavila cerkva bogvekatere verske sekte.

Pregovori in reki na Slovenskem

Brez enega človeka bo lahko semenj.

Človek sam, kakor posekan dob.

Daleč od oči – daleč od srca.

Kjer ljudje, tam beseda.

naši po svetu

Belgija

Dan republike z vinsko trgativjo

Ob praznovanju dneva republike nam je SIM ponovno poslala iz domovine znani ansambel domače zabavne glasbe. Proslavo smo imeli v dvorani Jagersborg v Maasmechelenu, kjer ni bilo dovolj prostora za vse, saj se je dvorana hitro napolnila do zadnjega koticčka. Take prireditve so žal preredke, saj se na njih počutimo, kot da bi bili doma v Sloveniji. Takih obiskov si želimo tudi v prihodnje, saj se tako zberemo skoraj vsi rojaki in tako laže ohranjamo slovensko besedo.

Ob tej priložnosti se zahvaljujem Slovenski izseljenski matici, ki je tudi lani pripravila lepo turnejo v čast jugoslovanskega praznika, še posebej pa se zahvaljujemo predstavniku SIM Darku Perovšku za lepe in spodbudne besede.

Omeniti moramo tudi, da je naš no-

Najstarejša članica slovenskega društva Jadran v Charleroiu v Belgiji – Antonija Martinšek, roj. 1894. V Belgiji živi že od leta 1925, pred tem pa je bila nekaj časa že v Nemčiji in na Nizozemskem. Fotografija je s koncerta v Charleroiu, kjer ji je predstavnik Slovenske izseljenske matice Darko Perovšek čestital k bližnjemu rojstnemu dnevu.

vi dom nekaj dni pozneje obiskal tudi akademski slikar Božidar Jakac z ženo in nam je ob tej priložnosti podaril dragoceno grafiko njegovega rojstnega kraja in njegov avtoportret.

Andrej Stradovnik

Dan republike v Charleroi

Slovensko kulturno društvo Jadran iz Charleroija je tudi lani organiziralo lepo proslavo ob dnevu jugoslovanske republike. V dvorani v Marchienne-Docherie se je zbralo več kot 200 Slovencev oziroma Jugoslovancev in številni belgijski prijatelji. Med nami pa so bili Slovenci iz Eisdna in iz Bruslja.

Ob tej priložnosti smo pozdravili tudi jugoslovanskega ambasadorja v Belgiji Esada Cerića z ženo, posebno pa smo bili veseli tudi obiska znamenitega slovenskega slikarja Božidarja

Jakca z ženo Tatjano, ki sta se prav takrat mudila v Bruslju na nekem kongresu. Ponosni smo bili, da nas je počastil s svojim obiskom. Tudi osebno smo se veliko pogovarjali z njim, zlasti o časih narodnoosvobodilnega boja, o sodelovanju na drugem zasedanju Avnoja idr.

Prireditvev je začel član odbora Ivan Kodeh, ki je predstavil ugledne goste in se zahvalil SIM za ansambel Dobri znanci, ki so nas tokrat obiskali v Belgiji. Za njim je nekaj besed spregovoril jugoslovanski ambasador, za tem pa je s kulturnim sporedom nastopila tukajšnja jugoslovanska mladina. Naše društvo je eni najstarejših Slovencev na našem področju Ani Gobec izročilo tudi skromno darilo.

Spored ansambla Dobri znanci je povezoval televizijski napovedovalec Rado Časl. Po koncertnem delu je bil tudi ples do zgodnjih jutranjih ur.

Friderik Jošt

FRANCIJA

Praznovanje dneva republike v Sallauminesu

Združenje Jugoslovancev v severni Franciji je tudi lani slovesno proslavilo dan republike. Proslave se je udeležilo veliko Jugoslovancev iz bližnjih in daljnih krajev. Menimo, da še nikoli ni bilo toliko ljudi kot lani.

»Dobri znanci« so nam prinesli toliko lepih melodij, da jih zlepa ne bomo pozabili. Zahvaljujemo se Slovenski izseljenski matici, da nam je ponovno poslala ansambel za našo proslavo.

Proslava dneva republike v
Sallauminesu

Prireditve se je udeležil tudi naš stari znanec, generalni konzul Radovan Nešić iz Pariza, župan iz Trbovelj Vučić in župan Sallauminesa Jules Tell.

Štefan Gradišnik

Pretrgano mlado življenje

Kruta smrt je iz male slovenske skupnosti v severni Franciji iztrgala mlado življenje – Valeri Nedeljkovič, roj. 5. aprila 1969 v Lensu. To je bila deklica, ki je pomagala nam odraslim na vsaki slovenski družabni prireditvi, vedno je bila dobre volje, polna je bila veselja do življenja. Res je kruta usoda, ki trga iz življenja tako mlade ljudi.

Slovenci iz severne Francije, številni člani Združenja Jugoslovanov, smo jo pospremili s cvetjem na zadnji poti. Njenim staršem pa še enkrat izražamo iskreno sožalje.

Štefan Gradišnik

Valeri Nedeljko

Janezu Senegačniku v spomin

Minilo je leto dni od smrti Janeza Senegačnika, vendar je spomin nanj še vedno živ. Boleče je spoznanje, da ga ne bo nikoli več med nami.

Janez Senegačnik je bil rojen

19. junija 1917 v Trbovljah-Ojstro, v znanem rudarskem kraju. Janez je bil star komaj 6 let, ko je vsa družina odšla za delom v Francijo (1923). V tujini so živeli v zelo težkih pogojih. Oče je delal v rudniku, a je zaradi nesreče zelo težko preživel družino. Tudi Janez je tako kot njegovi bratje moral kmalu na delo v rudnik. Vključil se je tudi v delavsko sindikalno gibanje, nekaj časa je bil tudi predsednik slovenskega rudarskega društva. V tem času je našel tudi svojo življenjsko tovarišico Jelko, s katero je ostal v Franciji do upokojitve, nato pa se je vrnil v domovino, v Velenje, kjer si je ustvaril nov dom.

V letu, ko je umrl, bi dopolnil 65 let življenja, vendar pa ga je strla bolezen, ki si jo je nakopal v francoskih rudnikih. Ko smo stali ob njegovem grobu, smo se zavedali, da smo izgubili dobrega in zvestega prijatelja, občana, krajana, očeta, brata in moža. Spomin nanj bo živel večno.

ŠVICA

Hočeš nočeš – smejati se moraš

Tega zlatega pravila se držijo pri Soči že od nekdaj. Z dobro voljo, pravijo, je lažje premostiti težave, kanec humorja pa tudi resnobnim pogovorom prav nič ne škodi. In prav zato je bilo veselo tudi v dvorani restavracije Stadion v Schaffhausenu, na Sočinem zadnjem rednem občnem zboru. To pa seveda ne pomeni, da pri Soči dolžnosti ne jemljejo resno. Dandanes v tem društvu delo mirno teče, število članstva še vedno narašča in ljudje se zadovoljno smehljajo. Vse to pa ni naključje, marveč je rezultat dolgoletnega resnega dela.

Tradicionalni prireditvi sta Sočino pustovanje in silvestrovanje. Sicer pa prireja Soča že od nekdaj tudi piknike in izlete, njeni člani se ukvarjajo z nogometom, pridno kegljajo na turnirjih JMKK ali pa smučajo. Zanimanje za beli šport pa je prav v zadnjih letih tudi pri tem društvu močno naraslo. Zato so sklenili, da poleg kegljaškega društvenega prvenstva organizirajo tudi smučarsko. Prvi veleslalom je uspel, vlil jim je poguma in organizirali so ga v pretekli sezoni ponovno. In ker je bila udeležba še številnejša in

zadovoljstvo med smučarji še večje, je postal tudi Sočin veleslalom tradicionalna zimsko-športna prireditev.

Na občnem zboru je bilo veselje tem večje, saj so mnogi člani društva prejeli tudi odličja in pokale, blesteče dokaze lepih rezultatov letošnjega smučarskega in kegljaškega društvenega prvenstva.

Odlikovani pa niso bili le športniki, temveč tudi pridni delavci. Soča je namreč v letu 1982 praznovala petletnico svojega obstoja in ta pomemben datum so slovesno proslavili na osrednji družabni prireditvi, ki nosi naslov »Slovenci vabijo«.

Na slavnostni prireditvi, kot tudi na mnogih drugih prireditvah in proslavah, je vse leto pridno nastopal tudi Sočin moški pevski zbor, ko pa je prišlo poletje, so se ponovno napotili v domovino, kajti gostovali so na prireditvi pevskih zborov v Šentjerneju na Dolenjskem.

V domovini pa so bili ponovno tudi najmlajši člani društva. Iz poročila učiteljice Milene Magdič smo izvedeli o uspešnem sodelovanju društva s slovenskim oddelkom jug. dopolnilne šole v Schaffhausnu in o nešteti nepozabnih trenutkih oktobrskega srečanja v domovini. Občina Slovenjgradec je namreč omogočila učencem iz Švice enotedenski obisk pri sovrstnikih osnovne šole Rade Iršiča v Mislinji.

Tega prijetnega občnega zbor se je

udeležil tudi jugoslovanski generalni konzul Gustav Kranjc s soprogo, iz Luzerna, kjer je spremljal dogajanja na šahovski olimpiadi, pa se je posebej v Schaffhausenu pripeljal tudi novinar Boris Kutin.

Breda Stepič-Cechich

Mladi Sočini smučarski zmagovalci na znanem veleslalomu v švicarskih hribih

Oktet »Lesna« iz Slovenjega Gradca in nonet »Soča« iz Schaffhausna v zaključni točki

Slovenjgrajčani zopet v gosteh

Z jesenjo je čas kulturno-zabavnih prireditev. Večeri postajajo vse daljši in marsikomu se stoži po prijetni domači družbi. Zato so člani SD Soče v Schaffhausnu sklenili, da povabijo svoje prijatelje iz Slovenj Gradca. 18. septembra so priredili v Reckensaalu v Thaygenu prijeten večer pod starim geslom »Slovinci vabijo«. V enoinpolurnem programu so se na odru zvrstili: nonet Soča iz Schaffhausna,

folklorna in tamburaška skupina Fala, ravno tako iz Schaffhausna ter oktet Lesna iz Slovenj Gradca. Slednji so, kot lansko leto, pričeli svoj program s Prešernovo Zdravljico, sledilo pa ji je še sedem umetnih in narodnih pesmi. Navdušenje nad obema zboroma je bilo tolikšno, da sta oba pevška zbora skupno zapela še dve pesmi.

Kot leto poprej so se tudi tokrat pari po programu lahko zavrteli ob zvokih ansambla »Fantje treh dolin«, ki so igrali za »vsak okus«. Med tem časom pa so pridne roke članic in članov pripravljale v kuhinji pleskavice, čevapčiče, vratovino na ražnju, kranjske klobase in solato.

Barbara Turk-Smrekar

ZR Nemčija

Občni zbor Slovenije v Güterslohu

Slovensko športno društvo Slovenija v Güterslohu je imelo 4. decembra 1982 občni zbor, katerega se je udeležila večina članov. Društvo deluje že sedem let in ima za seboj že vrsto uspešnih prireditev, samo v zadnjih dveh letih jih je bilo okrog 30. Društvo že od samega začetka organizira proslave s kulturnim sporedom ob slovenskem kulturnem prazniku, dnevu mladosti, dnevu žena, ob dnevu republike, ob pustu, vinski trgatve idr. Priredili smo tudi športna tekmovanja.

Društvo ima trenutno 170 članov, ki se vsako soboto in nedeljo zbirajo v klubskih prostorih (Luise-Hensel – Str. 107). Častni člani so: Otto Lorenz z ženo in bivša učiteljica slovenskega dopolnilnega pouka Daniela Čegovnik.

Lanske proslave se je udeležila tudi delegacija mesta Celje, ki se je tako s predstavniki društva kot z županom Gütersloha pogovarjala o tesnejšem sodelovanju. Tako bo tudi društvo lahko delovalo še bolj uspešno. Tudi

za letos pripravljamo vrsto kulturnih in družabnih prireditev.

Člani društva so na občnem zboru izvolili tudi nov odbor, ki ga sestavlja: predsednik Adolf Sternad, podpredsednik Samo Fujan, tajnik Marija Sinkovič, zapisnikar Ivanka Žibert, blagajnik Jože Gračnar in člani: Peter Kopše, Milan Urban, Marija in Cveta Sternad. Folklorno skupino vodi Ivan Pavlič.

Samo Fujan

»Prvi maj« v Backnangu

Naš nogometni klub se imenuje »Prvi maj«, Backnang. Naše mesto je oddaljeno 32 km od Stuttgarta. Naš klub deluje že 12 let, zbrani pa so igralci in člani vseh narodnosti iz Jugoslavije.

Dne 12. septembra smo imeli obisk iz domovine, nogometno moštvo »Tabor« iz Ihana pri Domžalah. Ob povratku iz Frankfurta so se z avtobusom ustavili tudi pri nas. Bilo jih je okoli 40. Zelo so nas razveselili z obiskom. Sprejeli smo jih na našem stadionu. Popoldan smo odigrali z njimi prijateljsko nogometno tekmo. Na igrišču se je zbralo veliko gledalcev. Tudi vreme je bilo na ta dan čudovito.

Zvečer pa smo priredili slavnostno večerjo za naše goste. Imeli smo tudi prašičke na ražnju, glasbe prav tako ni manjkalo. Vrteli smo plošče domačih popevk, enako polke, ki smo jih dobili kot darilo Slovenske izseljenske matice iz Ljubljane. Tako smo za nekaj ur pozabili, da smo v tujini. Lepo smo se zabavali in pogovarjali z našimi gosti. Slovo je prišlo hitro! Ta dan nam bo dolgo ostal v zelo lepem spominu.

Mira Pevčevič

Člani nogometnega kluba »Prvi maj« v Backnangu

Slovenski dan v Chicagu

Nad sto plesalcev slovenske folklorne skupine je nastopalo na svetoštevanskem odru v soboto, 30. oktobra 1982 na proslavi 32-letnice rednih tedenskih slovenskih oddaj v Chicagu. Sodelovale so tri folklorne skupine iz Chicaga in skupina folklornega inštituta iz Clevelanda, ki so bile vse navdušeno pozdravljene v prenapolnjeni veliki dvorani. Program je bil izredno dobro pripravljen in izveden. Prireditve so obiskali rojaki iz vsega velikega Chicaga.

Guverner države Illinois James Thompson in županja mesta Chicaga Jane Byrne sta ta dan uradno razglasila za »slovenski dan«, njuna razglasila pa je v slovenskem in angleškem jeziku prebrala »gospodična slovenskega dneva« Kati Vučko.

Ob tej priložnosti je prvokrat nastopil v Chicagu tudi znani pevski zbor USPEH iz Milwaukee pod vodstvom prof. Lea Muskatevca, ki je zapel venček slovenskih narodnih pesmi, za kar so bili pevci deležni veselega sprejema in aplavza.

V letu 1983 bo festival slovenskega dneva v Chicagu v soboto, 29. oktobra.

Tone Škamperle

Predsednik Zarje Andy Turkman predstavlja Franka Česna

Zarja v čast Franku Česnu

Slovenski pevski zbor Zarja iz Clevelanda je v nedeljo, 31. oktobra 1982, priredil jesenski koncert, na katerem so izvedli tudi opereto Vinka Vodopivca »Snubači«. Dvorana je bila nabito polna, da je celo zmanjkalo prostora. Poleg domačinov je bilo med gosti veliko rojakov s Floride, iz Detroita, iz Barbertona, iz Girarda idr.

Celoten program je bil pripravljen v čast našega dolgoletnega podpornega člana Franka Česna, znanega kulturnega delavca, zgodovinarja, publicista idr., ki je poleg drugega rojake več let razveseljeval tudi s svojimi smešnicami v dnevniku Prosveta. To delo je zdaj že več ali manj opustil, ker so mu opešale moči, vendar pa smo vedno veseli, kadar kljub svojim 92 letom obiskuje naše prireditve.

Za ves ta njegov doprinos ameriškim Slovencem je od Zarjanov prejel šop nageljnov, od državnega kongresnika Dennisa Eckarta in od senatorja države Ohio Tima McCormacka pa je v znamenje priznanja prejel spominski plaket. Cestitke pa so poslali: pevski zbor Glasbena matica, zbor Prešeren iz Chicaga, krožek 3 Progresivnih Slovenk, direktorij Slovenskega doma na cesti Recher, društvo št. 53 SNPJ, v imenu jugoslovanskega konzulata in Slovenske izseljenske matice pa je čestitala konzul Zofka Klemen-Krek.

Frank Česna, ki je bil presenečen in vzhicen nad vsemi temi priznanji, je poudaril, da je vedno rad z veseljem sodeloval pri slovenskih kulturnih društvih. Ob tem je poudaril, da je dejstvo, da še vedno obstaja najstarejši slovenski pevski zbor v Ameriki, predvsem zasluga dolgoletnega predsednika in dirigenta pokojnega Leonarda Poljšaka.

Jennie Fatur

Mešani pevski zbor USPEH iz Milwaukee med nastopom v Chicagu

Množica plesalcev v slovenskih narodnih nošah na proslavi slovenskega dneva v Chicagu

krožek mladih dopisnikov

Moje počitnice

Letos smo šli na počitnice v osrednjo Francijo. Bili smo pri kmetu, ki je imel krave, zajčke in kokoši. Vsak dan smo šli s kravami na pašo. V času počitnic smo si ogledali tudi bližnje gradove, trdnjave, stara mesta in votline, v katerih so živeli predzgodovinski ljudje. V mesecu dni, kar smo bili na počitnicah, pa smo obiskali tudi prijateljsko družino blizu morja v Bordeauxu.

Kati Pišlar,
AUMETZ, Slov. dop. šola

Moje počitnice

Dvakrat sem šel na počitnice, v Jugoslavijo in v kolonijo v Avstrijo. Danes bom pripovedoval o avstrijskih počitnicah.

Tja sem šel z avtobusom za tri tedne. V koloniji nas je bilo 70 otrok v starosti od 14 do 17 let. Bili smo tudi v kampu v tirolskih hribih, s seboj pa smo prinesli šotore in hrano. Vode ni bilo treba, ker je bil v bližini studenec.

V hribih smo ostali tri dni, se tam igrali, hodili navkreber, nabirali jagode in borovnice.

Ko smo se vrnili v kolonijo v dolini, smo tekmovali z nemškimi otroki, zmagala je Francija s 3:2, tako da smo dobili nagrado.

Na počitnicah v Avstriji smo se tudi hodili kopat, na jezero in v kopališče.

Vinko Pišlar, 14 let,
AUMETZ, Slov. dop. šola

Izlet

V nedeljo, 30. maja, smo šli na izlet. Zbudili smo se ob 6.00 in avtobus počakali v gostišču. Avtobus, v katerem so bile tudi moja sestra in njeni prijateljici, je vozil moj ata. Ob 9. uri smo se ustavili in malicali, nato smo se malo igrali. V avtobusu smo se med vožnjo smejali, peli smo in pripovedovali razne zgodbe. Opoldne smo se ustavili za kosilo, potem pa smo šli na sprehod. Tudi fotografirali smo se, popoldne pa smo se peljali z majhnim vlakom. Bilo je zelo lepo. Ko se je vlak vrnil, je bilo že 6.00. Malo smo še pojedli, potem pa smo se odpeljali

domov. Domov smo prišli zelo pozno, vendar je bil izlet zelo lep in vsem je bilo čudovito.

Cathie Jamnik,
AUMETZ, Slov. dop. šola

Majhen muc

V šolo smo prinesli volno, karton, škarje in šivanko, učiteljica pa je prinesla žico. Iz tega vega smo naredili mucka.

Najprej smo naredili dva kroga na karton, potem smo naredili dva cofa. Ko sta bila cofa narejena, smo karton in cofe prišli skupaj. Vendar jaz nisem končala dela, ker je prišel ata po mene. Moja sestra pa je končala delo. Učiteljica je naredila ušesa, oči, nos in rep. Za rep smo potrebovali žico in okoli nje navili volno. Moja sestra je dala mucku okrog vratu lep trak. Ko je bil mucek gotov, je bil zelo lep.

Isabella Jamnik, 11 let
Aumetz, Slov. dop. šola

Idrija

Pred štirimi leti smo šli na počitnice v Jugoslavijo. Šli smo v Mozirje in v Kamnik k sorodnikom. Nekega dne pa smo odšli v Idrijo, kjer je doma naša učiteljica. Cesta, po kateri smo se peljali, je bila zelo ozka. Kadar smo zagledali kak avto, smo se ustrašili. Cesta se je povzpela v hrib z mnogo ovinkov in po njih smo vozili zelo počasi.

Idrija leži v kotlini. Ko smo prišli v Idrijo, smo najprej poiskali gostilno Nebesa, ker smo bili zelo lačni in žejni. Tu so nam postregli z žlikrofi. Potem smo si ogledali kraj. Šli smo tudi v muzej. Pozno zvečer smo se vrnili v Mozirje. Šli smo skozi Žiri. Izlet je bil zelo zanimiv.

Isabella in Cathie Jamnik, 11 in 15 let,
Aumetz, Slov. dop. šola

Moja mama

Mama je zelo pridna. Vsak dan pospravlja, pometa, kuha...

Če zunaj sije sonce, mama ne more na sprehod, ker ima doma veliko dela.

Kadar Daniel joka, gre mama takoj k njemu. Tudi naloge nam mama pomaga reševati, če so težke.

Mama je vedno povsod.

Isabella Jamnik, 11 let
AUMETZ, Slov. dop. šola

Dogodek

Bila je nedelja. Mama je bila v bolnišnici. Težko smo že pričakovali njeno vrnitev. Končno je prišla. Vsi smo je bili zelo veseli, ker nam je prinesla bratca. Mami smo pripravili lep sprejem. Vsi smo sedli za mizo. Odrasli so pili kavo, otroci pa smo jedli torto in pili kakav. Prav takrat pa se mi je zgodilo. Spodrsnila mi je roka in uredil sem se na zlomljeno skodelico. Ata me je hitro odpeljal v bolnišnico. Na roko so mi dali mavec, potem sva šla domov, kjer so naju vsi pričakovali. Bil sem ves srečen, ker se je vse tako hitro končalo. Tega dogodka se bom še dolgo spominjal.

Simon Rožman, 4. razred slov.
dopol. pouka,
Vorarlberg, Avstrija

Kako preživim svoje počitnice

Ime mi je Robert Čiček. Rojen sem v Avstriji. Mama in očka sta prišla sem v letu 1965. V šolo hodim v Avstriji. Kot v Jugoslaviji so tudi v Avstriji šolske počitnice. Vsako leto se peljemo 3 ali 4-krat v Jugoslavijo. Tam preživim vse počitnice pri starem očetu in stari mami na kmetiji. Njima pomagam, kolikor zmorem. Največ delam v hlevu. Imamo štiri krave, ki dajejo dosti dela. Zjutraj, opoldne in zvečer jim je treba dati krmo ali travo. Nastiljati jim je tudi treba dvakrat na dan, zjutraj in zvečer. Kakor skoraj vsi v naši vasi, tako tudi mi oddajamo mleko. Nosimo ga vsako jutro k našemu sosеду, kjer je zbiralnica. Vsake počitnice se končajo, tako tudi moje, jaz pa se že veselim naslednjih.

Robert Čiček, 8. razred slov.
dopol. pouka,
Vorarlberg, Avstrija

Narisala Kati Pišlar, Aumetz, Francija

nove knjige

Pesniški almanah mladih

Enajst mladih pesnikov, rojenih med leti 1951 in 1961, ki se predstavljajo vsak s svojim obsežnim vencem pesmi v skupni knjigi **PESNIŠKI ALMANAH MLADIH**, je novo potrdilo, da smo Slovenci narod pesnikov. Seveda je teh enajst mladih književnikov samo manjšina med vsemi tistimi mladimi in že nekoliko starejšimi pisci stihov, ki čakajo pri slovenskih založbah na izid svoje prve knjige.

Pesniški almanah mladih, ki sta ga skupno izdali založbi Mladinska knjiga iz Ljubljane in Obzorja iz Maribora, je torej skupna pesniška zbirka, v kateri nam na 312 straneh ponujajo v branje svoje pesmi Damjan Jensterle, Venó Dolenc, Štefan Remic, Igor Likar, Irena Zorko-Novak, Andrej Rozman, Jure Potokar, Aldo Žerjal, Brane Mozetič, Barbara Hanuš in Aleš Debeljak.

Sestavljavci pesniškega almanaha Aleš Berger, Janez Mušič in Boris A. Novak so očitno skušali kar najbolj objektivno presojati o tem, kateri avtorji s svojimi prispevki kažejo nadarjenost in dokajšnjo izoblikovanost, pa naj so si med seboj še tako različni. Nemara pa je prav v tej različnosti tudi posebna privlačnost in vrednost te skupne pesniške zbirke.

damjan jensterle
veno dolenc
štefan remic
igor likar
irena zorko
andrej rozman
jure potokar
aldo žerjal
brane mozetič
barbara hanuš
aleš debeljak

Novosti Prešernove družbe

Prešernova družba je postregla svojim bralcem in naročnikom za letošnje leto z novo redno letno knjižno zbirko, ki obsega štiri nove knjige, Prešernov koledar 1983 ter ponatis Mortymerjevih Alexandra Cordella kot nagradno knjigo.

PREŠERNOV KOLEDAR je odsev potreb časa, v katerem živimo. Predvsem pa je močno aktualen, velik del prostora pa je namenjen tudi domači prozi ter pesmim. Koledar je opremljen z barvnimi reprodukcijami pred kratkim umrlega slovenskega slikarja Nikolaja Omerze.

Polona Škrinjar, mlada gorenjska kmetica, je v svojem prvem knjižnem delu z naslovom **PAVLA** na domač, neposreden in razumljiv način prikazala podobo današnje slovenske kmetice, ki se je navezala na zemljo in ki ji je delo na tej zemlji prva dolžnost.

Naš znani popotnik in novinar Miran Ogrin opisuje tokrat pot od Carigrada do Indije. Ker hodi po svetu z našimi očmi, nam je v svojem pripovedovanju še toliko bližji. V potopisu **PO STOPINJAH ALEKSANDRA VELIKEGA** prepleta preteklost in sedanost prehojenih dežel ter skuša s tem vsaj delno zmanjšati nedostopnost daljne Azije.

O znanem pohodu Prve proletarske brigade januarja 1942 govori v monumentalnem delu **IGMANCI** Živojin Gavrilović. Avtor, tudi sam udeleženec pohoda, zelo spretno prepleta prizore tragedije partizanov, napor ilegalcev, da bi omogočili brigadi prehod, ter četniško in ustaško divjanje. Roman, ki je hkrati dokument in izpoved, je dobil lansko leto najvišjo nagrado zveznega odbora narodnoosvobodilne vojne Jugoslavije. Delo je poslovenil Stanko Janež.

Z namenom, da bi obudila zavest in obogatila znanje ljudi, da bi v bodoče bolj skrbeli za večjo skladnost v odnosu do narave, je Mira Ružič v knjigi **BITI ALI NE BITI** spregovorila o lahkomišelnem poseganju ljudi v naravo. Zbrala je poročila številnih raziskovalcev o škodljivem odnosu ljudi do okolja ter komentirala ugotovitve. Sklepno besedo je prispeval Stane Krašovec.

Kljub težavam, s katerimi se danes srečujejo založniki, je knjižna zbirka Prešernove družbe, ki je sicer najcenejša v Sloveniji, izšla v nakladi 20 tisoč, koledar pa v 18 tisoč izvodih. Celotno zbirko je opremil Matjaž Vičpotnik.

Večino naročnikov za založbo še vedno pridobijo poverjeniki, ki jih je po vsej Sloveniji nekaj čez 400. Takšno delovanje prek poverjenikov oziroma

družbenopolitičnih organizacij je bilo doslej uspešno, vendar založba ob nekoličnem upadu naklade razmišlja tudi o močnejši razširitvi te mreže v naslednjih letih.

Glasbena folklor Prlekije

Josip Dravec, ki je pred dobrimi štirinajstimi leti pripravil tehtno delo o glasbeni folklori Prekmurja, izdala ga je SAZU, je tokrat izdal publikacijo, ki nosi naslov **GLASBENA FOLKLORA PRLEKIJE**.

Dravec je v uvodu v svojo študijo zapisal: »Ljudska pesem je bila stoletja sestavni del vsakdanjega življenja preprostega človeka in je imela velik pomen za zadovoljevanje njegovih glasbeno estetskih potreb, pa tudi za izražanje njegovih želja, prizadevanj in težav.

Pesmi razvršča avtor v 13 skupin, pri čemer jih je od skupnih 515 kar 141 šaljivih, 70 ljubezenskih, 64 pripovednih, 52 pa vinskih in zdravic. Najmanj je rodoljubnih (8). Josip Dravec namreč po Matiji Murku in Antonu Trstenjaku trdi, da so Prleki veseli ljudje, izživljajoči se v petju in šali, ki spremljata njihovo delo, njihove praznike in šege. Prlek in pesem sta neločljiva. Če jih je več skupaj, že zapojejo – in tako je bilo tudi nekdanj, kar so videli in slišali že davni tuji opazovalci Prlekije.

Avtor je pri zbiranju pesmi moral obhoditi veliko krajev, kar nazorno kaže tudi priloženi zemljevid. Veliko je srečal starejših in mladih ljudi, ki so mu rade volje zapeli. Med tistimi, ki so to storili največkrat, so Genika Črnko iz Radgone, Alojz Dunaj iz Lukavec, Franc Juranovič, Jakob Novak in Ana Prelog iz Banovec, Antonija Petek iz Strjanec, Genovefa Žnidarič iz Železnih dveri in Frančiška Žabot iz Glagusa.

Glasbena folklor Prlekije je izšla pri Slovenski akademiji znanosti in umetnosti v Ljubljani.

Sobota in Pomurje v Ingolstadtu

Ingolstadtski novinar Hans-Joachim Werner je pri založbi Adam v Ingolstadtu (v zbirki Ingolstadt – pobratena mesta) izdal lično knjižico z naslovom **MURSKA SOBOTA – STADT IN SLOWENIEN** (Murska Sobota – mesto v Sloveniji).

Na 104 straneh besedila, z mnogimi barvnimi in črno-belimi reprodukcijami, je avtor za svoje bralce pripravil kulturnozgodovinski presek Murske Sobote in Pomurja, začenši s kratkim zgodovinskim orisom pokrajine. Po

poglavjih obravnava samoupravo v občini, običaje in navade, umetnostnozgodovinske spomenike, podaja pejsaž pokrajine ob Muri, poseben poudarek pa je dal zdravilnim vodam.

Prvi stiki med Ingolstadtom in Mursko Soboto segajo v leto 1964, ko se je v tovarni Audi NSU Auto Union AG zaposlilo nekaj sto delavcev iz soboške občine. Po številnih medsebojnih obiskih sindikalnih delavcev sta ingolstadski nadžupan Peter Schnell in župan občine Murska Sobota Karel Suškič 30. marca 1979 podpisala listino o pobratenju. Od takrat gojita obe mesti precej intenzivne medsebojne stike, katerih odraz je tudi omenjena knjižica.

materinščina

Razseljena oseba

Gledanje na jezik in s tem tudi na materinščino je bilo, je in bo v različnih časih in na raznih krajih različno.

Že nekajkrat sem se v kratkih pomenkih z vami dotaknil sedanjega našega, slovenskega gledanja na jezik nasploh in še posebej na materinščino. Vendar je vprašanje tako zapleteno, globoko in vsestransko, da ga ni mogoče primerno zajeti v kratkih člankih, tako da bi vsak zadostno predstavljal celoto. Zato se poskušam v vsakem od njih dotakniti samo katere od zanimivih misli v današnjem ali preteklem gledanju na jezik in s tem tudi na materinščino.

Ko smo si zadnjič ogledovali stanje jezika in jezikov pri današnjem človeku, smo ugotovili, da je že težko dobiti koga, ki bi znal ali razumel samo en jezik. Videli smo na primer nekaj povsem naravnih možnosti ali celo nujnosti tudi za tako imenovano dvojezičnost. Ta lahko nastane, smo videli, ne samo na mejah med dvema narodoma z različnima jezikoma, temveč tudi v zakonih, sklenjenih med zakoncema z različnima materinščinama. Otroci iz takega zakona so lahko vzgojeni popolnoma dvojezično.

Tretja, danes zelo pogosta možnost dvojezičnosti je tudi vam zelo blizu, namreč dvojezičnost zaradi bivanja sredi jezikovno tujeja okolja. Slovenska zakonca se kot odrasla naselita na tujem jezikovnem področju; njuni otroci doma govorijo slovensko, že s sosedi ali z otroki na dvorišču ali na cesti pa v jeziku kraja, recimo špansko ali angleško, še bolj zanesljivo pa seveda v šoli in nasploh v javnosti. Za slovenščino ostaja tako čedalje manj možnosti in priložnosti: v srečanjih z znanci Slovenci, v posebnih slovenskih družbah in društvih, pri branju slovenskih časopisov in knjig.

Kar hitro se pri tem pokaže, kako je življenje z vsemi temi na videz naravnimi nujnostmi trinoško: bolj ko se jezik otroku umika iz splošne rabe, bolj peša, se pozablja, zaostaja, se ne razvija; že čez nekaj let se nekdanji otrok, medtem že odrasel človek ob kakšni primerjavi zave, da se že teže

izraža v slovenščini – saj mora s svojim razvojem jezikovno posegati tudi že na čisto druga življenjska in strokovna področja kakor kot otrok – in potem jo seveda še poredkeje uporablja in tako gre znanje še hitreje v pozabo.

O jeziku namreč že ves čas ugotavljamo, da je hkrati oboje: naše orodje in naša izkaznica. Kolikor bolj vsestransko obvladamo jezik, toliko samozavestneje lahko nastopamo v družbi, sprejemamo od nje vso vednost in vsa čustva, ji dajemo vsega sebe, svojo voljo, znanje in hotenje. Če smo dvojezični, lahko enako naravno, sproščeno in samozavestno nastopamo v obeh jezikovnih okoljih.

Temu smo bili lansko jesen priča v enem najnovejših slovenskih filmov, v **Razseljeni osebi**. Film bi zaslužil, da bi si ga ogledali naši izseljenci, saj se poskuša živeti tudi v njihova vprašanja. Mene pa tu zanima le ena od oseb, mladi arhitekt Peter, rojen v Argentini, ki pride v domovino svojih staršev in se tu vključi med poklicne tovariše. Pri tem mu slovenščina ne pomeni nikakršne ovire.

O tem vprašanju je ob oceni filma spregovorila tudi slovenska kritika. Rečeno je bilo po eni strani, da je arhitektova slovenščina zgledno neobremenjena in brez izseljenskih značilnosti, po drugi pa, da bi bilo treba v filmu njegovemu jeziku posvetiti posebno pozornost in ga primerno stvarno obarvati ali označiti, da bi tudi po tej plati film spregovoril realistično in ustrežal resničnemu stanju.

Jaz pa bi rad še prav posebej poudaril misel, kako mi je bilo ljubo, ker je mladi arhitekt, slovenski Argentinec, v **Razseljeni osebi** spregovoril tako naravno slovensko, brez jecljanja, brez tujih primesi, brez tujih poudarkov ali barv, saj sam poznam še kar nekaj ravno tako neobremenjeno in nepopačeno slovensko govorečih in pišočih mladih Argentincev ali Američanov, se pravi pripadnikov slovenskega drugega rodu izseljencev, ki so imeli srečo, da so prišli na svet v slovenski družini, ki je tudi v tujini ohranila zvestobo materinščini in omogočila tudi otrokom sproščen razvoj v nji, tako da se tudi kot odrasli lahko mirno izražajo slovensko ne le v zasebnem življenju, temveč tudi v stroki in službi.

Ob gledanju filma **Razseljena oseba** sem bil na tistem ves čas hvaležen vsem, naj bo že piscu scenarija, režiserju, dramaturgu, lektorju in igralcu, ki so poskrbeli za tako svobodno govorico mladega arhitekta iz daljne Argentine. Zdelo se mi je, kakor da je s tem vsaj nekoliko priznana, poplačana in nagrajena tudi skrb in ljubezen številnih slovenskih družin, ki po svojih močeh tudi v tujem okolju skrbijo za slovenščino.

Janko Moder

Ljubljana, portal hiše na Starem trgu

Stiki Tesle in Adamiča v zadnjem letu Teslovega življenja

Na rob 40-letnici smrti Nikole Tesle

8. januarja leta 1943 je v sobici hotela New Yorker v New York City prenehalo biti srce velikega znanstvenika srbskega porekla Nikole Tesle. Njegov nečak, takrat minister v vladi v izgnanstvu kraljevine Jugoslavije Sava Kosanovič je ob tej priložnosti zapisal: »Tesla je umrl, toda njegovo delo bo živel dokler bo živel človeštvo (...) Vse, kar je Tesla delal, je dal človeštvu, sebi ni ničesar zadržal.« Neki drugi veliki Američan pa je o Tesli in njegovem tehničnem delu zapisal: »Ko bi se izničilo Teslino delo, bi zavladal mrak in mi bi padli v barbarstvo.« Takratni podpredsednik Združenih držav Amerike George Wallace je v svoji sožalni izjavi zapisal: »S smrtjo Nikole Tesle je mali človek izgubil enega svojih najboljših prijateljev.«¹

Ni naš namen, da bi se v tem prispevku spuščali v analizo Teslinega prispevka znanosti na področju elektrotehnike, pač pa bomo v tem članku poskušali osvetliti Teslino delovanje v zadnjem letu njegovega življenja na družbeno-političnem področju. Tesla je bil v tem času star že preko 90 let. Tako je prejemal pokojnino jugoslovanske vlade v izgnanstvu, ki je znašala 600 dolarjev mesečno.² Sam si nareč ni bil sposoben zagotoviti patentnih pravic, ki bi jih glede na svoje delo vsekakor zaslužil in ki bi mu prinašale denar. Spomladi leta 1942 je bil Tesla izbran za častnega predsednika Srpske narodne odbrane, vendar je potem, ko je spoznal, da se ta organizacija ukvarja s fašističnim klevetanjem in rušenjem enotnosti jugoslovanskih narodov, poslal 7. avgusta 1942 odločni telegram tisku: »Prosim, da objavite, da odločno odbijam vse zveze s Srpsko narodno odbrano. Povsem se strinjam z idejami in delovanjem ministra gospoda Save Kosanoviča. On je predano in energično delal v smislu ohranitve Jugoslavije. Delo Save Kosanoviča je v soglasju z mnenjem celotnega jugoslovanskega ljudstva tu in v stari domovini ne glede na žrtve.«

»Poleti 1942. leta je Tesla napisal svojo zgodovinsko pomembno pismo mojim bratom v Ameriki. Pisal ga je z roko, s svinčnikom na dve veliki poli papirja. V njem poziva kot najstarejši Američan jugoslovanske krvi v Zdru-

ženih državah Amerike, da se vsi Jugoslovani odzovejo pozivu predsednika Roosevelta. Toda za ta odziv je potrebno, da med Jugoslovani v Ameriki vlada popolna sloga. Vsak razdor med tistimi, ki morajo dati največ, kar morejo od sebe, uničuje skupni napor dobrega in daje pomoč zlu (...) naše ljudstvo kaže tolikšno moralno moč, da nam osvetljuje obraz pred svetom (...) ne dovolimo, da bi se ta veličina zmanjševala z razpihovanjem mržnje – ne proti silam zla ampak proti svojim bratom. Nerazdružljiva je usoda Srbov, Hrvatov in Slovencev v stari domovini, pa naj naredi sovražnik karkoli. Mi smo močnejši in plemenitejši, ako smo složni. Složno opravljamo dolžnost, ki jo imamo do mučeništva našega ljudstva, do Amerike in do človeštva. Kdor dela drugače, ni na dobri poti.«

Med vsem jugoslovanskim etničnim časopisjem tega Teslinega pisma ni objavil edinole Srbobran, organ Srpske narodne zveze.

27. maja je Tesla v nekem telegramu, ki ga je objavil celotni tisk – razen Srbobrana, zapisal, da želi, naj bodo Srbi enotni v boju proti nacizmu v vseh njegovih pojavih, enotni in v slogi s Hrvati in Slovenci za Ameriko in Jugoslavijo. Jugoslovansko ime danes stoji tako visoko, da je vsako razpihovanje šovinizma poniževanje tega imena ... 8. julija leta 1942 je Nikolo Teslo obiskal kralj Peter. Tesla je s solznimi očmi govoril jokajočemu se kralju: »Ponosen sem, da sem Srb (...), ponosen sem, da sem Jugoslovani (...), naše ljudstvo ima tolikšno moč, da ni sile, ki bi ga lahko uničila. Hitler bo hitro propadel, Jugoslavija pa bo ponovno vzniknila (...).«³

Tik pred smrtjo se je za Teslov položaj začel zanimati Louis Adamič. Tako je leta 29. decembra leta 1942 poslal pismo g. Roosevelt, v katerem jo je opozoril na to, da je Nikola Tesla srbski priseljenec, ki je prišel v Ameriko s Hrvatskega pred 60 leti. Tu je postal eden največjih izumiteljev sveta. Postal je tudi Američan. V zgodnjih 20 letih ga je Lenin pozival naj pride v Rusijo, kjer mu je obljubljal popoln znanstveni laboratorij in osebno socialno varnost za vse življenje. Toda Tesla je to povabilo odklonil – bil je Američan in se je navadil živeti v

Združenih državah, katere civilizacijo je pomagal ustvarjati. Njegove pomoči pri izgradnji ameriške civilizacije ni mogoče izmeriti. Stotine milijard dolarjev ameriškega bogastva so rezultat njegovega dela. Njegove iznajdbe, ki so splošno priznane, so v središču sedanjega vojaškega napora. Noben večji človek nima večjih zaslug za potencial človeškega življenja kot Tesla (...). Nato je Louis Adamič s slikovitim besedami popisal njegovo finančno stanje in ugotovil, da nihče ne skrbi za to veliko osebnost. Ugotovil je, da Tesla živi revno življenje, vendar bodo lahko poskrbeli zanj, za finančno plat njegovega življenja njegov nečak Sava Kosanovič ter ostali njegovi prijatelji. Vendar bi bilo dobro, če bi predsednik Združenih držav Amerike Franklin Delano Roosevelt napisal pismo, v katerem bi poudaril njegove zasluge in ki bi Teslu pokazale, da Amerika nanj ni pozabila. Adamič je predlagal, da bi Roosevelt to storil ob bližajočem se novem letu. Na pismo je g. Roosevelt lastnoročno napisala: »Prosim stori to, jaz pa ga bom poskušala obiskati.« Predsednik Roosevelt pa je na to isto pismo lastnoročno zapisal, da je ugotovil, da je Tesla umrl.⁴ Adamič je pismo podobne vsebine napisal tudi bivšemu predsedniku Herbertu Hooverju 4. januarja leta 1943.⁵ Tako akcija Adamiča s tem v zvezi sicer ni obrodila skoraj nobenih sadov, saj ga je prehitela smrt Nikole Tesle, vendar pa je tudi ta akcija zanimiva za Adamičeva občutja do velike osebnosti Nikole Tesle.

1. Pismo Save Kosanoviča delegatom konvencije SNS, Arhiv Jugoslavije, Beograd, fond 103, emigrantska vlada, fascikel 47.
2. Telegram Fotiča emigrantski vladi, 15. 8. 1941, Arhiv Jugoslavije, Beograd, fond 103 emigrantske vlade, fascikel 75.
3. Pismo g. Save Kosanoviča delegatom konvencije SNS, Arhiv Jugoslavije, Beograd, fond 103, emigrantska vlada, fascikel 47.
4. Louis Adamič Eleonori Roosevelt, 29. december 1942, kontejner 100, Rooseveltov osebni arhiv, Hyde Park, N. Y.
5. Louis Adamič Herbertu Hooverju, 4. januar 1945, Arhiv Jugoslavije, Beograd, fond 83, Sava Kosanovič, fascikel 15.

mislimo na glas

Pozabil sem

Pozabljujev je veliko na svetu. Vsepovsod jih srečujemo, pa tudi sami smo najbrž med njimi. So pa različni. Nekateri so kronični in pozabljajo kar vseprek, drugi so pozabljivci takrat, ko jim je to v korist. Prav gotovo pa je pozabljenost žalostna zadeva, ki prav nikomur ne more biti v ponos.

Naj vam v zvezi s tem povem zgodbo, ki je preprosta in vsakdanja in morda prav zaradi te vsakdanjosti tudi pretresljiva. Ponjo sem morala poseči daleč med svoje otroške spomine. Takrat smo stanovali na Poljanski cesti v rumeni hiši, ki je že dolgo ni več. Hiša je stala nasproti gimnazije, kamor je prihajala vsako popoldne visoka suha ženska pospravljat in pometat. Vsi smo jo poznali, saj je živela nedaleč v stran. V pritlični stavbi na dvorišču ene od sosednih hiš je imela sobico. Ker je imela sina v Ameriki, kar je vsakomur rada povedala, smo ji rekli Amerikanska mama.

Sinova redka pisma je kot največji zaklad nosila v mošnjičku na prsih pod bluzo in jih pokazala le tistemu, kate-rega je prosila, da jih prebere in napiše njen odgovor. Sama namreč ni znala ne brati ne pisati. Enega teh pismem je nekoč prebrala tudi naša mama. Sin je pisal, da dela v tovarni in dobro zasluži, vendar se je odločil, da se kmalu vrne in doma osamosvoji. Odpreti je nameraval lastno čevljarско delavnico. Mati je bila vsa iz sebe od sreče. In iz srca hvaležna za petdolar-ski zelenec, ki ga je sin priložil pismu. Naša mama ji je napisala odgovor za sina, kako se veseli, da je sinu dobro in naj se vrne čimprej. Komaj čaka, da bi ga po dolgem času spet objela in bi stanovala skupaj v novem svetlem stanovanju. Nič več ji ne bi bilo treba hoditi pospravljat v šolo, samo njemu bi kuhala in pospravljala. Amerikanska mama se je v tistih dneh kar pomladila od sreče.

Tudi otroci smo se takrat doma veliko pogovarjali o Ameriki, ki se nam je zdela zelo skrivnostna dežela, saj je mama rekla, da je čisto na drugem koncu sveta, tam za širokim morjem, in da imajo tam noč, ko je pri nas dan.

Polagoma pa je začelo veselo upanje Amerikanske mame plahneti, ker sin v naslednjih pismih svojega povratka ni več omenjal. Še bolj se je zgrabila vase, ko je prihajala vsako popoldne v šolo nasproti pospravljat. Jeseni je zbolela in obležala in če bi ne bilo dobrih sosedov, ki so ji prinašali najnujnejšo hrano, bi sama samcata tiho za vselej zaspala. Naša mama jo je silila, da bi sinu pisala v Ameriko, pa je odkimala, saj bo bolje, zakaj bi ga vznemirjala po nepotrebem. Le počasi si je toliko opomogla, da je vstala, a oči so ji v boleznini tako opešale, da je skoraj oslepela. Ko je v šoli pri pospravljanju razbila nekaj reči in nekajkrat razlila črnilo, so jo odslovili. Ostala ji je le še dobra sosedka, kateri je za krožnik tople jedi pomagala v kuhinji. Morala je k zdravniku. Ta je ugotovil na očeh neko posebno bolezen, ki hitro napreduje.

Predpisal ji je zdravila in posebna očala ter jo opozoril, da je oboje zelo drago in se dobi le na tujem. O, saj imam sina v Ameriki, on mi bo oboje kar hitro poslal, mu je zagotovila in tako tudi sama sebi verjela. Naša mama je napisala pismo njenemu sinu in posebej poudarila, da mati zdravila in očala zelo nujno potrebuje. Priložila je recepta in pismo oddala. Potem smo čakali – ne le Amerikanska mama, temveč vsi, ki smo jo poznali, in bi ji radi pomagali. Po dveh mesecih je prispel odgovor – a brez zdravil in očal. Sin je priložil pismu petak in obljubil, da zdravila in očala nabavi čimprej in pošlje. Spet smo vsi čakali, pa nič in nič. Uboga ženica je medtem čisto oslepela. Zdaj ne zdravil ne očal ni več potrebovala. Nekdo ji je preskrbel palico. Z njeno pomočjo se je počasi in tipajoče pomikala po ulici, ko je hodila k sosedu, ki ji je dajala jesti. Nekoč pa ni več prišla; ponoči je umrla v tisti tesni dvoriščni sobici, ki je bila vsa polna njenega upajočega hrepenenja. Za pogreb so zbrali sosedje. Tisti, ki je imel več, je dal več, tisti, ki so imeli malo, so dali pa malo. Z njo so pokopali mošnjček s sinovimi pismi, ki ga je tako zvesto nosila na prsih. Ko so sina obvestili o materini smrti, je ves začuden odpisal, da skoraj ne more tega verjeti, da bi bila njegova mati tako bolna. Glede tistih zdravil in očal, za katere ga je prosila, pa je pisal, da je na to pač pozabil, saj ni mislil, da je stvar tako nujna. Stroške za pogreb bo seveda povrnil. A je potem tudi na to seveda pozabil.

To je bil en sam, droben primer človeške pozabljenosti. Tudi marsikdo izmed vas ima podobno izkušnjo. Le da morda ni vsaka tako boleča, kot je moja.

slovenski lonec

Vsakdanje močnate jedi

Ajdova krompirjeva mešta

3 srednje debeli krompirji, 1,5 l vode, 1 liter ajdove moke, 2–3 žlice ocvirkov.

Krompir olupimo, operemo in zrežemo na kose. Denemo jih v lonec in prilijemo vodo. Napol kuhan krompir osolimo in mu prisujemo ajdovo moko. Ko prevre, napravimo s kuhalnico v moko luknjo in kuhamo še četrtr ure. Nato vse skupaj dobro zmešamo in zabelimo z ocvirki.

•Skutni žličniki z zdrobom

$\frac{1}{2}$ kg skute, 5 žlic zdroba, 2 žlici moke, 10 dag masla ali margarine, 3 jajca, 2 dl goste smetane, sol, slan krop, maslo in drobtinice za zabelo.

Maščobo in rumenjake penasto umešamo, dodamo smetano, primešamo skuto, sol in nato še zdrob, moko, nazadnje pa trd sneg iz beljakov. Rahlo zmešamo, po želji pa primešamo lahko tudi malo sesekljanega zelenega peteršilja. Z žlico oblikujemo žličnike in jih zakuhamo v slan krop. Počasi naj vro 20 minut. Poberemo jih v skledo in zabelimo s prepraženimi drobtinicami.

Žličnike lahko tudi ocvremo ali iz zmesi naredimo svaljek, ga zavijemo v ožet in z drobtinami potresen prtič in kuhamo kot štruklje 25 do 30 minut. Kuhan zavitek razvijemo, zrežemo na rezine in zabelimo.

Družinski rezanci

$\frac{1}{2}$ l moke, $\frac{1}{4}$ l pšeničnega zdroba, malo soli, 2–3 jajca, vode po potrebi, 2 žlici masla ali masti, 1,5 žlice drobtinice.

Iz moke, zdroba, soli, jajc in vode zamesimo precej trdo testo. Dobro ga pregnetemo in naredimo hlebčke. Počiva naj pol ure. Vsak hlebček razvaljamo za nožev rob debelo. Pustimo, da se osuši, nato narežemo za prst dolge in 1 cm široke rezance. Kuhamo jih v slani vodi 10 minut. Odcejene stresemo v kozico, kjer imamo na maslu ali masti zarumenele drobtinice. Premešamo in ponudimo s solato ali kot prilogo.

filatelija

27. novembra je v počastitev dneva republike izdala Skupnost jugoslovan-
skih PTT tradicionalno serijo »Umet-
nost v Jugoslaviji skozi stoletja«. Na
petih večbarvnih znamkah pod ime-
nom »Ljubljanska grafična šola« so
reproducirana dela, ki so jih narisali:

4,00 din – Jože Ciuha »Prerok na
zlatem ozadju«,

6,10 din – Andrej Jemec »Potova-
nje proti zahodu«,

8,80 din – Riko Debenjak »Črni
glavnik z rdečim trakom«,

10,00 din – Janez Bernik »Zapis« in

15,00 din – Adriana Maraž »Vi-
trina«.

Uroš Predić (7. 12. 1857 Orlovat v
Banatu – 11. 2. 1953 Beograd) je
študiral slikarstvo na Dunaju, kjer se
je zelo izkazal. Leta 1882 so mu celo
zaupali izdelavo 13 klasičnih mitolo-
ških kompozicij v dvorani Gornjega
doma novega dunajskega parlamenta.
Leta 1885 se je preselil v Orlovat in
leto kasneje v Beograd, kjer pa je
zdržal le 3 leta. Po dolgoletnih ustvar-
jalnih potepanjih po Avstriji, Srbiji,
Črni gori in Italiji se je po končani I.
svetovni vojni ustalil v Beogradu, kjer
je tudi umrl.

Predić je pripadal krogu tako ime-
novanega akademskega realizma, ki
temelji na dunajski meščanski tradiciji
in obrtniškem pogledu. Predić je bil
umirjen, včasih pedanten risar in kolo-
rist brez velikega temperamenta. Svoj
občutek za materijo in atmosfero je
znal visoko prikazati tako v velikih
kompozicijah kot na malih platnih.

Avtoportret je za tisk znamke prire-
dil akad. slikar Dušan Lučić iz Beo-
grada. Znamke je natisnil v večbarv-
nem ofsetnem tisku Zavod za izdelavo
bankovcev v Beogradu v prodajnih
polah po 25 kosov.

decembra 1942 v osvobojenem Bi-
haću.

ZPJ je danes vzgojna, patriotska in
samoupravna organizacija vseh otrok
od 7. do 14. leta in šteje danes okrog
3.000.000 članov.

Osnutek za znamko (pionirska
značka pred naznačeno številko 40) je
narisal akad. slikar Dimitrij Čudov iz
Beograda. Ofsetni tisk v prodajnih po-
lah po 25 kosov je tudi to pot oskrbel
Zavod za izdelavo bankovcev v Beo-
gradu.

Kot običajno je ob vseh izdajah dala
Jugomarka v prodajo ovitke prvega
dne (za serijo Umetnost dva).

vaš
kotiček

ROJAKI NA TUJEM – V Rogaški
Slatini v bližini centra prodam veliko
hišo (dve stanovanji) – ima centralno
ogrevanje, velik vrt, garažo in teraso.
Hiša je primerna tudi za turistično de-
javnost. Informacije na tel.: (061)
321-559. Stane UDRIH, Linhartova
64, Ljubljana.

UGODNO – nova stanovanjska hi-
ša, dograjena do 5 faze, izmere
13 × 9, podkletena, pritličje, mansar-
da skupaj 320 m² – garaža 45 m²,
zemlje je 2000 m², ob Krki 18 km od
Novega mesta, je takoj naprodaj. Ce-
na po dogovoru, plačilo je možno tudi
po obrokih.

Informacije: Janez Pavčič, Ljubljana,
Titova 85

V centru Lenarta v Slov. Goricah
prodam novo, takoj vseljivo dvostano-
vanjsko hišo z garažo in velikim
vrtom. Podrobnejše informacije na
tel. štev.: (0711) 73-86-11 Stuttgart,
BRD

Vseljivo, novo hišo v dvojčku v
Ljubljani takoj prodam. Ponudbe pod
»rojak na tujem« v upravi revije Ro-
dna gruda.

PRODAM novejšo, enonadstrop-
no, dvostanovanjsko hišo z urejenim
vrtom v lepem turističnem kraju Pred-
dvoru, 10 km oddaljenem od Kranja.
Hiša se nahaja na lepi, sončni legi in je
v bližini šole, vrtca, trgovine in zdrav-
stvenega doma.

IVANKA ŠKODA, Preddvor 99,
tel.: (064) 45-021 (do 15. ure)

Vsi ti slikarji so razstavljali na šte-
vilnih razstavah doma in v tujini in so
prejeli za svoje umetnine tudi najvišja
priznanja (Grand prix, prve nagrade
itd.).

Motive za serijo je izbral umetnost-
ni zgodovinar in direktor ljubljanske
Moderne galerije Zoran Kržišnik. Za
tisk znamk jih je pripravil akademski
slikar Andrija Milenković iz Beogra-
da. Ofsetni tisk je oskrbel Zavod za
izdelavo bankovcev v Beogradu v pro-
dajnih polah po 25 kosov.

Ob 125-letnici rojstva srbskega sli-
karja Uroša Predića je izšla 7. decem-
bra večbarvna znamka za 4 dinarje s
slavljenčevim portretom.

27. decembra pa je izšla večbarvna
znamka za 4 dinarjev v počastitev 40-
letnice Zveze pionirjev Jugoslavije, ki
je bila ustanovljena na I. kongresa
USAJOJ (Ujedinjeni savez antifašistič-
ke omladine Jugoslavije) od 27. do 29.

Emona commerce n. sub. o. Ljubljana
tozd Globus IZVOZ-UVOZ n. sub. o. Ljubljana
61001 Ljubljana, Šmartinska 130, Slovenija, Jugoslavija

DRAGI IZSELJENCI!

Z NAŠIH KONSIGNACIJSKIH SKLADIŠČ VAM NUDIMO
OPREMO IZ ZASTOPNIŠKIH PROGRAMOV FIRME:

MIELE, Avstrija
HITACHI, Nemčija
CARNIELLI, Italija
SOLTON, Nemčija
NORDMENDE, Nemčija
GAGGIA, Italija
HUSQVARNA, Švedska
EMPISAL, Nemčija

pralni, pomivalni, molzni stroji
TV, akustika, zabavna elektronika
kolesa
zabavna elektronika
TV aparati
gostinska oprema
šivalni in pomivalni stroji
pletilni stroji

Kaj je novega?

NOVI TEDNIK

NOVI TEDNIK Z NOVICAMI,
ZANIMIVOSTMI IN PRISPEVKI OD
RINKE DO SOTLE IN OD BOČA DO
RADEČ. NAROČITE GA!

Novi tednik
Celje, Trg V. kongresa 3 A, p. p. 161

Naročite se na Primorske novice

V letu 1982 so beležile Primorske novice 35 let razvoja in vsebinske bogatitve. Naše glasilo, ki izhaja vsak torek in petek v tedenski nakladi več kot 40.000 izvodov, bere okoli 100.000 bralcev na Primorskem, precej izvodov pa pošiljamo v zamejstvo in tudi v najbolj oddaljene kraje sveta. Skorajda ni dogodka na Primorskem, ki mu v Primorskih novicah ne bi posvetili vsaj delček prostora. Primorske novice ostajajo zveste izvornim informacijam iz domačih krajev. Izhajajo v desetih primorskih občinah: Ajdovščina, Idrija, Ilirska Bistrica, Izola, Koper, Nova Gorica, Piran, Postojna, Sežana in Tolmin.

Urejata jih uredniška odbora v Kopru in Novi Gorici.

ČASOPISNA DELOVNA ORGANIZACIJA

PRIMORSKE NOVICE KOPER

66000 KOPER

Ulica Osvobodilne fronte 12

Naročniško-oglasni oddelek Koper, tel. (066) 21-530, Nova Gorica (065) 21-948

Naročilnica

Podpisani(a) .....
kraj, ulica .....
št. .... pošta
naročam Primorske novice

.....
(lastnoročni podpis)

Naslov izpolnite s tiskanimi črkami in podpisano naročilnico izrežite ter nalepite na dopisnico ali pošljite v ovojnici na naslov: PRIMORSKE NOVICE, Ulica OF 12, 66000 Koper

**RAZPIS
ZA POLETNO ŠOLO SLOVENSKEGA JEZIKA V
KRANJU ZA LETO 1983**

Poletna šola slovenskega jezika, ki je bila v letu 1982 prvič organizirana za potomce naših izseljencev, je doživela lep uspeh, zato nameravamo z njenim delom nadaljevati tudi v letošnjem letu.

V poletni šoli slovenskega jezika nudimo možnost mladim ljudem slovenskega rodu, potomcem izseljencev, pripadnikom slovenske narodne skupnosti v zamejstvu in tudi otrokom delavcev na začasnem delu v tujini, da se učijo slovenskega jezika, da spoznajo slovensko kulturo in zgodovino in da se seznanijo z življenjem v Sloveniji in Jugoslaviji. Šola je namenjena predvsem generaciji na srednji stopnji izobraževanja med 15. in 20. letom. V šolo bomo sprejeli 45 udeležencev.

Poletna šola slovenskega jezika bo trajala 26 dni, od 18. julija do 12. avgusta 1983.

Izobraževalne oblike poletne šole slovenskega jezika so predavanja in lektorske vaje, posebej pripravljene in vodene ekskurzije po Sloveniji, obiski kulturnih prireditev in ustanov, obiski delovnih organizacij, diskusijski večeri, športna in družabna srečanja.

Program poletne šole obsega:

20 dni po 4 ure, skupaj 80 ur pouka in vaj slovenskega jezika, 3 enodnevne ekskurzije,

12 poldnevni programov (kulturna, športna srečanja, izleti itd.), 3 prosti dnevi in 8 prostih poldnevov.

Ves program poletne šole je namenjen spoznavanju in utrjevanju slovenskega jezika, obenem pa se bodo udeleženci seznanili s kulturnimi, zgodovinskimi, geografskimi, družbenoekonomskimi in drugimi značilnostmi Slovenije in Jugoslavije.

Poletna šola poteka v slovenskem jeziku. Glede na predznanje slovenskega jezika udeležencev bo pouk organiziran v več zahtevnostnih stopnjah. Podroben razpored predavanj, vaj, ekskurzij in drugih oblik izobraževanja bodo udeleženci prejeli ob začetku šole.

Poletna šola slovenskega jezika bo na Gimnaziji Kranj, 64000 Kranj, Koroška cesta 13. Dan prihoda v Kranj bo nedelja 17. julija, dan odhoda pa sobota, 13. avgusta 1982. Udeleženci šole imajo zagotovljeno oskrbo v Domu učencev Ivo Lola Ribar v Kranju, 64000 Kranj, Kidričeva cesta 53.

Potne stroške do Kranja in nazaj plačajo udeleženci sami. Udeleženci plačajo sami, lahko pa tudi njihova društva, del stroškov v višini US\$ 100. Prispevek plačajo udeleženci potem, ko bodo prejeli obvestilo o sprejemu v šolo.

Vodstvo šole zagotavlja udeležencem oskrbo v domu učencev, didaktična sredstva, poravna stroške, povezane z ekskurzijami in krije stroške učiteljev in drugih predavateljev.

Prijave zbira:
Slovenska izseljenska matica
Cankarjeva ulica 1
61001 Ljubljana
Jugoslavija
tel. št. (061) 210-732.

Na tem naslovu dobite tudi podrobnejše informacije. Rok za prijavo je 1. april 1983. Kandidati bodo dobili odgovor do 15. maja 1983.

*PRIJAVNICA ZA UDELEŽENCE
APPLICATION FORM FOR PARTICIPANTS*

Ime/Given name

Priimek/Surname

Datum rojstva/Date of birth

Spol/Sex

Šola, letnik, naslov (za dijake in študente) / School or university, grade or year, address (applies to pupils and students)

Kje je zaposlen, ime podjetja, naslov (za zaposlene) / Employed by (state the name of the firm and its address) (applies to the employed applicants)

Poklic / Profession

Privatni naslov (kraj, ulica, država) / Full home address

Članstvo in sodelovanje v slovenskih društvih/Membership, or activity, in Slovene associations

Posebni interesi (hobi): folklor, glasba, gledališče, šport (ustrezno podčrtaj) / Special interests: folklore, music, theater, sports (underline the appropriate item). Znanje slovenskega jezika: 1. ne razumem, 2. razumem, 3. deloma govorim, 4. dobro govorim / Knowledge of Slovene: 1. do not understand, 2. understand, 3. speak a little, 4. speak well.

Datum/Date

Podpis/Signature